

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu • Alueelliset kehitysnäkymät • 2020:35

Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät

Kevät 2020

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:35

Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät

Kevät 2020

Työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN PDF: 978-952-327-530-0

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö	17.6.2020
Tekijät	Jouko Nieminen ja Hanna-Maria Urjankangas (toimittajat)	
Julkaisun nimi	Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät. Kevät 2020	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:35	
Diaari/hankenumero	Teema	Alueelliset kehitysnäkymät
ISBN PDF	978-952-327-530-0	ISSN PDF 1797-3562
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-530-0	
Sivumäärä	110	Kieli suomi
Asiasanat	korona, alueelliset kehitysnäkymät, alueet, aluekehitys, ennakointi, tilannekuva, elvytys	
Tiivistelmä	<p>Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät keväällä 2020 on ELY-keskusten yhdessä maakuntien liittojen kanssa muodostama näkemys maakuntien nykytilasta ja seuraavien kolmen kuukauden näkymistä. Arviointi painottuu koronapandemian vaikutuksiin alueiden elinkeinoelämälle ja työllisyydelle. Lisäksi raportti sisältää tietoa maakuntien suunnitteilla olevista elvytys- ja jälleenrakennustoimista. Katsauksen arviot on tuotettu toukokuun 2020 viimeisellä viikolla.</p> <p>Koronaepidemian aiheuttama kriisi on iskenyt voimakkaasti kaikkiin maakuntiin ja vaikka alueellisia eroja onkin, ovat kriisin kohteina olevat alat hyvin pitkälti samoja. Yritykset ovat turvautuneet laajamittaisesti lomautuksiin, joiden määrä on kasvanut kaikilla alueilla. Toimialoittain tarkasteltaessa pahiten kriisi on iskenyt majoitus- ja ravintola-aloille, matkailuun ja erikoistavara kauppaan sekä henkilöliikenteeseen. Teollisuuden osalta pahin näyttäisi olevan vielä edessä.</p> <p>Kaikilla alueilla on kriisin alkuvaiheessa käynnistetty välittömiä tukitoimenpiteitä vaikutusten hillitsemiseksi ja kevään kuluessa siirrytty suunnittelemaan elvytys- ja jälleenrakennusvaihetta. Suunnitelmat painottuvat elinkeinoelämän toimintaedellytysten ylläpitämiseen ja kehittämiseen, investointeihin, työllisyyteen ja osaamiseen.</p> <p>Ministeriön yhteyshenkilö: Hanna-Maria Urjankangas (Alueet ja kasvupalvelut/029 506 3739)</p>	
Kustantaja	Työ- ja elinkeinoministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Arbets- och näringsministeriet	17.6.2020
Författare	Jouko Nieminen ja Hanna-Maria Urjankangas (redaktörer)	
Publikationens titel	Regional lägesbild och utvecklingsutsikter våren 2020	
Publikationsseriens namn och nummer	Arbets- och näringsministeriets publikationer 2020:35	
Diarie-/ projektnummer		Tema Regionala utvecklingsutsikter
ISBN PDF	978-952-327-530-0	ISSN PDF 1797-3562
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-530-0	
Sidantal	110	Språk finska
Nyckelord	corona, regionala utvecklingsutsikter, regioner, regional utveckling, prognostisering, lägesbild, återhämtning	
Referat	<p>Den regionala lägesbilden och utvecklingsutsikterna våren 2020 har utarbetats av närings-, trafik- och miljöcentralerna och landskapsförbunden och beskriver synen på landskapsförbundens nuläge och utsikter för de följande tre månaderna. Bedömningen gäller i huvudsak coronapandemins konsekvenser för näringslivet och sysselsättningen i regionerna. Rapporten innehåller också information om de åtgärder för återhämtning och återuppbyggnad som landskapen planerar. Uppskattningarna i översikten härstammar från den sista veckan i maj 2020.</p> <p>Coronaepidemin orsakade en kris som fick kraftiga verkningar i alla landskap, och även om det har funnits regionala skillnader har krisen till stor del gällt samma branscher i de olika regionerna. Många företag har löst detta genom permitteringar, och permitteringarna har ökat i alla regioner. Den branschvisa granskningen visar att krisen har haft stora konsekvenser särskilt för logi- och restaurangbranscherna, turismen, specialvaruhandeln och persontransportbranschen. Vad gäller industrin kommer situationen antagligen ännu att förvärras.</p> <p>I krisens början inledde man i alla regioner omedelbart stödåtgärder för att minska konsekvenserna, och under våren började man planera för återhämtnings- och återuppbyggnadsskedet. Planerna gäller främst att upprätthålla och utveckla verksamhetsförutsättningarna i näringslivet och att satsa på investering, sysselsättning och kunskande.</p> <p>Kontaktperson vid ministeriet: Hanna-Maria Urjankangas (Regioner och tillväxttjänster/ 029 506 3739)</p>	
Förläggare	Arbets- och näringsministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Economic Affairs and Employment	17 June 2020
Authors	Jouko Nieminen ja Hanna-Maria Urjankangas (editors)	
Title of publication	Regional situational picture and development outlook. Spring 2020	
Series and publication number	Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2020:35	
Register number		Subject Regional Economic Prospects
ISBN PDF	978-952-327-530-0	ISSN (PDF) 1797-3562
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-530-0	
Pages	110	Language Finnish
Keywords	corona, regional development outlook, regions, regional development, anticipation, situational picture, recovery measures	
<p>Abstract</p> <p>Regional situational picture and development outlook. Spring 2020 explores the views of the Centres for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centres) and regional councils on the current state of the counties and the outlook for the next three months. The evaluation focuses on the effects of the coronavirus epidemic on the regional economy and employment. The report also contains information on the planned recovery and economic reconstruction measures in the counties. The evaluation was produced in the last week of May 2020.</p> <p>The crisis caused by the coronavirus epidemic has had a significant impact on all counties, and although there are regional differences, the sectors affected by the crisis remain largely the same. Businesses have made extensive use of lay-offs, which have increased in all regions. The sectors hit hardest by the crisis include the accommodation and restaurant sectors, tourism and speciality goods trade, as well as passenger transport. As far as industry is concerned, the worst seems to be still ahead.</p> <p>In the early stages of the crisis, immediate support measures were launched in all regions to mitigate the effects and in the spring, plans have been made for the recovery and reconstruction phase. The plans focus on maintaining and developing the operating conditions of businesses, investments, employment and skills.</p> <p>Contact person in the ministry: Hanna-Maria Urjankangas (Regions and Growth Services/+358 29 506 3739)</p>		
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment	
Distributed by/ publication sales	Electronic version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi	

Sisältö

Yhteenveto	9
Uusimaa	14
Varsinais-Suomi	19
Satakunta	25
Pirkanmaa	31
Kanta-Häme	37
Päijät-Häme	44
Kymenlaakso	50
Etelä-Karjala	55
Etelä-Savo	60
Pohjois-Savo	64
Pohjois-Karjala	69
Keski-Suomi	74
Etelä-Pohjanmaa	80
Pohjanmaa	85
Keski-Pohjanmaa	91
Pohjois-Pohjanmaa	96
Kainuu	100
Lappi	105

Yhteenveto

Taustaa

ELY-keskuksia pyydettiin yhteistyössä maakuntien liittojen kanssa laatimaan **tilannekuva maakuntien keskeisten toimialojen tilanteesta ja lähitulevaisuuden (n. 3 kk) näkymistä**. Samalla pyydettiin kertomaan millaisia suunnitelmia ja toimenpiteitä alueilla on korona-kriisistä toipumiseksi. ELY-keskukset kokosivat vastaukset ajalla 25.5–29.5.2020.

Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät toukokuun 2020 lopussa

Koronaepidemian aiheuttama kriisi on iskenyt voimakkaasti kaikkiin maakuntiin ja vaikka alueellisia eroja onkin, ovat kriisin kohteina olevat alat hyvin pitkälti samoja. Yritykset ovat turvautuneet laajamittaisesti lomautuksiin ja lomautusten määrä on kasvanut kaikilla alueilla. Toimialoittain tarkasteltaessa pahiten kriisi on iskenyt majoitus- ja ravintola-aloille, matkailuun ja erikoistavarakauppaan sekä henkilöliikenteeseen. Luovilla aloilla ja kulttuuritoiminnassa toiminta pysähtyi monella toimijalla. Teollisuuden osalta pahin näyttäisi olevan vielä edessä, vaikkakin joitakin isoja lomautuksia on jo toteutettu. Rakentamisen odotetaan hiljenevän syksyn ja loppuvuoden aikana. Alueiden katsauksissa nousee vahvasti esiin kuntien jo ennestään heikon taloustilanteen vaikeutuminen vähenevien verotulojen myötä. Tämä puolestaan aiheuttaa epävarmuutta elvytyksen kannalta tärkeiden julkisten investointien toteutumiseen.

Lomautukset kasvoivat maaliskuussa ennätyslukuihin

Huhtikuun työttömyysluvut nousivat ennätysuuriksi lomautusten räjähdysmäisen kasvun myötä. Lomautukset ovat olleet pääosin määräaikaista, eikä vielä ole nähty merkittävästi lomautusten muuttumista irtisanomisiksi. Myönteistä on, että toukokuun aikana uusien lomautusten määrän kasvu on hiljentynyt selvästi ja joitakin lomautuksia on purettu. Epävarmuutta lisää monien määräaikaisten, kolme kuukautta kestävien, lomautusten päättymisen kesäkuussa ja nähtäväksi jää kuinka moni palaa lomautusjakson jälkeen takaisin töihin.

Toimialoilla samoja haasteita eri puolilla maata, mutta erojakin on

Kaupan alaa kriisi on kohdannut kahtiajakoisesti. Vähittäiskauppa on pärjännyt kohtalaisesti ja elintarvikkeiden myynti on kasvanut ruokailun siirryttyä enemmän koteihin, uusia jakelukanavia on otettu käyttöön. Kriisin aikana rautakaupassa ja kauppapuutarhoissa on ollut kasvua ja lisääntynyt ulkoilu näkyy esim. polkupyöräkaupassa. Muuten erikoistavara-kauppa on suurissa vaikeuksissa matkailun pysähtyttyä ja kuluttajien siirryttyä yhä enemmän verkkokauppaan. Kivijalkakaupassa ja erikoistavarakaupassa ennakoidaan vaikeuksien jatkuvan ja yritysten lopettamisia tullaan näkemään.

Majoitus- ja ravitsemisala sekä **matkailuala** ovat vaikeuksissa kautta maan. Rajoitusten vähittäinen purkaminen kesäkuun alusta helpottaa jossain määrin tilannetta, mutta epävarmuuksia on edelleen. Nähtäväksi jää, miten kuluttajat käyttävät palveluja ja lähteekö kotimaan matkailu liikkeelle. Kesän jälkeen tiedetään paremmin, mitä kongressien, seminaarien, messujen yms. työhön liittyvien tapahtumien osalta tapahtuu. Kesän isojen tapahtumien peruuntumisilla on suuria aluetaloudellisia vaikutuksia mm. tapahtumajärjestämiseen, palveluihin ja luoville aloille.

Teknoliateollisuudessa kriisin ennakoidaan näkyvän toden teolla vasta myöhemmin syksyllä. Nykyinen tilauskanta on monilla yrityksillä vielä hyvä, mutta uusien tilausten väheneminen tuo suurta epävarmuutta syksylle. Oma huolenaiheensa liittyy huolto-, kunnossapito- ja asennustöiden toteuttamiseen, kun rajoitukset eivät mahdollista matkustamista kohteisiin. Risteilyalan kansainväliset vaikeudet heijastuvat Turun telakalle tilausten aikataulujen muutoksina, mikä puolestaan vaikuttaa verkoston yrityksiin. Rauman telakan tilanne on edelleen hyvä. Uudenkaupungin autotehtaaseen koronakriisi näkyi ensin komponenttipulana, minkä takia tehdas oli kiinni huhti-toukokuun. Kesäkuun alussa autojen kysynnän romahtamisen takia tehtaan tuotantokapasiteettia päätettiin vähentää kolmanneksen.

Metsäsektorilla on sellun ja kartongin kysyntä pysynyt hyvänä, mutta mekaanisessa metsäteollisuudessa ovat vaikeudet yleistyneet. Metsä Groupin investointi Rauman sahalle on myönteistä Satakunnalle ja Kemin biotuotetehtaan suunnitelmat etenevät.

Elintarviketeollisuus on selviytynyt kriisistä suhteellisen hyvin, yrityskohtaisia eroja toki on.

Rakentamisen osalta odotetaan hiipumista syksyn mittaan, tosin eri puolilla maata tilanne vaihtelee. Asuntorakentamisen aloitusten vähenevät, joidenkin isojen kohteiden aloitukset siirtyvät ja julkisiin investointeihin liittyy epävarmuuksia. Rakennusalan lomautuksissa ei vielä ole nähty merkittävää kasvua.

Logistiikan osalta tavaraliikenne on vähentynyt, tosin ehkä pahimpiin odotuksiin nähden vähemmän. Esim. verkkokaupan kasvu on tuonut myös jakeluautokuljetukseen kasvua. Jos teollisuus ja rakentaminen heikkenevät ennakoitusti, vähenee myös tavaraliikenne.

Lentoliikenne kärsii kriisistä erityisen paljon ja vaikutukset saattavat olla pitkäaikaisia. Osaltaan lentoliikenteen vaikeudet heikentävät alueiden saavutettavuutta ja sitä kautta elinvoimaa. Linja-autoliikenne ja taksit ovat hankalassa tilanteessa ja lähitulevaisuus näyttää huolestuttavalta.

Alkutuotanto on selvinnyt kriisistä kohtaisen hyvin. Kausityövoimaa saatiin keväällä kotimaasta varsin hyvin korvaamaan ulkomaista työvoimaa. Kesän osalta kausityövoiman saavuus huolettaa erityisesti marjanpoiminnassa, esim. Pohjois-Savossa, mutta toki muusakin sadonkorjuuseen liittyvässä työssä. Luonnonmarjojen keräämiseen liittyy huolia ja kerätty määrä jäänee pieneksi.

Muiden palvelujen osalta vaikeuksiin ovat hyvinvointipalveluja tuottavat yritykset, jotka ovat usein pieniä tai yksinyrittäjiä kuten parturi-kampaajat, kosmetologit, hierojat yms.

ICT-ala näyttäisi selvinneen kriisistä verrattain hyvin.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Koronakriisin vaikutukset aluetaloudelle ja työllisyydelle ovat huomattavat kaikilla alueilla, vaikka elinkeinorakenne vaikuttaakin siihen millaisia ja miten rajuja vaikutukset ovat. Kaikilla alueilla on kriisin alkuvaiheessa käynnistetty välittömiä tukitoimenpiteitä vaikutusten hillitsemiseksi ja kevään kuluessa siirrytty suunnittelemaan exit- ja elvytysvaihetta. Suunnitelmat painottuvat elinkeinoelämän toimintaedellytysten ylläpitämiseen ja kehittämiseen, investointeihin, työllisyyteen ja osaamiseen, mutta myös lasten ja nuorten hyvinvointi, sosiaalinen eheys ja kestävä kehitys nousevat esille. Yleisesti elpymis- ja jälleenrakennusvaihe nähdään mahdollisuutena uusiin avauksiin ja kehityssuuntiin sekä erityisesti digitalisaation ja ilmastotoimien vauhdittamiseen.

Toimet liikkeelle sekä kansallisella että EU-rahoituksella

ELY-keskusten, Business Finlandin ja kuntien yrityksille kanavoiman rahoituksen rinnalla on käynnistetty kehittämishankkeita, joita on rahoitettu sekä kansallisin että rakennerahastovaroin. Useissa maakunnissa valtioneuvoston maaliskuussa maakuntien liitoille jakama alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen -määräraha on kokonaisuudessaan kanavoitu nopealla aikataululla koronakriisin alueen kehitykselle aiheuttamien vaikutusten hillintään ja niistä toipumiseen. Rahoitusta on myönnetty mm. kehitysyhtiöille ja akuutin kriisivaiheen neuvonta- ja tukipalveluihin. EAKR- ja ESR-rahoituksesta on järjestetty ylimääräisiä hakuja. ELY-keskukset ovat myöntäneet rahoitusta mm. yritysten tilanneanalyysiin jatkotoimien suunnittelua varten sekä hankkeisiin joissa etsitään ratkaisuja akuutteihin

liiketoiminnan ongelmiin kriisitilanteessa. Hankerahoituksella on etsitty keinoja myös esimerkiksi maatalouden kausityövoiman saatavuuteen.

Kriisinhallinnan ja elvytyksen laajuuteen vaikuttavat käytettävissä olevat resurssit. Useilla alueilla kuluvan EU-ohjelmakauden varat on jo käytetty, ja kansallinen aluekehittämisen rahoituksella on pystytty toteuttamaan lähinnä ensivaiheen välittömiä toimenpiteitä.

Elvytysuunnitelmien valmistelu on käynnissä – yhteistyön merkitys korostuu

Alueellisia elvytys- tai selviytymissuunnitelmia on tavalla tai toisella valmisteilla käytännössä kaikilla alueilla. Valtaosalla alueista suunnitelmien laadinta on käynnistynyt tai käynnistymässä, ja aikataulullisesti tavoite on useimmilla viimeistään vuoden 2020 lopussa. Suunnitelmissa linjataan keskeisistä tavoitteista ja toimenpiteistä, niiden rahoituksesta, yhteistyömuodoista ja rakenteista sekä seurannasta.

Prosessit vaihtelevat, mutta yleisesti suunnitelmia valmistellaan maakunnan liiton tai ELY-keskuksen vetämänä hyvin laajapohjaisessa yhteistyössä, jossa on mukana elinkeinoelämän edustus (kuten SY, Kauppakamari, MTK), TE-toimisto, kunnat, kehitysyhtiöt sekä usein oppilaitokset ja korkeakoulut, Business Finland ja Finnvera ja joillakin alueilla myös Pro Agria ja Leader -ryhmät ja järjestöt). Elinkeinoelämän järjestöt ovat julkisten toimijoiden ohella ottaneet aktiivisen roolin kriisivaiheen jälkeisten selviytymissuunnitelmien laatimiseksi. Olemassa olevia yhteistyöryhmiä on aktivoitu uudessa tilanteessa tai on perustettu kokonaan uusia ryhmiä ja verkostoja, jotka ovat olleet koolla hyvin tiiviistikin. Joissakin maakunnissa alueellisen yhteistyön malli vertautuu positiivisen rakennemuutoksen siltasopimuksen toimeenpanoon. Yhteisen tilannekuvan ja tiedon jakamisen merkitys valmistelun ja päätöksenteon pohjana on keskeinen.

Jälleenrakennustyö nähdään alueilla mahdollisuutena uudistumiseen. Käytettävissä tulee olla monipuolinen keinovalikoima ja riittävästi resursseja negatiivisten vaikutusten korjaamiseen sekä uuden kasvun luomiseen ja työllisyyden hoitoon. Toimenpiteet voivat liittyä esimerkiksi paikallisen kysynnän elvyttämiseen, uuden kasvun luomiseen yritysten liiketoimintaa kehittämällä, uusien arvoverkostojen luomiseen ja uusien markkinoiden kartoittamiseen tai toimintaympäristön kehittämiseen. Korkeaan osaamiseen ja innovaatioihin perustuva uudistuminen ja kasvu edellyttävät panostamista tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja osaamiseen. Kriisistä huolimatta joillakin alueilla ja aloilla on edelleen työvoimapulaa, eikä tarve työvoiman kohtaannon ja osaavan työvoiman saatavuuden parantamiselle ml. kansainvälisetten osaajien rekrytointi ole poistunut.

Myös työllisyyden hoidossa esille nousee tarve alueelliseen yhteistyöhön työllisyyden ekosysteemin vahvistamiseksi. Ajantasainen tilannetieto on oleellista työvoimakoulutuksen ja muiden toimenpiteiden osuvuuden varmistamiseksi. Koulutustarpeen kasvuun

varaudutaan ja pohdinnassa ovat uusille työnhakijoille nopeat polut työttömyydestä työhön.

Lentoliikenteen keskeytymisellä nähdään olevan elinkeinoelämän toipumiselle ja kehitykselle jatkossa hyvin haitallisia vaikutuksia. Lentoyhteyttä pidetään edellytyksenä sille, että alueilla voi olla kansainvälistä liiketoimintaa.

Pidemmän aikavälin jälleenrakennustoimet tullaan huomioimaan maakuntaohjelmien 2022–2025 valmistelussa.

Kehittämisrahoituksen lisäksi tarvitaan investointeja

Yritysten kehittämisavustusten, yleistuen ja kehittämishankkeiden ohella korostuu tarve julkisille investoinneille. Valtaosa ehdotetuista investoinneista on erilaisia liikenteen infra-hankkeita, joita esitetään aikaistettaviksi, mutta myös perustienpitoa. Mittavien väylä- ja raidehankkeiden ohella esille nousee valtion lisäpanostukset kunnille päiväkotien ja koulujen korjaukseen ja rakentamiseen mutta myös TKI-toimintaa ja innovaatioekosysteemien kehitystä tukevat laiteinvestoinnit laboratorioympäristöihin, kehittämis- ja pilotointimiljöihin ja living labeihin.

Ennakointi ja skenaariotyö tärkeitä työkaluja

Koronan myötä useilla alueilla on tunnistettu tarve aiempaa monipuolisemmalle ennakoinnille suunnittelulle ja skenaarioiden hyödyntämiselle sekä kriisistä selviytymiseksi että myös pidemmällä tähtäimellä. Skenaarioiden kautta vaihtoehtoisten tulevaisuuksien pohdinta voi tarkoittaa esimerkiksi skenaarioita ja toimenpiteitä hitaalle toipumisen, epävarmuuden ja pahenevan tautitilanteen varalle. Ennakointitietoa hyödynnetään paljon myös työvoima- ja osaamistarpeiden kartoituksessa työvoimakoulutuksen suuntaamiseksi.

Myönteistä kriisin keskellä

Kriisitilanne pakottaa uudistumaan, kehittämishalukkuutta on paljon havaittavissa ja tämä potentiaali pitäisi nyt pystyä hyödyntämään ja varmistaa, että palveluita, neuvontaa ja rahoitusta on saatavilla, sekä yrityskohtaisesti että erilaisina kehittämishankkeina.

Innovatiiviset julkiset hankinnat nousevat esille useilla alueilla työvoimakoulutuksen ja valmennuksen hankinnassa kevään aikana, mutta osin hankinnat nähdään myös pidemmällä aikavälillä strategisena vahvuutena.

Poikkeusaika ja mm. yleistynyt etätö voi vaikuttaa ihmisten arvovalintoihin ja asuinpaikkavalintaan ja näin vahvistaa väljemmin asuttujen alueiden veto- ja pitovoimaa.

Uusimaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Uusimaa on ollut yksi suurimmista koronapandemian kärsijöistä Suomessa niin sairastuneiden kuin taloudellisten vaikutuksien osalta. Uudenmaan liiton kunnilta keräämien tietojen mukaan koronapandemia heikentää kuntien taloutta vähintään yli miljardilla eurolla kuluvan vuoden aikana. Tämä on yli puolet kuntaliiton tekemästä koko maan arviosta, jossa kriisin arvioitiin heikentävän kuntien taloutta vähintään 1,8 miljardilla eurolla. Oletuksena selvityksissä oli, että rajoitustoimenpiteet kestävät kolme kuukautta ja taloudet elpyvät nopeasti niiden päätyttyä.

Uudenmaan tilanne eroaa muun maan tilanteesta monilta osin. Uudenmaan työttömyys on kasvanut eniten Manner-Suomessa. Määrällisesti erityisesti korkeasti koulutettujen työttömyys on moninkertainen Uudellamaalla muuhun maahan verrattuna. Matkailun kokema isku on juuri Uudellamaalla erityisen raju. Toistaiseksi kriisi ei ole vaikuttanut rakentamiseen, mutta tulevaisuudessa myös rakentamisen taso tulee laskemaan kriisin vaikutuksesta. Uudenmaan tilanne on kuitenkin muuta maata parempi, sillä uusien asuntojen kysynnässä ei ole näköpiirissä selvää laskua.

Koronapandemian vuoksi käyttöönotetut rajoitustoimet ovat vaikuttaneet Uudenmaan työllisyystilanteeseen ennen näkemättömällä tavalla. Työnhakijaksi ilmoittautuneiden henkilöiden määrä lähti poikkeukselliseen kasvuun heti rajoitusten alettua 16.3.2020. Ensimmäisten 30 päivän aikana uusia työnhakijoita ilmoittautui yhteensä noin 94 000 henkilöä. Vuotta aiemmin vastaavana ajanjaksona työnhakuja alkoi 9 400. Alkaneiden työnhakujen määrät ovat sittemmin tasoittuneet, mutta ovat edelleen huomattavan korkealla. Toukokuun 24. päivään mennessä työnhakuja alkoi yhteensä 124 000.

Työnhakijoiden kasvu on toistaiseksi muodostunut pääosin kokoaikaisesti lomautetuista henkilöistä. Lomautusuhan alla oleviksi on Uudellamaalla ilmoitettu lähes 230 000 henkilöä. Tämä on noin puolet kaikista lomautusuhan alla olevista. Uudenmaan lukuja tosin nostaa ns. pääkonttori-ilmiö. Toukokuun lopussa lomautettuna oli lähes 70 000 henkilöä, kun vuotta aikaisemmin lomautettuja oli noin 1 400. Uudenmaan osuus on hieman yli

40 prosenttia koko maan lomautetuista. Muutos on ollut erittäin nopeaa, sillä vielä helmikuussa lomautettuja oli yhteensä vain 3 000. Lomautettujen kokonaismäärät ovat lähteneet hienoiseen laskuun toukokuun loppupuolella. Toistaiseksi lomautusten muutoksia irtisanomisiksi on ilmoitettu TE-toimistoon suhteellisen vähän.

Lomautukset ovat kohdistuneet erityisesti palvelu- ja myyntiammattiteihin sekä henkilöihin, joiden ammatti ei ole tiedossa. Nuorten osuus lomautetuista korostuu, joka selittyy osaltaan palvelu- ja myyntialojen ikärakenteella, mutta myös nuorten työllisyyden suhdanneherkkyydellä. Nuorten tilannetta on myös heikentänyt kesätyöpaikkojen merkittävä väheneminen Uudellamaalla. Huhtikuussa kesätyöpaikkoja ilmoitettiin lähes puolet vuotta aikaisempaa vähemmän, toukokuussa ilmoituksia tuli vielä vähemmän.

Vaikka uusien työnhakijoiden määrän kasvu perustuu suurelta osin lomautettuihin henkilöihin, ovat myös työttömien määrät kasvaneet merkittävästi. Toukokuun lopussa ilman työsuhdetta olevia työttömiä työnhakijoita oli 87 000, kun vuotta aikaisemmin heitä oli 66 000. Toukokuun lopussa myös työttömien määrä on kääntynyt hitaaseen laskuun.

Työvoiman kysyntä kasvoi Uudellamaalla yhtäjaksoisesti maaliskuusta 2017 aina kuluvan vuoden helmikuuhun asti. Maaliskuussa uusien avoimien työpaikkojen määrä laski ensimmäistä kertaa lähes kolmeen vuoteen, ilmoitettujen työpaikkojen vähennyttyä lähes 40 prosentilla. Työvoiman kysyntä on laskenut erityisesti toimisto- ja asiakaspalvelun tehtävissä, prosessi- ja kuljetusalalla, sekä palvelu ja myyntityöntekijöiden joukossa. Työvoiman kysyntä on kasvanut ainoastaan maanviljelijöiden sekä metsätyöntekijöiden joukossa.

Yritykset ovat Uudellamaalla hakeneet ns. koronatukia yhteensä noin 310 miljoonan euron arvosta. Tämä vastaa lähes 40 prosenttia koko maan haetuista tuista. Lisäksi Uudellamaalla oli toukokuun lopussa noin 14 500 yrittäjää, jotka ovat hakeneet poikkeustilanteesta johtuen työttömyysetuutta.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista

Koronaviruksen aiheuttama kriisi on Uudellamaalla koskettanut erityisen rajusti palvelualoja. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä voidaan lomautusten kohdalla puhua räjähdysmäisestä kasvusta, sillä vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna ammattiryhmän keskuudessa lomautukset kasvoivat yli kaksikymmenkertaisiksi! Vuosi sitten huhtikuussa lomautettuja oli vain 88 henkilöä, kun tämän vuoden vastaava luku oli 18 415. Myös työttömyys on kasvanut palvelu- ja myyntityöntekijöiden osalta 140 prosenttia vuoden takaiseen tilanteeseen nähden. Ilman työsuhdetta olevien työttömien määrä tämän vuoden huhtikuussa nousi 13 646 henkilöön, kun vuotta aiemmin heitä oli 9 759 henkilöä.

Palvelutoimialan kriisin pohja nähtiin toistaiseksi huhti-toukokuun vaihteessa. Tästä kertoo mm. se, että Tilastokeskuksen mukaan kuluttajien luottamus on hieman elpynyt toukokuussa verrattuna huhtikuuhun. Myös EK:n luottamusindikaattorit ovat nousseet hieman toukokuussa. Tilanteen helpottamisesta indikoi myös korttistojen palautuminen lähes kriisiä edeltävälle tasolle, tosin eroa edelliseen vuoteen on yhä noin 10 prosenttia. Odotettavissa on, etteivät kulutustottumukset nouse kriisiä edeltävän ajan tasolle kovinkaan nopeasti. Palveluiden osalta ilmassa on useita kysymysmerkkejä, mutta jos vältytään viruksen toiselta aallolta ja rajoitustoimia poistetaan, on tilanne kolmen kuukauden päästä huomattavasti positiivisempi.

Matkailu ja sen tukitoimet ovat erittäin merkittäviä toimialoja Uudellamaalla, koska alueella sijaitsee Suomen vilkkain lentoasema sekä merkittävää satamatoimintaa. Matkailun vähenemisellä on erittäin laajat välilliset vaikutukset esimerkiksi ravintola- ja hotelleille sekä huolto- ja tukitoiminnalle. Esimerkiksi Helsingin satama lomauttaa koko henkilöstönsä 30 päiväksi sekä tämän vuoden lopussa että ensi vuoden alkupuoliskolla.

Lentoliikenne on ollut yksi koronakriisin suurimmista kärsijöistä. Kriisi nopeuttanee alan rakenteellista muutosta ja lentoliikenteen tulevaisuuden näkymät ovat erittäin heikot. Alan lomautukset muuttunevat jossain määrin irtisanomisiksi jo lähitulevaisuudessa.

Eryteisesti Helsingille tärkeä liike-elämän palveluiden toimiala on kärsinyt huomattavan paljon koronapandemian vuoksi. Kysyntä on heikentynyt merkittävästi suurella osalla liike-elämän palveluita tarjoavissa yrityksissä. Näitä ovat mm. henkilöstöpalveluyritykset, it- ja ohjelmistoala, tili- ja lakitoimistot, sekä konsultointi- ja viestintäalat.

Matkailu- ja ravintola-alan etujärjestö Mara ry:n jäsenkyselyn mukaan kongressi- ja tapahtumatoimialan yritykset ovat menettäneet huhtikuussa yli 90 prosenttia liikevaihdoistaan viime vuoteen verrattuna. Kongresseihin ja tapahtumiin liittyvällä matkailulla on poikkeuksellisen keskeinen asema pääkaupunkiseudun palveluelinkeinolle. Kaikki kyselyyn vastanneet yritykset ovat lomauttaneet henkilöstöään. Kyselyssä yksikään toimialan yritys ei arvioinut toimivansa kannattavasti kuuden kuukauden kuluttua.

Matkailu- ja ravintola-alan yritysten kannattavuus on muutenkin romahtanut ja vie pitkän aikaa, että yritykset pääsevät takaisin jaloilleen. MaRan koko maan kattavassa kyselyssä 15 prosenttia näki yrityksensä puolen vuoden päästä konkurssiuhan alla ja 74 prosenttia näki yrityksensä tavoittelemassa kannattavuutta sopeutustoimien jälkeen. Vain 9 prosenttia uskoi liiketoimintansa palautuneen kannattavaksi.

Yrityksistä 90 prosenttia on joutunut turvautumaan lomautuksiin. Suuri osa on lomauttanut valtaosan työntekijöistään. Kriisin pitkittyessä lomautukset ovat vaihtumassa irtisanomisiksi. Ravintoloiden, hotellien ja kylpylöiden ahdinko on hyvin tiedossa, mutta myös

muut matkailu- ja vapaa-ajan palvelujen toimialat ovat kärsineet koronakriisistä ja siitä johtuvista rajoitustoimista.

Koronakriisin vaikutukset poikkeavat toisistaan toimialoittain. Osalle vaikutukset voivat olla hyvinkin lyhytkestoisia, joista toipuminen on suhteellisen nopeaa. Näin voi käydä esimerkiksi ravintola-alalla, joka voi nousta lähes kriisiä edeltävälle tasolle. Ravintola-alan nopealla elpymisellä olisi erittäin suuri merkitys erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Kaupan liiton kuluttajatutkimuksen mukaan kaupassa asiointi on vähentynyt merkittävästi: 63 prosenttia suomalaisista on harventanut kauppakäyntejään. Erityisen selvästi tämä näkyy pääkaupunkiseudulla, jossa 72 prosenttia on vähentänyt käyntejään tavarataloissa, ostoskeskuksissa ja erikoiskaupoissa. Toisaalta ruuan ostaminen verkosta on kaksinkertaistanut suosionsa koronakriisin aikaan ja saman trendin uskotaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Vähittäistavarakaupan vetäessä hyvin ovat toisaalta erikoiskaupat suurissa vaikeuksissa, kriisin viedessä asiakkaat, muttei kiinteitä kuluja.

Koronakriisi on Uudellamaalla iskenyt myös rakentamiseen, vaikka toimialan tilanne on tähän mennessä ollut melko hyvä vanhojen tilauskantojen kannatella toimintaa. Uudellamaalla rakentaminen ei todennäköisesti tule kokemaan yhtä suurta iskua kuin muilla alueilla. Koronapandemian vaikutukset näkyvät alalla etenkin lomautusten kasvuna. Vuosi sitten Uudellamaalla oli lomautettuna 762 rakennusalalla työskentelevää henkilöä, kun tämän vuoden huhtikuussa määrä oli yli viisi kertaa korkeampi (4 130 henkilöä, kasvua 542 %). Myös alan työttömyys on kasvanut viime vuoteen verrattuna, vaikkakin luvut ovat maltillisemmat. Vuosi sitten alalla oli työttömänä 7 390 henkilöä, kun tämän vuoden huhtikuussa työttömiä oli 9 016 työntekijää (+122 %).

Rakentamisen huippuvuosi oli vuonna 2018, jolloin rakentaminen oli ennätysellisellä tasolla. Sittemmin rakentaminen on hieman tasoittunut pysyen silti korkealla tasolla. Vuoden 2020 alussa ennakoitiin rakentamisen hiipumista Uudellamaalla. Koronakriisin myötä ennakoitu lasku on kaksinkertaistunut. Koronakriisin todelliset vaikutukset tulevat näkymään rakentamisessa vasta kesän jälkeen, kun työn alla olevat kohteet valmistuvat. Ensimmäisenä vaikutus näkyy asuntorakentamisessa, jonka jälkeen hiipuu toimitilarakentaminen muiden rakentamisen alojen seurattessa perässä.

Tilastokeskuksen optimistisen skenaarion mukaan asuntokauppa vähenee 40 prosenttia vuoden 2020 toisella neljänneksellä verrattuna edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan. Lasku jatkuisi vielä kolmannella neljänneksellä. Neljännellä neljänneksellä kaupan määrä olisi edellivuoden tasolla. Kriisiaikana vuokra-asuntojen kysyntä normaalisti kasvaa. Onneksi myös tarjonta on kasvanut viime vuosina ja kasvaa myös kriisin takia.

Pääkaupunkiseudulla Hypon Asuntoindeksi pysyi liki ennallaan hintojen nousun ja kauppamäärien laskun tasatessa kehityksen. Hinnat nousivat yhä, mutta kauppamäärät hiipui-
vat hieman. Suurin kysymysmerkki liittyy tarjontaan: kaavoitetaanko kunnolla, toimiiko
tontinluovutus ja toteutuuko MAL-sopimus maaliin.

Valtion rajojen sulkeminen on vaikeuttanut erityisesti työvoiman saatavuutta. Tästä yksi
kriittisin esimerkki on Porvoon Kilpilahden kemianteollisuuden suurseisokin peruuntu-
minen, joka perustuu hyvin pitkälti ulkomaiseen työvoimaan. Kemianteollisuuden toi-
mialakenttä on kaksijakoinen, toisaalta terveydenhuoltoon liittyvät yritykset menestyvät
hyvin ja jopa lisäävät tuotantoaan. Öljyn jalostukseen erikoistuneiden yritysten näkymät
riippuvat erityisesti öljyn maailman markkinoista. Yli puolessa kemian alan yrityksistä me-
nee toistaiseksi normaalisti tai hyvin, mutta jo kuukauden, ja etenkin kolmen kuukauden
päästä tilanteen arvioidaan olevan selkeästi huonompi. Suurimmaksi yksittäiseksi ongel-
maksi on nyt noussut kysynnän hiipuminen, ja lähes 80 % yrityksistä arvioi vuoden 2020
liikevaihdon laskevan.

Teknolomiteollisuuden yritykset arvioivat tilanteensa heikkenevän jatkuvasti seuraavan
kolmen kuukauden ajan. Uusien tilauksien määrät olivat laskeneet jo ennen pandemian
alkamista, ja pandemian alkamisen jälkeen myynti on vähentynyt entisestään. Teollisuu-
dessa ei ole vielä nähty yhtä suuria työllisyysvaikutuksia kuin palvelualoilla, mutta lomau-
tuksilta tuskin pystytään välttymään loppuvuonna, jos tilauskanta pysyy alhaisella tasolla.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Uudenmaan toimijat ovat yhteisvoimin alkaneet suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä ko-
ronakriisiin vastaamiseksi. Yhteistyössä ovat olleet mukana Uudenmaan liitto, Uudenmaan
ELY-keskus, Uudenmaan TE-toimisto, alueen kunnat sekä alueelliset kehittämissyhtiöt. Toi-
menpiteiden operationaalinen toteutus on pääasiassa kuntien vastuulla.

Alueen kunnat ovat vastanneet kriisiin tukemalla yrityksiä monin tavoin. Useat kunnat
ovat esimerkiksi alentaneet vuokria, antaneet helpotuksia maksuihin tai antaneet koko-
naan anteeksi joitain maksuja. Lisäksi lainoihin on myönnetty lyhennysvapaita sekä lisätty
suorahankintoja paikallisilta yrityksiltä. Taloudellisten tukien lisäksi kunnat ovat tarjonneet
yrityksille ja kuntalaisille asiantuntija-apua.

Kehittämissyhtiöt Keuke, Novago ja Posintra ovat hakeneet ja saaneet Uudenmaan liitolta ra-
hoitusta alueidensa yritysten palveluun koronakriisitilanteessa. Kuhunkin kehittämissyhtiöön
on palkattu vuodeksi yritysneuvoja auttamaan, neuvomaan ja sopeuttamaan yrityksiä koro-
nakriisin vaikutusten pienentämiseksi. Uudenmaan TE-toimisto on mukana hankkeessa.

Varsinais-Suomi

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Varsinais-Suomi lähti Korona-kriisin verrattain hyvästä tilanteesta. Vaikka työllisyyden kasvutahti oli hidastunut, oltiin lähellä vuosituhannen huippua työllisten määrässä ja työttömyysaste oli pienempi kuin Uudellamaalla. Tilanne muuttui maaliskuussa nopeasti ja lomautusten määrä kasvoi tylyä vauhtia. Onneksi alkaneiden lomautusten määrä alkoi huhtikuun jälkipuoliskolla vähentyä ja toukokuun aikana lomautettujen määrä onkin alkanut vähetä. Työttömien (pl. lomautetut) määrä ei ole onneksi kasvanut kuin murto-osan lomautettujen kasvusta. Lomautukset ei myöskään ole muuttuneet työttömyydeksi – tois- taiseksi. Lomautukset suhteessa työikäisen väestön määrään ovat Korona-aikana olleet yleisimpiä Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Alkaneiden työttömyyksien kohdalla ko- alueet kuitenkin selvisivät koko maan tasoa paremmin – eli osuus oli pienempi.

Teollisuuden vahva asema Varsinais-Suomessa on ilmentynyt myös lomautusten kohdalla. Ensiksi, alkuun lomautukset painottuivat vahvasti palveluihin (erityisesti MaRa-ala), mutta jo huhtikuussa teollisuus nousi tässä kyseenalaiseen kärkeen. Rakennusalalla lomautukset ovat vielä harvinaisia. Toukokuun aikana lomautuksia on alkanut selvästi normaalimpaa tahtia ja tasaisemmin eri ammattialojen kesken. Toiseksi, lomautuksia koskevien yt-neuvottelujen määrä on kasvussa, mutta tämän kautta lomautusuhan alaisten määrä on pysynyt vajaassa 22 000. Suurimpana toimialana neuvotteluissa on ollut teollisuus maaliskuun lopusta saakka.

Vientiteollisuuden kohdalla lähitulevaisuuden tilanne vaihtelee alan mukaan. Alueen tek- nologiateollisuudessakin näyttää olevan vaihtelua. Kaikesta huolimatta Turun telakalla vireä toiminta jatkuu kesän jälkeen. Muu teknologiateollisuus on paljolti haasteellisem- massa tilanteessa tilauskirjojen ohetessa. Paljon riippuu Euroopan elpymisen vauhtiin lähdistä ja sen kestosta. Kotimarkkinoilla tilanne helpottunee asteittain, kun Korona-rajoit- tuksia vaiheittain puretaan. Tämä tarkoittaa teollisuuden ja palvelujen asteittaista aktivoi- tumista, joka kuitenkin osalle yrityksistä tapahtuu liian hitaasti. Niin paljon riippuu kulut- tajien käyttäytymisestä ja epidemian tilanteesta meillä ja muualla. Työllisyyden kannalta

tämä tarkoittaa parhaimmillaan lomautusten vaiheittaista päättymistä – osin jo kolmen kuukauden aikaikkunassa.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista

Tilanne Korona-kriisin oloissa vaihtelee voimakkaasti yrityskentässä. Äärimmäisen ongelmallisillakin aloilla löytyy menestyjiä. Yritysten markkina- ja asiakastuntemus sekä reagointi- ja uudelleensuuntautumiskyky ovat arvossaan. Julkisuudessaakin on nähty esimerkkejä mm. ruokaravintoloista, kahviloista ja erityisalan kaupoista. Tilanteet voivat vaihdella: valmistavassa teollisuudessa osa yrityksistä on leikannut tuotantoaan, osa saanut roimasti uusia kilpailijoilta siirtyneitä tilauksia, osalla taas on ollut vaikeuksia komponenttien ja materiaalien saamisessa, jolloin tuotannon volyyymi on laskenut pakon sanelemana.

Meriteollisuus. Kansainvälisissä risteilyvarustamoissa puhutaan 6, 12 ja jopa 18 kuukauden suvantovaiheesta meneillään olevan Korona-kriisin vaikutuksesta. Meyer Werft tiedotti (16.4.), että uusia laivatilauksia voidaan odottaa aikaisintaan vuosina 2023 tai 2024. Meyerin telakka Saksassa lykkää risteilijöiden luovutuksia eteenpäin ja samalla leikataan telakan kapasiteettia. Tämänhetkisen arvion mukaan tulevaisuudessa myös Meyerin Turun telakalta luovutetaan yksi suuri risteilylaiva vuodessa. Tilauksia ei peruuteta, vaan niiden aikataulua muutetaan. Tässä on tärkeitä huomata, että leikkaus tarkoittaa saavutetun tuotannon huipputasojen jatkamista – nyt leikataan tuotannon huomattava kasvu, johon toki on jo ehditty panostaa niin telakalle kuin verkostossa.

Meyerin tuotantokapasiteetin muutos vaikuttaa vääjäämättä verkoston yrityksiin, mutta millä aikajänteellä vaikutus konkretisoituu ja missä määrin millekin yritykselle, on kysymysmerkki. Telakan toimittajaverkostolle tämä merkitsee toiminnan kausittaisuuden lisääntymistä – koko aikaa ei telakalla riitä töitä yksittäisen yrityksen koko henkilöstölle. Tätä korostaa tilanteen globaalisuus, sillä tilanne on muuttunut käytännössä kaikilla telakoilla, joilla verkoston toimittaja-/alihankintayritykset toimivat.

Toiminnan normaaliin tilaan palauttamisen edellytyksenä ovat yrityksissä tässä ja nyt kehitettävät uudet toimintamallit ja menestyksen avaimena innovaatiot. Alueemme yrityksiltä on tullut näkyviin muutamia hienoja innovaatioita, joilla pyritään erityisesti edistämään nopealla tähtäimellä turvallisempaa ja terveystieteellisesti vähemmän riskialtista risteilymatkailua ja myös merenkulkua. Meriteollisuudessa liiketoiminta ei siis missään nimessä ole seisahdunut, tutkimustoiminnan suhteen tilanne on huonompi.

Syksyn tilanne meriteollisuussektorilla on koko lailla utuinen ja epävarma. Lupaavia kaupallisia neuvotteluja on käynnissä, mutta nyt niillä on taipumus venyä, ja erityisesti

kansainvälinen kauppa on hidastunut, koska henkilökohtaisia tapaamisia ei voida järjestää.

Toistaiseksi lomautuksia on käytetty jonkin verran ja hiven myös on uhkaa vähentämisistä. Joissakin yrityksissä yt-neuvottelut ovat peruuntuneet eikä mikään ole oleellisesti muuttunut. Useilla yrityksillä on varaus, että mikäli tilanne muuttuu, aloitetaan yt:t uudelleen.

Insinöörejä tarvitaan yhä, mutta näkyvästi ei kuitenkaan ole rekrytoitu uusia, koska lomautusuhka on päällä koko ajan ja myös tuleva syksy on vielä kysymysmerkki. Yritysten omat insinöörit ovat suurelta osin työssä. Suunnittelutöiden peruskuorma on jo olemassa vuoden kahden tähtäimellä eikä lomautuksia vielä ole paljon toteutunut, mutta syksy voi ylittää. Meriteollisuuden työntekijätehtäviin työvoimaa on haettu yhä jonkin verran, mutta enenevästi vuokratyryitysten kautta, koska suuren epätietoisuuden vuoksi se on taloudelle turvallisempaa.

Autotehdas. Valmet Automotiven Uudenkaupungin autotehdas valmisti viime vuonna 114 000 autoa. Kyseessä on autotehtaan uusi tuotantoennätys – aiempi ennätys on edelliseltä vuodelta (110 000). Saavutus on alalla poikkeuksellinen ja henkilöautot ovatkin yksi Suomen johtavista vientituotteista. Korona-kriisin myötä noin 4 000 työntekijän autotehdas oli kiinni huhtikuun alusta toukokuulle, mikä johtui ennen kaikkea koronakriisin aiheuttamasta komponenttipulasta. Monet näistä osista tuodaan Suomeen Saksasta. Näin tehtaahan henkilöstö on ollut lomautettuna tai kesälomilla. Myös Salon akkutehtaan tuotanto on ollut pysähdyksissä. Toukokuussa autotehdas on aloittanut vaiheittain tuotantoaan, kun osatoimitukset on saatu käyntiin. Alkuvaiheessa töihin tuli vajaa puolet tehtaahan noin 4 000 työntekijästä. Kesän kuluessa tilanteen pitäisi normalisoitua. Samoin Automotiven Salon akkutehtaalla osa työntekijöistä on jo palannut töihin.

Lääke- ja diagnostiikka-ala. Varsinais-Suomessa lääke- ja diagnostiikka-ala on eräänlainen kivijalka ja sillä menee tälläkin hetkellä hyvin. Yleisesti vaikuttavat heilahtelut eivät tällä alalla juurikaan näy lyhyellä aikavälillä. Wallac on jatkuvasti rekrytoinut parin kymmenen henkilön viikkovauhtia työntekijöitä uusien testituotteiden tuotantoon. Orion Pharman julkaisemien tilinpäätöstietojen perusteella silläkin menee hyvin ja mm. Buranan valmistus on lisääntynyt. Bayerin osalta suunta on sama – yritykset puskevat eteenpäin kuin juna. Erityismaininnan ansaitsee uudempi tekijä alalla: turkulainen Abacus Diagnostica, jolle Fimea myönsi poikkeusluvan saattaa yrityksen COVID-19 testi Suomen markkinoille. Poikkeuslupa mahdollistaa testin käyttämisen potilasnäytteiden analysointiin ja pikatesti tulee käyttöön laajasti Suomen keskussairaaloiden laboratorioissa. Abacus kasvattaa testi- ja laitetuotannon kapasiteettia jatkuvasti, ja jo huhtikuussa yritys valmisti testejä yli puolet viime vuoden kokonaismäärästä. Yrityksen tavoitteena on nostaa toimitusmäärät yli 10 000 testiin viikossa kesäkuun alkuun mennessä.

Koronan aiheuttama yksittäinen merkittävä haitta on se, että sekä diagnostiikka- että terveysteknologia-alan yritykset, jotka haluaisivat testata uusia tuotteita sairaalaympäristössä, eivät voi sitä tehdä. Sairaalat eivät nykytilanteessa ota testattavakseen mitään, eivät edes vaarattomia laitteita tms., koska resursseja ei voi sijoittaa nyt mihinkään muuhun eikä voi riskejä minkään suhteen haluta ottaa. Hankinnat on suunnattu tehohoitokapasiteetin nostoon, mikä on muulta pois. Syksyyn mennessä tämä voi merkitä muiden laitteiden ja tarvikkeiden kysynnän kasvua.

Terveysteknologia-alalla on joitakin osaamispulasta kärsiä tehtäviä, kuten esim. data-analyttikot. Koulutusohjelmat eivät ole pysyneet kehityksessä mukana, kun maisteriohjelmat kestävät 6 vuotta, mutta viimeiset 3 vuotta on tekoäly ollut pinnalla ja muodostanut todellisen kysyntäpiikin. Terveysteknologian osalta ulkomainen rekrytointi on ongelmallista, koska hyvä suomen kielen taito on tarpeen (mm. potilaskertomusten analysointi). Terveysteknologia-alaa tässä kohtaa voi verrata ohjelmistotuotantoon, jossa volyyymi on sama, mutta vastaavia osaajia rekrytoidaan ulkomailta, koska kielitaito ei ole esteenä.

Rakennusala. Koronakriisin vaikutukset eivät vielä näkyneet huhtikuun 2020 tuotannossa, mutta odotukset lähikuukausille ovat synkenneet nopeasti ja koronakriisin seuraukset näkyvät viiveellä rakentamisessa syksystä alkaen. Eli Korona-vaikutus tuplaa aiemmin arvioitun suhdanteen heikkenemisen. Rakennusteollisuuden tekemän koronakyselyn mukaan osa tilaajista on jo siirtänyt hankkeita tulevaisuuteen ja lykkää suunniteltuja hankkeita tai tilauksia. Koronakriisi osuukin kovaan sesonkiin ja erityisesti pk-yrityksiin. Ennusteen mukaan aloitettujen asuntohankkeiden määrä ja vapaarahoitteinen asuntotuotanto tulee laskemaan jyrkästi kuluvana vuonna – alueelliset erot ovat suuria. Tässä tilanteessa asuntorakentajat varautuvat talouden pudotukseen ja joutuvat sopeuttamaan toimintaansa myös Varsinais-Suomessa.

Todennäköisesti asuntojen kysyntä jatkuu myös kriisin jälkeen. Varsinais-Suomessa kysyntää on erityisesti Turun seudulla, jonne asuntorakentaminen on viime vuosina keskittynyt. Myös korjausrakentaminen hidastuu kuluvana vuonna, kun taloyhtiöiden remonttipäätöksiä ei päästä tekemään. Kuntien taloustilanne vaikeuttaa julkisia korjaushankkeita. Myös toimittalarakentaminen on supistumassa voimakkaasti, kun koronakriisi heikentää mahdollisuuksia investoida esimerkiksi liikerakentamiseen, hotellihankkeisiin tai teollisuuden rakennuksiin.

Kriiseistä huolimatta rakentamisen työllisyyden tasot ovat nousseet viime vuosikymmenten aikana. Varsinais-Suomessa koronakriisi on jo näkynyt rakennusalalla lievänä lomautusten kasvuna, mutta syksystä on tulossa työllisyyden näkökulmasta katsoen haastavampi. Rakentaminen työllistää Varsinais-Suomessa keskimäärin 19 000 henkilöä, joten jos työllisyys heikkenee samassa suhteessa kuin valtakunnan tasolla, niin odotettavissa on noin 10 % pudotus rakennusalan työllisten määrään. Toisaalta alueella on ollut jo pitkään pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta erittäin hyvien rakentamisen suhdannevuosien myötä.

Logistiikka-ala. Ulkomaan kuljetuksissa on Varsinais-Suomi tärkeässä asemassa ja vireä aluetalous edellyttää joustavasti toimivia logistisia palveluita – ja luo kasvupohjaa niille. Korona-kriisi on vaikuttanut alan toimintaa niin ulkomaan kuin kotimaanliikenteen osalla. Tavaraliikenne on vähentynyt selkeästi kotimaassa. Teollisuuden tuotantotahdin hidastuminen on jonkin verran vähentänyt kuljetustarvetta. Mm. autotehtaan viiden viikon seisokki pysähdytti monen kuljetusyrityksen ajot. Ulkomaan kuljetuksiin tilanne on heijastunut samansuuntaisesti. Etelä-Euroopan maat eivät vastaanota tavaraa, mikä on merkittävästi heijastunut alaan Varsinais-Suomessa, mutta toki koko maassa. Toisaalta osa yrityksistä kertoo ulkomaan kuljetusten sujuvan normaalisti ja kaupan käyvän ihan hyvin Korona-oloissakin. Päätökset syntyvät nopeammin etätöissä! Ulko- ja kotimaanliikenteen kohdalla pienten toimijoiden asema on vaikeutunut. Suuremmat toimijat ovat luopuneet alihankkijoistaan pitääkseen oman kaluston ja kuljettajat liikkeessä.

Jakeluautokuljetuksissa ovat työt alkuun lisääntyneet päivittäistavarakauppojen elintarviketoimitusten ja kotitalousjakelun ansiosta. Kalustoa ja kuljettajia onkin siirretty vähittäiskaupan tarpeisiin. Nettikaupan aktivoitumisen myötä pakettijakelu on kasvanut eniten. Ruoka- ja kotiinkuljetusten lisääntyminen ei kuitenkaan korvaa ravintoloiden sulkemisen kuljetusfirmoille aiheuttamaa menetystä.

Henkilöliikenne on Korona-kriisin oloissa romahtanut – puhutaan sitten taksi- tai linja-autoliikenteestä. Paljon riippuu siitä, miten palvelujen kysyntä kehittyy kesäaikana ja syksymmällä. Tähän vaikuttaa paitsi epidemiatilanteen kehitys ja kuluttajien käyttäytyminen. Joka tapauksessa näyttää ilmeiseltä, että osa alan toimijoista joutuu lopettamaan tai aloittamaan uudelta pohjalta yritystoiminnan. Korona-oloihin näytetään kuitenkin jossain määrin sopeudutun, koska monet yrittäjät suhtautuvat tulevaisuuteen myönteisesti.

Matkailuala. Korona-kriisi tuotti äkkipysähdyksen matkailuun ja siihen kytkeytyviin toimintoihin. MaRa-alaan se kosketti heti alkuun voimalla, mutta vaikutus laajeni ripeästi kuljetusalaan sekä matkan- ja tapahtumienjärjestäjien piiriin.

”Rajojen aukeamisesta” ei ole tietoa ja näin Suomessa lasketaan vahvasti kotimaanmatkailun varaan. Varsinais-Suomi vahvuutena matkailualalla on ollut monipuolinen ja tasokas tapahtumatarjonta. Tänä kesänä ne on pääosin peruttu. Ulkotiloissa on kuitenkin monenlaisia tarjolla. Muumimaailma avaa porttinsa kesäkuun alussa ja alueella on monenlaisia mahdollisuuksia omatoimimatkailuun luonto- ja kulttuurikohteisiin. Saariston kohteisiin ennakoidaan saapuvan paljon kotimaanmatkailijoita – kiinnostuksesta kielii lomamökkien kasvanut kysyntä. Pitemmällä tähtäyksellä ratkaisee kuitenkin se, mikä on asiakkaiden luotto tilanteen turvallisuuteen ja lähtevätkö he käyttämään ravintola- tai muitakaan palveluita siihen malliin, että toiminta saadaan kannattavaksi.

Työvoiman saannissa kesäkaudeksi tuskin esiintyy suurempia haasteita. Osaajia on tarjolla kesätöiden vähyyden ja yleisen työllisyystilanteen vuoksi.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Varsinais-Suomessa on kolmen tason toimenpiteitä Korona-kriisistä selviämiseksi. Näin on pyritty sitouttamaan toimintaan mahdollisimman mittava joukko toimijoita. Kaikkia näitä tasoja yhdistää voimakas yhteistyö toimijoiden välillä.

Ylimmän tason yhteistyötä vetää Turku Science Park (Turun kaupunki/Turku Business Region) ja siinä on mukana kaikki keskeiset julkisen sektorin toimijat sekä iso joukko alueen veturiyrityksiä. Ryhmän nimi on Koronaviruksen jälkeen kasvuun -toimintaryhmä. Tämä yhteistyön muoto juontaa juurensa positiivisen rakennemuutoksen työryhmiin. Työssä on mukana myös maakunnan kansanedustajien oman ryhmä. Tämän ryhmän alla tehdään myös yritysten skenaariotyötä tulevaisuudesta. Kokouksia on aluksi joka toinen viikko. Myöhemmin siirrytään kuukausittaisiin kokouksiin.

Yritysten skenaariotyöskentely on lähtenyt käyntiin ja sitä kautta materiaalia on jo voitu käsitellä yhteisesti. Koronavaikutusten jälkeen kasvuun -toimintaryhmän tärkeimpiä tehtäviä tulevat olemaan:

- tilannekuvan ylläpitäminen Varsinais-Suomen yritysten tilanteesta
- tulevaisuuden luotaaminen yhdessä yritysten kanssa vaihtoehtoisia skenaariomalleja rakentaen
- kriisitilanteen vaatima koulutustarjonta
- tutkimus- ja kehittämistoimintaan panostaminen
- työllistymisen edistäminen
- uusien markkinoiden kartoittaminen mahdollisten menetettyjen markkinoiden tilalle
- uusien rahoitusinstrumenttien koordinointi ja ehdotusten laatiminen rahoittajatahoille

Tämän ryhmän lisäksi viikoittain kokoontuu seudullisten toimijoiden yhteinen ryhmä, jossa käydään läpi arjen tilannekatsaus. Samalla sovitaan esimerkiksi yhteisistä viestintätoimista. Tähän osallistuu myös verottaja, Turun yrittäjät, Turun kauppakamari, Finnvera ja Business Finland. Kolmas taso Varsinais-Suomessa on niin ikään kerran viikossa kokoontuva yritysneuvojien ryhmä, jota vetää ELY-keskus. Ryhmään kuuluu noin 70 henkilöä, jotka työskentelevät kuntaorganisaatioissa yritysten kanssa. Tuossa ryhmässä käydään läpi esimerkiksi ELY-keskuksen linjauksia tukien suhteen. Samalla pidetään huolta yritysneuvonnan tasalatuudesta.

EK ja kymmenen alansa johtavaa yritystä aloittivat Enter 2020-kampanjan, jossa yritykset jakavat parhaita käytäntöjään kaikkien käyttöön, osaltaan tarkoituksena vähentää yritysten tuskaa, mutta myös kasvattaa tunnetta, että tästä noustaan vielä.

Satakunta

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Satakunta on erittäin teollisuus- ja vientivetoinen maakunta, jolle matkailulla ja palveluilla on tärkeä merkitys, joskin suhteessa pienempi kuin monelle muulle Suomen alueelle. Mikäli BKT supistuu saman verran kuin Suomessa keskimäärin, eli esim. ETLAn arvioimat 8 % tänä vuonna, tarkoittaa se Satakunnassa n. 650 miljoonan euron menetystä. Satakunnassa BKT:n kehitys riippuu vahvasti koronakriisin pituudesta ja etenkin sen vaikutuksista maakunnan raskaaseen ja tuottavaan vientiteollisuuteen. Jokainen menetettävä prosenttiyksikkö BKT:stä tarkoittaa Satakunnassa euromääräisesti runsasta 80 miljoonaa euroa, sillä Satakunnan kokonaistuotannon arvo on runsaat kahdeksan miljardia euroa. Myös työllisyys heikkenee merkittävästi ja verotuloihin tulee merkittävä pudotus heikentäen mm. entuudestaan tiukkaa kuntataloutta.

Välittömiä aluetaloudellisia vaikutuksia koronakriisistä Satakuntaan tulee paitsi teollisuuden taantumasta myös tapahtumien (mm. Suomiarena, Pori Jazz) peruuntumisten kautta sekä matkailu- ja ravitsemisalun ja useiden palvelualojen kysynnän romahduksesta. Esim. Pori Jazzin aluetaloudelliset vaikutukset on noin 150 henkilötyövuotta ja rahassa 27,3 miljoonaa euroa. Rajojen sulkeminen, yritysten lisääntyneet lomautukset ja ravitsemistoimintaan kohdistuneet rajoitukset nopeuttavat taloudellista taantumaa ja ovat muuttaneet kuluttajien ostokäyttäytymistä entistä varovaisemmaksi niin kulutustavaroiden kuin palvelujen osalta. Julkisen sektorin taholta tehtyjen tukitoimien tehokkuudella on suuri merkitys kassakriisin akuutissa hoidossa.

ELY-keskuksen kautta koronayritystukea on Satakunnassa tähän mennessä saanut runsaat 350 yritystä runsaat 3 miljoonaa euroa. Business Finland on rahoittanut noin 250 satakuntalaista yritystä runsaalla 9,8 miljoonalla eurolla. Julkisen sektorin tukitoimista huolimatta jonkinlainen konkurssiaalto saattaa olla tulossa aiheuttaen pitkäkestoisia seurauksia reaali-talouteen.

Työttömyys on Satakunnassa maaliskuusta alkaen kääntynyt jyrkkään nousuun. Korona-viruksen leviämisen hidastaminen on lisännyt erityisesti lomautettujen lukumäärää. Huhtikuun lopussa Satakunnassa oli lomautettuna yli 5 000 henkilöä, mikä on 4 400 henkeä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yhteensä työttömiä työnhakijoita oli 15 200 (+6 400 vrt. 4/2019). Lomautettujen määrä on jo kasvanut useimmilla ammattialoilla. Lukumääräisesti eniten kasvua on ollut palvelu- ja myyntityön ammateissa. Samoin kuljetus-alalla lomautukset ovat kevään aikana voimakkaasti yleistyneet. Teollisuuden ja rakentamisen ammateissa, joissa lomautettujen määrä jo aiemmin oli melko korkea, lomautukset ovat myös selvästi lisääntyneet.

Kevään aikana YT-neuvotteluista on ilmoittanut 378 yritystä ja noin 12 000 henkilöä on ollut neuvottelujen piirissä. Lomautettuja on ilmoitusten perusteella noin 6 300 ja lomautukset ovat kestäneet keskimäärin 75 vuorokautta. YT-neuvotteluiden lopputuloksena työnantajat ovat ilmoittaneet 112 työntekijän irtisanomisista, mutta todellisuudessa luvut ovat suuremmat pienempien yritysten yksittäisten irtisanomisten vuoksi. Irtisanomistilanteet ovat hieman lisääntyneet toukokuun aikana. Uusia YT-neuvotteluilmoituksia ei juurikaan ole ilmoitettu toukokuun puolivälin jälkeen, sen sijaan YT-neuvottelujen ”purkautumiset” ovat lisääntyneet.

Työvoiman kysynnän hiipuminen näkyy eniten koronatilanteesta kärsineillä ammattialoilla myös työnvälitykseen tulleiden työpaikkojen vähenemisenä. Palvelu- ja myyntityön ammateissa uusien avoimien työpaikkojen määrä on parin viime kuukauden aikana vähentynyt selvimmin. Toisaalta monilla aloilla avoimien työpaikkojen määrässä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta ja esimerkiksi maatalouden kausitöihin on ollut aiempaa enemmän työpaikkoja haussa.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista

Kauppa ja palvelut

Kaupan alat ovat Satakunnassa teollisuuden ja sote-palvelujen jälkeen suurin työllistäjä, joten kaupan ja palveluiden kehityksellä on maakunnan taloudelle ja työllisyydelle suuri merkitys. Koronakriisi on iskenyt pahimmin erikoiskauppaan, valtion rajoitustoimien kohteeksi joutuneeseen ravitsemisalaan sekä majoitukseen. Kaupan ja ravitsemisalalan ehdinko näkyy myös ELY-keskuksilta haetussa koronayritystuessa, sillä rahoitusta ovat Satakunnassa kappalemääräisesti eniten hakeneet juuri kaupan sekä majoitus- ja ravitsemisalalan yritykset. Majoitus- ja ravitsemisalalla isojen teollisuusyritysten huoltoseisakkien siirtäminen ja supistaminen vaikuttavat Satakunnassa myös tällä alalla. Päivittäistavarakauppa, verkkokauppa ja

eräät muut kaupan alat sen sijaan kasvavat kulutuksen suuntautuessa matkustusta ja ravitsemispalveluja koskevien rajoitusten takia kodeissa tapahtuvaan toimintaan.

Majoitus- ja ravitsemisalan sekä kaupan lähiajan kehitys riippuu pitkälti siitä, missä laajuudessa ravintoloihin ja kahviloihin kohdistuvia rajoitteita puretaan ja miten kriisi vaikuttaa ihmisten ostokäyttäytymiseen. Rajoitukset mm. asiakaspaikkakapasiteetin käytön ja alkoholin anniskelun suhteen voivat johtaa siihen, ettei kaikkia ravintoloita kannata avata. Koronakriisi kiihdyttäneerikokoiskaupan ahdinkoa kaupunkien keskustoissa ja uusien yrittäjien saaminen alalle tai omistajanvaihdokset vaikeutunevat entisestään. Voittajiksi selviytynevät ketterästi verkkokauppaa ja kivijalkakauppaa yhdistävät toimijat.

Teollisuus

Satakunnan kärkialoja ovat teknologiateollisuus, etenkin metallien jalostus ja konepajateollisuus sekä metsä- ja elintarviketeollisuus. Nouseva ala on automaatio- ja robotiikka. Monet teollisuudenalat eivät kuitenkaan ole ensimmäisenä merkittävästi supistuvien alojen joukossa, joskin alavireinen talouskehitys vaikuttaa suoraan ja välillisesti niidenkin kehitykseen.

Myös vientiteollisuus saa osansa kriisistä ja maakunnalle tärkeä teknologiateollisuus, jossa on puolet teollisuuden työpaikoista, kärsinee selvästi. Teknologiateollisuus ry:n toukokuun lopussa tekemän kyselyn mukaan 75 % teknologiateollisuuden teollisuustoimialojen yrityksistä arvioi liikevaihtonsa olevan vuonna 2020 heikompi kuin viime vuonna. Teknologiateollisuuden palvelutoimialoilla noin 58 % yrityksistä arvioi liikevaihtonsa vuonna 2020 pienempi kuin viime vuonna. Tuoreen kyselyn mukaan tarjouspyyntöjen määrä suorastaan romahti huhtikuussa, ja heikko kysyntä vaikeuttaa yhä useamman yrityksen toimintaa merkittävästi. Pohjakosketus tulee näillä näkymin vuoden loppupuolella.

Meriteollisuudessa Rauma Marine Constructions Oy:n toiminta on jatkunut koronatilanteesta huolimatta suhteellisen normaalina ja projektit etenevät aikataulussa. Haasteina ovat olleet ulkomaisen työvoiman liikkuvuus sekä komponenttien saatavuus maailmalta. Tilauskanta on ennätysellisen pitkä, vuoteen 2026 saakka, sisältäen mm. Laivue-hankkeen, Vaasa-Uumaja-autolautan sekä Tallinkin autolautan toimituksen. Varustamoiden haastava tilanne luo myös mahdollisen uhkakuvan hankkeiden viivästykselle, mutta se ei ole vielä konkretisoitunut. Meyerin toimittajaverkostosta n. 4 % (laskennallisesti n. 150–200 milj. euron vaikutus/vuosi) toimii Satakunnan alueella, joten risteilijäliiketoiminnan haasteet kantautuvat tietyiltä osin myös tänne.

Myös metsäteollisuus kokee menetyksiä vaikkakin selvinnee PTT:n ennusteen mukaan monia muita aloja lievemmin vaurioin. Paperin vientimäärät ovat laskeneet, mikä vaikuttaa logistiikkaketjuun esimerkiksi Rauman sataman vienti- ja tuontimäärissä. Toisaalta verkkokaupan kasvu on luonut uusia markkinoita esimerkiksi etikettikäyttöön tarkoitettulle

erikoispaperille, jota tuottaa Jujo Thermal Kauttua Oy. Metsä Groupin investointipäätös Raumalle rakennettavasta sahasta tuo töitä rakennusaikana n. 1 500 henkilötyövuoden verran. Rakentaminen on käynnistynyt vuoden 2020 keväällä.

Ruokaketjussa jonkin verran haasteita on ollut tuotantopanosten saatavuudessa sekä hintojen nousussa. Erikoiskasvitilojen kausityövoiman saanti on edelleen epävarmaa ja sen vaikutus viljelyaloihin selviää tukihauksen päättymisen jälkeen. Koronaepidemian taloudelliset vaikutukset keskittyvät voimakkaimmin tiloille, jotka ovat toimittaneet tuotteitaan suoraan food service -sektorille. Ruokaturvallisuuden, huoltovarmuuden ja kotimaisen ruuan tuotannon arvostuksen kasvamisen toivotaan näkyvän myös alkutuotannon kannattavuudessa.

Yleisesti ottaen elintarviketeollisuus toimii suunnitellusti ja myös kehittämistyötä on pystytty tekemään. Jonkin verran on tehty rekrytointeja eikä laajoja lomautuksia ole näköpiirissä. Yritysten välillä on toki eroja ja pääosin food service -sektorille toimittavien yritysten liikevaihto on supistunut merkittävästi. Leipomoiden tilanteissa on keskinäisiä suuria eroja. Myös kansanvälinen kauppa on vaikeutunut. Sen sijaan raaka-aineen saannissa teollisuudelle ei ole toistaiseksi ollut ongelmia. Isoimmat ongelmat tulevat olemaan yrityksillä, jotka jalostavat oman tilan raaka-aineista lopputuotteita. Kuluttajakäyttäytymisen muutos saattaa aiheuttaa myös lomautuksia yrityksiin samoin kuin epävarmuus myyntikanavien avautumisesta loppukesällä ja alkusyksystä. Lihatuotteiden kysynnän siirtyminen arvo-osista halvempiin näkyy ennen pitkää sekä jalostuksen että alkutuotannon kannattavuudessa.

Koronan takia yrityksille on koitunut paljon ennakoimattomia kustannuksia mm. ulkomaa-laisten henkilöiden työskentelyjaksoihin liittyvistä koronakaranteeneista ja testauksista johtuen. Myös logistiikkakustannukset ovat kohonneet esim. konttien hinnoittelun osalta. Ulkomaiseen työvoimaan ja toisaalta oman henkilöstön työskentelyyn kohteissa ulkomailla kohdistuu paljon epävarmuutta tällä hetkellä – on paljon bisneskriittisiä toimintoja, joissa tarvitaan käyttö-, asennus- ja huoltohenkilöstön matkustamista. Keskisuuri teknologiateollisuus kertoo myös tahmeasta päätöksenteosta ja viivästyksistä projekteissa.

Huoltoseisakkien siirtäminen tai huoltotoimenpiteiden supistaminen näkyy kunnossapito-yritysten liiketoiminnassa mm. kassavirran haasteina. Tältä osin myös ulkomaisen työvoiman saatavuus ja karanteenikäytännöt haastavia. Karanteenien ja testaamisten kustannusvaikutus on isoilla huoltotyömailla, esimerkiksi ydinvoimalaitoksella, merkittävä.

Sote-ala

Erityisesti suojarusteiden lisätarve, siivous- ja hygienia-tason nosto sekä varautuminen eristystoimiin ovat nostaneet jo tiukassa kilpailutilanteessa olevan yksityisen palvelutuotannon kustannustasoa. Yritykset toimivat tällä hetkellä pääosin tappiollisina. Lisää kustannuksia tulee hoitajamitoituksista sekä tulevasta palkkaratkaisusta.

Sote-alan tilanne ei kokonaisuudessaan poikkea siitä kansallisesta yleistilanteesta, joka koronapandemian takia on syntynyt. Vaikka Satakunnassa koronapandemia on toistaiseksi pysynyt hyvin hillityssä tartunta- ja sairaalahoitoa vaativissa tapauksissa, niin Satakunnassakin sote-ala on joutunut tekemään ja tehnyt samat raskaat varautumistoimenpiteet niin perus- kuin erikoistasollakin kuten muuallakin ja nämä varautumistoimenpiteet ovat aiheuttaneet tuntuvia lisäkustannuksia sekä siirtäneet kiireettömän hoidon hoitotoimenpiteitä eteenpäin, niin että hoitojonojen purkuun kuluu aikaa vähintään useita kuukausia.

Rakentaminen

Muista suurista aloista rakentaminen selvinnee palvelualoja vähemmin menetyksin, mutta ajan myötä siinäkin tapahtuu tuotannon laskua yleisen taloustilanteen heikkenemisen myötä. Myös EK:n valtakunnalliset luottamusindikaattorit kertovat alan suhdannetilanteen olevan varsin synkkä. Rakentamisen osalta vaikein vuosi osunee yritysten mukaan vuodelle 2021.

Asuntorakentamisen aloitukset ovat koronatilanteen takia vähentyneet. Alan tuoreen suhdannekatsauksen mukaan asuntorakentaminen putoaa jopa neljänneksellä. Myös suurista rakennushankkeista esimerkiksi Rauman uuden kauppakeskuksen rakentamisen aloittaminen on viivästynyt. Toisaalta Metsä Groupin Rauman sahan rakentaminen ja BASFin akkumateriaalitehtaan investointi etenevät suunnitellusti. Kotitalouksien korjausrakentaminen on toisaalta kasvussa ja tukee rakentamisalan pienyrityksiä.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Satakunnassa on perusteilla laaja ”Kasvun mahdollisuus – Satakunnan tavoitteet ja toimenpiteet koronapandemian akuuttivaiheen jälkeiseen aikaan” –työryhmä, jonka tehtävä on suunnitella toimenpiteitä koronakriisistä toipumisen tueksi. Ryhmä ottaisi huomioon myös muut koronapandemiasta selviytymisestä esitetyt näkökulmat, mm. Suomen Yrittäjien kevään 2020 aikana esittämät ajatukset koronapandemiasta selviytymiseksi. Satakunnan tavoitteita ja toimenpiteitä koronapandemian akuuttivaiheen jälkeiseen aikaan on tarkoitus valmistella hyvin pitkälle samalla tavalla kuin Satakunnassa hoidettiin vuoden 2017 lopulla tehty Positiivisen rakennemuutostyön Siltasopimus. Kyseessä olisi laajasti eri toimijoiden yhteinen valmistelu ja yhteisiin tavoitteisiin ja konkreettisiin toimenpiteisiin sitoutumisprosessi.

Perustettava koordinaatioryhmän tehtävänä on luoda mm. yhteinen tilannekuva alueen yritysten, työpaikkojen sekä aluetalouden tilasta, kartoittaa alueen vahvuuksia ja erityisosaamista, sopia alueen elinkeino- ja yrittäjävaikuttajien yhteistyömuodoista sekä

käynnistää konkreettisia työskentelypolkuja. Tavoitteena on joustava toimintamalli, jossa hyödynnetään toimijoiden omia resursseja ja budjetteja, mutta etsitään myös ulkopuolista rahoitusta. Mukana ryhmässä olisivat Satakuntaliiton ja ELY-keskuksen sekä TE-toimiston lisäksi kuntien, yrittäjäjärjestön, kauppakamarien, korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten sekä keskeisten järjestöjen ja kehittäjäorganisaatioiden edustus.

Esitys tämän laaja-alaisen koordinaatioryhmän perustamisesta on maakuntahallituksen käsittelyssä kesäkuussa. Ryhmä tekee esityksen Satakunnassa korokopandemiasta selviytymisestä niin, että ryhmän ensimmäinen raportti on käytettävissä syksyllä 2020 ja kokonaisuus vuodelle 2020 loppuun mennessä.

Satakunnassa on tähän mennessä osoitettu yrityksille mm. ELY-keskuksen, Business Finlandin kautta valtion koronakriisiin hoitoon osoittamia määrärahoja hankkeelle yhteensä runsaat 13 miljoonaa euroa. Satakuntaliitto myöntää kesäkuussa 2020 myös tukea omasta ylijäämästään sekä maakuntien omaehtoista kehittämistukea koronakriisistä toimimiseen. Tukea myönnettäneen yhteensä 426 000 euroa.

Pirkanmaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Toimialojen sisällä kuin myös toimialojen välillä on merkittäviä eroja tällä hetkellä olevan covid-19 kriisin aikana kuten normaalissa taloustilanteessakin olisi. Monen yrityksen toiminta on säilynyt vakaana, varsinkin informaatio- ja viestintäalan sekä rahoitus- ja vakuustuotoiminnassa olevien yritysten osalta. Myös perinteinen raskasteollisuus toimii osittain hyvin, mm. lomautuksia peruttu, koska kysyntää riittää. Ongelmia syntyy puolivalmisteiden ja komponenttien saannin osalta, koska toimitusketjun pää on ulkomailla. Tämä on osaltaan hidastanut toiminnan ylläpitoa. Ratkaisuja on haettu varsinkin lähitoimittajien hankinnan osalta. Jatko tosin näyttää käytetäänkö tätä väylää myös kriisin jälkeen. Vaihtoehtoja kasvun palauttamiseen haetaan jo nyt usean toimialan osalta.

Markkinoiden kartoittaminen on hyvällä alulla ja nykytilanteen hoitamisen vaatimat toimenpiteet ja uudet toimintakonseptit ovat otettu käyttöön, kuten ravitsemisalan suoramyynti ruoan osalta. Vähittäiskaupan haasteet ovat jatkossakin esillä, ruokakauppa käy kyllä hyvin. Autokaupan alamäki jatkuu varmasti niin kauan, kunnes lomautus- ja työttömyysuhka vähenee merkittävämmiin. Odotukset loppuvuodessa.

Uusien osaamisalueiden yritysten tilanne näyttää hyvältä tilanteesta huolimatta. Näiden yritysten vientikysyntä on jopa kasvanut sekä kotimaan markkinat ovat olleet kiinnostuneita niin investointiosaamisen kuin kuluttajaosaamisen suhteen. Merkitys on kasvamaan päin, jos ja kun covid-19 tilanne syntyy uudestaan loppuvuoden aikana. Useimpien toimijoiden tarve henkilöstön nopeaan palkkaamiseen, sekä alihankintaketjun luomiseen on ollut asiakokonaisuutena esillä. Vahvaa innovoivaa otetta on siis kriisistä huolimatta syntynyt. Teollisuusvaltaisena alueena yritysten investointien merkitys on erittäin tärkeä, kun kansainvälinen talous elpyy. Pelkillä kehittämistoimilla on rajallinen vaikutus talouteen.

Kokonaisuutena suurimmat toimialat kuten teollisuus, rakentaminen, kaupan eri tasot, liike-elämän palvelut sekä yksityinen terveydenhuoltosektori tulevat tarvitsemaan jonkin

aikaa yhteiskunnan apua varsinkin vientitakausten merkitys ja painopisteenä olo on merkityksellinen. Teollisuuden osalta mm. sahateollisuus on odotuksissaan selviämässä tilanteesta melko hyvin, samoin kemiallinen metsäteollisuus. Konepajojen osaaminen korostuu investointihyödykkeiden kautta, joten nousu tapahtuu muiden toimialojen kasvun kautta. Liike-elämän palvelut elpyvät, kunhan kasvu taloudessa saavuttaa näiden tarpeiden tyydyttämisen tason. Rakentaminen jatkuu kasvukeskuksissa, myös korjausvelkaa pienennetään vanhan rakennuskannan osalta.

Suurimmalla osalla kysytyistä yrityksistä kuitenkin ilmoittaa syksyn olevan haaste tilausten osalta. Suurta pudotusta ei kuitenkaan odoteta. Merkittävintä on seikka, että tavaraliikenteen toimivuus on todettu hyväksi ja tuotannon kapeikot ovat todennäköisesti kohtalaisen helposti hoidettavissa. Vienti tulee joka tapauksessa hidastumaan riippumatta covid-19 tilanteen muuttumisesta Suomessa. Kansainvälinen kauppa on ratkaiseva kasvun kannalta. Tärkein muutos on Kiinan ja Yhdysvaltain kaltaisten talousjättien toiminnan elpyminen, sekä näiden osalta odotukset syksyn nopeaan talouskasvuun.

Maatalous potee tietynasteista työvoimapulaa, tosin kausityövoimaa olisi tarjolla, sen käyttöönoton halukkuus ratkaisee paljon todellista tarvetta. Tällä hetkellä alaan kuin alaan on tarjolla osaavaa työvoimaa, joten olisi suotavaa harkita rekrytointeja ainakin niiden yritysten osalta, joilla menee edelleen hyvin. Kaupanalan ja palvelutoiminnan sekä ravitsemistoiminnan osalta kriisi on ehkä pahin ja varmasti muuttaa toimintamalleja kuten todennäköisesti muillakin aloilla.

Etätyön, ostoruokailun, palveluiden saapuminen kotiin sekä uudenlainen ajattelu matkailussa ovat todennäköisesti tulevaisuudessakin voimissaan. Näiden kasvu vaikuttaa palvelu/kaupan alan yritysten sekä työpaikkojen määrän kasvuun sekä erilaiseen ajatteluun ostokäyttäytymisessä ja kuluttamisessa. Liikenteen toimialalla huolta on viime aikoina herättänyt joukkoliikenteen palveluntuottajien ja liikennöitsijöiden taloudellinen tilanne ja yrittäjien tulevaisuus, kun jopa 80–90 % matkustajista on kadonnut koronan pelossa ja suuri osa vuoroista on ajettu alas. Jos yrityksiä nyt pääsee paljon kaatumaan, voi kestää pitkäänkin, ennen kuin saadaan markkina taas ennalleen ja kehittymään.

Keskusta-alueiden elinvoima tulee kärsimään tilanteen pitkittymisestä, sillä sitä on jo tapahtunut. Varsinkin Tampereen keskustan pienliikkeet ovat kokeneet haasteena selviytyä covid-19 tilanteen tuomasta epävarmuudesta. Pienet vaatekaupat ovat erityisesti olleet paineen alla. Muilla paikkakunnilla pienkaupat ovat kohtuudella onnistuneet säilyttämään toimintojaan. Haasteita on silti ollut ja normalisoituminen yhteiskunnan eri osa-alueilla auttaa vasta helpottamaan tilannetta.

Tulevaisuuden tilanne kunnissa vaikuttaa kuitenkin synkältä, sillä valtion kompensatio ei sinällään kata menetettyjä verotuloja. Asukkaiden toimeentulon osalta Kela on tilastoinut

pirkanmaalaisten työttömyysturvahakemusten kasvaneen 96 % ja yleisen asumistuen hakemusten 60 % verrattuna vuoden takaiseen

Tukipäätöksiä tehdään rivakasti ja hakemusten määrä on merkittävä. Tällä hetkellä kaikkiaan 750 kpl, joihin on sidottu 8,82 miljoonaa euroa. Suurimmat koronarahoituksen saajaryhmät ovat; taksiliikenne, ravitsemistoiminta, ohjelmistosuunnittelu, moottoriajoneuvojen huolto, muut terveydenhuoltopalvelut, rakentaminen, ajoneuvokauppa, liike-elämän palvelut, painotoiminta, metallituotteiden valmistus ja vaatteiden vähittäiskauppa. Näiden osuus koko summasta on noin kolmannes. Suurin osa päätöksistä saadaan yrittäjille nopeasti, osaan vaaditaan enemmän työpanosta, mutta palvelun toimivuus on ollut hyvällä tasolla. Kuitenkin panostusten suuntaaminen yksinyrittäjiin eli ammatinharjoittajien toimintaan olisi mainio väylä mahdollistaa ainakin osalle näistä toimijoista ensimmäisen työntekijän palkkaaminen.

Myös TE-hallinto toimii tilanteessa erinomaisella otteella. Koko toimiston resurssi tarjoaa osaamistaan niin työttömyyteen/lomautukseen liittyvien asioiden hoidossa kuin kriisintakia uudelle alalle kouluttautuvan neuvontapalvelun tarjoamisessa. Erilaisten kohderyhmien tilanteen kartoittaminen sekä ohjaus ovat olleet tärkeitä toimintamalleja viimeisten kuukausien aikana. ESR-haussa kesäkuussa tullaan teemoittamaan mm. mikro/pk-kentän sähköisen liiketoiminnan kehittämistä. Pirkanmaan Ely-keskus ja TE-toimisto ovat rakentaneet koulutusohjelmia uusille kohderyhmille, lähinnä näitä olivat yksinyrittäjät ja pk-yritykset. Sisällöllisessä keskiössä ovat digitalisaatio, verkostoituminen ja sähköisessä verkossa toimiminen. Lomautetuille ja irtisanotuille annetaan näköalaa ja valmiuksia hakeutua työvoimapula-aloille. Ulkomaalaistaustaisille korkeakoulutetuille tarjotaan ilmiöpohjaista valmennusohjelmaa. Poikkeusolot ovat haastaneet koulutusorganisaatioita kehittämään verkon yli tapahtuvaa oppimista.

Seuraavien 3 kk aikana majoitusalan, ravitsemisalan sekä monien muiden palvelutarjoajien tilanne helpottuu selvästi. Patoutunut kulutuskysyntä mm. kulttuurin, ravitsemistoiminnan sekä matkailun osalta purkautuu lähikuukausien aikana. Odotettavaa on, että alojen toiminnan kasvuun tarvitaan nopeasti lisää työvoimaa. Kuntien lomautusten purku on realiteettia jo nyt, samoin monien kuntasektorin hankinnoista riippuvainen yritys avaa oviaan.

Asuntomarkkinat toimivat vielä hyvin, odotukset hintojen laskusta ovat kovasti tapetilla. Tiettyjen lukujen perusteella suurta pudotusta ei ole näköpiirissä. Korjausliike on nähtävillä, varsinkin suurempien keskusten osalta. Tosin kysyntää riittää, koska muuttoliike muualta vaatii jotain asumisen muotoa ja samalla vuokraaminen lisääntyy. Tämä taas nostaa sijoittajien kiinnostusta, varsinkin kohteista, joiden hintatasoa saadaan alaspäin. Myös ns. syrjäseutujen asuntomarkkinat saavat tästä kasvusykäyksen, joka varmasti muuttaa kaikkien ajattelua etätyön todellisesta olemuksesta.

Haasteitakin löytyy Pirkanmaalta. Työttömyyden kasvu on melko todennäköistä ja sen saaminen lasku-uralle vaatii jatkossakin merkittäviä koulutushankintoja sekä rahoituspakettien kuten starttien määrän kasvua sekä uutta ajattelua koulutushankintojen osalta. Osa yrityksistä tulee joka tapauksessa lopettamaan toimintaansa ja tilalle syntyy uusia jollain aikavälillä. Konkurssien määrä oli hieman kasvanut viime vuodesta. Myös Pirkanmaan talouden riippuvuus konepaja-alasta aiheuttaa ilmeisen todennäköisesti pitemmän elpymisen jakson, koska alihankintaketjutus vaikuttaa Pirkanmaalla em. alan kysyntään. Jos telakka/autoteollisuus hiipuu tai on pitkään matalalla tuotannon tasolla, vaikuttaa tämä Pirkanmaalla metallialan koulutuksen kiinnostavuuteen ja koko alan jatkon kannalta aiheuttaa myös suuria taloudellisia haasteita.

Myös yliopistojen osallistumista uuden toiminnan luomiseen olisi nyt syytä vahvistaa sekä vaatia tätä osa-alueen toimeenpanoa. Mahdollisuuksia digitalisaation, ilmastoainnovaatioiden sekä uusiutuvien ja kierrätettävien tuotteiden sekä kehittyneiden palvelukonseptien luomiseen olisi nyt oikea aika. Osaaminen on vahvaa ja tarpeita syntyy jatkuvasti em. osa-alueille. Tarpeen täyttäjiä olisi siis luotava nopeasti.

Tavoitteena ongelmakentän helpottamiseksi on auttaa yrityksiä tehostamalla yhteistyötä, omaehtoisella kontaktin otolla, edesauttaa yhteistyöverkkojen syntymistä yritysten ja muiden organisaatioiden välillä sekä ottaa vastaan tietopohjaa millainen tarve yritysten jatko vaatisi ja auttaa asian ratkaisemiseksi niillä keinoilla, joita on mahdollista julkisella sektorilla antaa yritysten käyttöön. Panostukset erilaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntämiseen tulee myös kysymykseen, joten erilaisia toteuttamis- ja kehittämistapoja sekä hyviä rahoituksen toimintamalleja on oltava tarjolla ja niitä pitää jatkossakin kehittää sekä ylläpitää.

Muutamia nostoja; ELY aikaisti infrahankkeiden käynnistämistä keväällä (taloudellinen toimeliaisuus) Infrahankkeiden rakentaminen on mahdollista käynnistää nopeasti. Suunnitteluvalmius on hyvä. Pirkanmaan liiton ja Tampereen kaupungin infrahankelistoilta on esitetty myös meitä koskevia hankkeita, mitä voidaan käyttää elvyttävään toimintaan. Tampere on ilmoittanut, että ohjelmoidut hankkeet käynnistetään ja viedään loppuun. Koronatilanne iski voimakkaasti joukkoliikenteeseen. Yritykset ovat kovilla ja vuoroja on vähennetty sekä ostoliikenteen että markkinaehtoisen liikenteen osalta. Avoinna on, mitä vuoroja palautuu syksyllä liikenteeseen. Tämä vaikuttaa ELY-keskuksen joukkoliikenneos-toihin syksyllä, kun koulut aloittavat toimintansa. Matkustajat eivät välttämättä palaa takaisin, joka tarkoittaa, että palvelutaso laskee joukkoliikenteessä. TE-toimistossa on valmistauduttu turvaamaan maatiloille kausityövoiman saatavuus, TE-toimiston lisärekrytoinnit (50 hlö). Vesihuollon/kriittisen infran turvaaminen on varmistettava.

Yt-prosessien alaisuudessa olevan henkilöstön määrä on tällä hetkellä Pirkanmaalla 39 000. Kuntasektorin osuus noin 5 800 henkilöä eli 15 %. Osa kunnista oli tosin ilmoittanut yt-toiminnan päättymisestä ja näin ollen lähiaikoina muutos näkyy myös luvuissa

laskevana trendinä. Toimialoittain tilanne on seuraava, eli 10 suurinta yt-prosessien alaista toimialaa; muiden koneiden ja laitteiden valmistus, kumi- ja muovituotteiden valmistus, metallituotteiden valmistus, logistiikka, tukku- ja vähittäiskauppa, julkishallinto, koulutussektori sekä terveydenhuolto- ja sosiaaliala. Näiden osuus oli 29 000 henkilöä, eli 75 prosenttia kaikista yt-prosesseihin osallistuvista. Yt-toiminnan osalta toistaiseksi lomautettujen määrä oli 12 000 henkilöä ja määräajaksi lomautettuja 8 200 henkilöä. Odotukset siitä, että luvut eivät enää merkittävästi kasva kesään mennessä koskien muita toimialoja kuin julkishallinto, ovat realistiset.

Työttömien ja lomautettujen yhteismäärä oli kasvanut vuositason 85 prosenttia, tosin työttömien määrän kasvu oli kohtuullisella tasolla ja suurin osa muutoksesta syntyi lomautuksien kautta. Työttömien määrä oli huhtikuun lopussa 40 000 henkilöä, joista lomautettujen osuus 14 700 henkilöä. Haasteena on nyt alkanut pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu monen positiivisen vuoden jälkeen. Odotus kyseisen kohderyhmän kasvun alkamisesta tuli noin 3–4 kk etuajassa. Nuorten alle 25-vuotiaiden tilanne oli kääntynyt huonompaan suuntaan.

Tilanne ei vielä ole huolestuttava ja kesän ajan työttömyyden kasvun toivotaan jäävän maltillisiksi. Ongelmaksi syntyy syksyn tilanne varsinkin keskiasteen koulutettujen osalta. Covid-19 kriisin jälkeen vuoden lopulla on arvioitu olevan alimmillaan noin 2 000–2 500 työtöntä työntekijää enemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan oli ollut. Jokaisen taantuman/laman jäljiltä työttömien määrä nousee aina hetkellisesti, sillä kaikki eivät valittavasti palaa välittömästi työmarkkinoille.

Oletuksena, että koronan vaikutus päättyy kuluvan vuoden aikana, vaikuttaa työllisyyden kehitykseen niin, että 2023 työllisyysaste saattaa olla hallitusohjelman mukainen, varsinkin kun nyt on käytetty hyvin voimavaroja yritysten auttamiseen ja varsinkin mikro/pk-sektorin toiminnan tukemiseen. Tämä nopeuttaa normaaliin päiväjärjestykseen palaamiseen ja samalla säilyttää todennäköisemmin olemassa olevat työpaikat sekä mahdollisesti kulkukäyttäjien kasvun kautta myös kasvattaa tätä saldoa.

Kiertotalous on saanut maakunnassa uutta infraa; Kangasalan ja Tampereen raja-alueella oleva suuri kiertotalouskeskittymä kuten myös bioenergian osio, jota kehitellään Tampereen Sulkavuorella, etsii uusia toimijoita ja toimintaideoita nykyisten lisäksi.

Positiivinen ajattelu olisi kaikilta suotavaa, jotta maakuntamme ja Suomi saadaan jälleen kasvun ja kehityksen aikakaudelle.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Pirkanmaalla on keskitytty akuutin kriisin hoitoon ja tilannekuvan ylläpitoon. Pirkanmaan liitto on mukana kuntien ja yritysrahoittajien tilannekuvaryhmissä seuraamassa tilannetta ja suunnittelemassa nopeita ratkaisuja. Liitto rahoitti maakunnan omaehtoisen kehittämisen määrärahasta maakunnan yhteistä ict-ratkaisua ja neuvontaa.

Tilanteesta toipumisen varalle on useita prosesseja.

Pirkanmaan Yrittäjien aloitteesta laaditaan avoimen sektorin selviytymissuunnitelmaa, joka valmistuu loppukesästä. Se keskittyy yhteisiin toimiin yritysten toimintaedellytysten kehittämiseksi sekä yritysten kannustamiseen uudistumiseen ja kasvuun.

Tampereen yliopiston johdolla laaditaan suunnitelmaa seuraavan kahden vuoden varalle. Tavoitteena on löytää uusia ajatuksia alueellisten kehittämispanosten suuntaamiseen mm. elinvoiman, sosiaalisen eheyden ja kestäväen kehityksen teemoissa.

Pirkanmaan maakuntahallitus on tehnyt esityksensä elvyttämistoimiksi. Ne keskittyvät toisaalta liikennehankkeisiin, etenkin pääradan kehittämiseen. Nämä ehdotukset ovat Päärata+ -maakuntien yhteisiä. Toisaalta esitykseen koottiin ehdotuksia koulutusinvestoinneista tutkimus-, kehitys- ja opetusinfraan sekä koulutukseen. Näiden avulla uskotaan maakunnan kasvun tulevan parhaiten turvatuksi.

Lisäksi Pirkanmaan edunvalvontaryhmä – Pirkanmaan liitto, Tampereen Kauppakamari, Pirkanmaan Yrittäjät, Tampereen kaupunki, Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä, Business Tampere – on tehnyt yhteisen elvytysesityksen liikennekohteista.

Yhtenä exit-toimenpiteenä on suunniteltu rakennerahastovarojen ja komission elvytyspaketin suuntaamista. Näistä puuttuu vielä tieto mahdollisesta rahoituksesta ja aikatauluista.

Kanta-Häme

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Kanta-Hämeessä koronapandemia on vaikuttanut eri yrityksiin eri tavalla ja eri aikavai-
veellä. Vientiryitykset ja viennin alihankintayritykset ovat voineet jatkaa tuotantoaan koh-
tuullisen normaalisti vielä kevään kuukausien ajan, mutta uusien tilauksien saaminen on
pysähtynyt, joka tulee näkymään kesän aikana lomautusten määrän lisääntymisenä. Pan-
demian aiheuttama taantuma on globaali eikä maakunnan vientiteollisuus odota vienti-
markkinoiden elpyvän kuluvaan vuoden aikana. Ensimmäinen alkupaniikki on kuitenkin ohi
ja yhä kasvavassa määrin yritysten voidaan havaita suuntaavan katsettaan tulevaisuuteen
ja käyttävän tilanteen hyödyksi oman toimintansa kehittämiseksi. Maatalousyritystoiminta
on pystynyt jatkamaan toimintaansa normaalisti. Tarpeen mukaisen kausityövoimamäärän
saaminen maatiloille on ei ole enää ongelma.

Ylipäätään vaikutus on hyvin valikoiva. Kärsijöitä ovat olleet joukkoliikenne, ravintolat,
parturi/kampaamo/hierojat ja kivijalkaliikkeet. Voittajia ovat olleet nettikauppa, kauppa-
puutarhat yms. Useilla kärsijöillä mielikuva voi olla todellista tilannetta synkempi. Tämä nä-
kyy erityisesti yksinyrittäjien tukihakemuksissa, kun tekstiosassa kuvataan tilanne hyvinkin
haastavaksi, mutta tuloslaskelmassa se ei kaikilla vielä näy.

Osa yrityksistä on reagoinut nopeasti ja joustavasti tilanteeseen, palvelutarjontaa on muu-
tettu. Kehitystuilla ja koronalla on ollut myös uutta liiketoimintaa kehittävä puoli, joka pa-
rantaa yritysten kannattavuutta koronan jälkeen.

Koronapandemia on aiheuttanut merkittäviä lisäkuluja Kanta-Hämeenkin kunnille. Lisäku-
luja tulee maksettavaksi myös sairaanhoitopiiriin merkittävästi kasvaneiden kulujen mak-
samisen kautta. Kuntien taloudellinen tilanne oli yleisesti ottaen varsin vaikea jo ennen ko-
ronapandemiaa, joten talouden puskureita ei oikeastaan ollut. Alijäämät tulevat olemaan
erittäin ongelmallisia. Taloudellisin perustein käytäviä yt-neuvotteluita on jo käynnistetty.

Korona ei ole vaikuttanut muuttoliikkeeseen eikä kuolleiden määrän kasvuun. Kanta-Hämeessä oli huhtikuun lopussa 170 885 asukasta. Vaikka väkiluku on vuoden alusta laskenut 40 henkilöllä, muuttovoitto muista maakunnista ja ulkomailta jatkuu edelleen. Lisäksi alkuvuoden aikana maakuntaan syntyi 387 uutta hämäläistä, joka on 11 lasta enemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan.

Verrattaessa huhtikuun tilannetta aiempiin vuosiin, muuttoliikkeessä ei ole tapahtunut muutosta. Voitaneen siis katsoa, ettei koronalla ole ollut vaikutusta maakuntien väliseen muuttoliikkeeseen ainakaan alkuvuoden aikana. Maahanmuutto on ollut hieman normaalia hiljaisempaa, mutta maakuntamme osalta erityisesti maastamuutto oli huhtikuussa jo lähellä nollaa. Ensimmäisen vuosineljänneksen aikana Hämeeseen muutti muista maakunnista 2 573 asukasta ja maakunnastamme lähti 2 457 asukasta. Tulomuuttoa oli 132 henkilöä enemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan.

Työttömien työnhakijoiden määrä TE-toimistossa oli huhtikuussa koko maan tapaan korkein pitkään aikaan ja nousi yli 10 700:n (Kanta-Hämeestä tiedot käytettävissä työnvälitystilastojärjestelmästä v.2006 alkaen). Koko Hämeen tasolla työttömiä työnhakijoita on ollut edellisen kerran vastaavaan aikaan enemmän huhtikuussa 1998. Korkeista absoluuttisista luvuista huolimatta kasvu on ollut suhteellisesti pienempi kuin maassa keskimäärin.

Tällä hetkellä kokoaikaisesti lomautettujen osuus työttömistä on poikkeuksellisen korkea (34 %) ja myös viime kuukausien työttömyyden kasvu on tullut ennen kaikkea lomautettujen määrän kasvusta. Tämä voi ennakoita nopeampaa paluuta aiempiin kriiseihin verrattuna. Tulevien viikkojen aikana TE-toimistossa seurataan, muuttuvatko alkaneet lomautukset työttömyydeksi. Toistaiseksi tätä ei ole tapahtunut kovinkaan paljon. Lomautettujen määrä on lisääntynyt eniten palvelusektorilla: myyjät, ravintola- ja suurtaloustyöntekijät, tarjoilijat, avustavat keittiötyöntekijät, linja-autonkuljettajat. Lomautusten määrän kasvu näkyy myös alueen seutukunnissa eri tavoin. Kasvu on suurin Riihimäen ja pienin Forssan seutukunnassa. Taustalla vaikuttanee työssäkäynti Uudellemaalle. Suurista lomautusmääristä huolimatta konkurssit ovat toistaiseksi olleet alhaalla. Lomautusten purku tai käännyminen irtisanomisiksi riippuu rajoitteiden purusta ja markkinatalouden käynnistymisen nopeudesta. Lomautettujen työnhakijoiden määrä ei kuitenkaan ole kasvanut enää suuresti viime aikoina. Huolena kuitenkin on, miten tilanne kehittyy. Työttömyyden kasvussa selkeästi suurin joukko ovat määräaikaisesti lomautetut. Määräaikainen lomautus tehdään korkeintaan kolmen kuukauden ajalle ja nyt alkukesästä nuo ajat päättyvät. Tähän mennessä lomautetuista vain pieni joukko on siirtynyt lomautuksesta työttömyyteen, mutta kesän ja alkusyksyn aikana näemme vetävätkö työmarkkinat lomautetut takaisin työhön vai kääntyvätkö ne pysyvämmiksi työttömyyksiksi.

Hämeen kauppakamarin koronakyselyn 18.5. perusteella Hämeen yrityksistä 55 prosenttia kertoo, että henkilöstön määrä on pysynyt ennallaan tai kasvanut koronaviruksen

aiheuttamasta poikkeustilanteesta huolimatta. Epävarmuudesta huolimatta yrityksissä on edelleen positiivista halua pitää henkilöstö töissä. Vastanneista yrityksistä 91 prosenttia kertoo koronaviruksen jo vaikuttaneen tai vaikuttavan yritystoimintaan. Konkurssiriski on edelleen korkea 26 prosentilla vastaajista. Yrityksistä 77 prosenttia kertoo, että koronavirusepidemia on vaikuttanut liikevaihtoon negatiivisesti, ja seuraavan kahden kuukauden aikana vain 13 prosenttia arvioi liikevaihtonsa pysyvän ennallaan tai kasvavan. Tilanne ei ole heikentynyt edellisestä kyselystä (4.5.), ja yritysten vastauksissa on lievää optimismia, mutta edelleen kokonaistilanne on hyvin synkkä. Hämmäläisyrietykset suhtautuivat myönteisesti myös nopeasti käynnistettäviin tiestön korjaus- ja parannusinvestointeihin. Niitä kannatti 75 prosenttia vastanneista.

Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin TE-toimistoon maaliskuussa selvästi edellisvuotta vähemmän. Paikkojen määrä väheni kaikissa pääammattiryhmissä poikkeuksena kuitenkin maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden ammattiryhmä, jossa paikkoja on ollut tarjolla enemmän kuin vuosi sitten vastaavaan aikaan.

Hämeen kauppakamarin toukokuussa tekemän kesätyökyselyn mukaan vastanneista yrityksistä 64 prosenttia suunnitteli palkkaavansa kesätyöntekijöitä ennen koronaviruksen aiheuttamaa poikkeustilaa. Nyt alueelta vain 27 prosenttia kertoo rekrytoivansa suunnitellun määrän kesätyöntekijöitä ja suurin osa palkkaa alle viisi kesätyöntekijää. Vain 25 prosenttia forssalaisista ja hämeenlinnalaisista yrityksistä 19 prosenttia palkkaa suunnitelman mukaisesti kesätyöntekijöitä. Tämän lisäksi 19 prosenttia hämeenlinnalaisista ja 17 prosenttia forssalaisista yrityksistä palkkaa kesätyöntekijöitä, mutta suunniteltua vähemmän. Vastanneista yrityksistä 32 prosenttia kertoo, ettei palkkaa kesätyöntekijöitä lomautusten takia. Viidennes vastaajista ilmoittaa tulovirran pienentyneen niin paljon, ettei ole mahdollisuuksia rekrytointiin.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Kaupan ja palvelualan yritykset ovat vaikeassa tilanteessa, samoin matkailu- ja ravintola-ala. Tuotantoyritykset eivät ole kärsineet vielä pahasti tilanteesta. Varaosien ja tarvikkeiden saanti prosessiin on kuitenkin heikentynyt huomattavasti. Syksyllä näemme vaikutukset.

ELY-keskuksen koronarahoituksessa nousevat esiin kriisissä voimakkaimmin kärsineet toimialat. Rahoitusta haetaan edelleen, mutta maltillisemmin kuin haun auettua. Hämeen ELY-keskuksen koronarahoitusta on myönnetty 25.5. mennessä Kanta-Hämeessä 278 yritykselle. Toimialoittain hankkeita on myönnetty eniten ravitsemustoimintaan, vähittäiskauppaan, maaliikenteen ja putkijohtokoulutuksen toimialalle, erikoistuneeseen

rakennustoimintaan, moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppaan sekä korjaukseen ja urheilutoiminnan sekä huvi- ja virkistyspalvelujen toimialalle.

Koronakevään on rekisteröity aiempaa enemmän yrityksiä, esimerkiksi konsultti- ja tilitoimistoja. Koronakriisi ei ole vaikuttanut kaikkiin toimialoihin yhtä paljon. Koronan aikana ovat pärjänneet esimerkiksi verkkokaupat, ruuan tilauspalvelut, kuljetusfirmat ja virtuaalipalvelut.

Eniten uusien osakeyhtiöiden joukossa on it- ja ohjelmistofirmoja, konsulttiyhtiöitä sekä tilitoimistoja. Koronan aikaan osakeyhtiön on perustanut myös usea taksikuski, asianajaja, rakennusurakoitsija ja asentaja, auto- ja konekorjaaja sekä kiinteistönhoitaja. Kiinteistönhoidon tai logistiikan tarve ei ole kadonnut mihinkään korona-aikana. Toukokuun alussa on esimerkiksi perustettu verkkokauppa, joka myy kuluttajille hengityssuojaimia. Toinen yritys etsii hygieniatuotteiden tilapäisiä valmistajia esimerkiksi sairaaloille.

Muutama yksittäinen pk-yritys on pystynyt muuttamaan tuotantoaan suojavarusteiden tuotantoon, jota varten on palkattu uutta työvoimaa. Määrä on kuitenkin isossa kuvassa hyvin pieni. Myös muita valonpilkahduksia löytyy esimerkkinä forssalainen Parmarine, joka ilmoitti toukokuun lopussa palkkaavansa 20–30 uutta työntekijää. Kylpyhuonetehtaan näkymät ovat hyvät etenkin kotimaan markkinoilla. Yrityksellä on täysityöllisyys kesäkuulta syyskuuhun saakka.

Forssan seutukuntaa koskien vastauksissa nousivat esiin seuraavat toimialat, mutta voidaan katsoa koko maakuntaa koskeviksi.

Kauppa. Erikoiskauppa on kärsinyt voimakkaasti. Rakennemuutos (netti-kivijalka) ja väestöpohjan oheneminen ovat saaneet koronasta kolmannen kurjistajan, paljon lopettamisia. Osa kulutuksesta saattaa vähentyä pysyvästi (vaatteet, urheiluvälineet, kodinelektroniikka).

Matkailu. Tapahtumien peruuntuminen vaikuttaa raskaasti. Ala piristyy kun ulkomaan matkailu on jäissä, mutta vaatii kuitenkin uusia palveluinnovaatioita.

Metalli. Vaikutukset tulevat viiveellä. Alihankinta siirtyy lähemmäksi ja ketjutusta tultaneen vähentämään. Telakkabuumi rauhoittuu ja jää nähtäväksi, onko muutos miten pysyvää.

Rakentaminen. Ennakoidaan sakkaavan syksyllä, nyt ei vielä merkittävää vaikutusta. Uus-tuotanto loppuu, uusia suunnittelukohteita heikosti liikenteessä.

Kiertotalous. Business as usual. Tuskin kärsii. Siirtymistä uuden ostamisesta käytettyyn.

Lisäksi Riihimäen seutukunnan osalta tehtiin seuraavia esimerkkinstoja:

Liikuntapalvelut, hieronta, osteopatia jne.. Yksinyrittäjät lopettivat ryhmätunnit, jolloin ei aiheudu vuokrakuluja toiminnalle. Vauvat ja vanhukset lopettivat henkilökohtaisten palveluiden käytön kokonaan. Muutenkin merkittävä alenema 40–70% myynnistä kadonnut. Tällä viikolla kyselyjä tullut enemmän. Yksinyrittäjätukea on haettu, mutta se ei yrittäjien mukaan ole iso tuki. Vuokranantajia on myös tullut vastaan kuluissa. Kolmen kuukauden ennuste: varovainen luottamuksen palautuminen, suunnitteilla ulkoryhmäliikuntaa kesäksi.

Kodin kalustemyynti, asennustyöt. Aiemmin sovittuja kalusteasennuksia uudiskohteisiin ja pieniä remontteja tehtiin pitkälti huhtikuuhun, mutta toukokuussa hiljensi, kun päämiehen myynti loppui asiakkaiden katoamisen vuoksi. Nyt on mietitty yksinyrittäjätukea, mutta se tuntuu vaikealta hakea. Kolmen kuukauden ennuste: epävarmaa, ei tietoa kalenterin täyttymisestä.

Vaatekauppa, kivijalassa. Supistetut aukioloajat noin klo 12–16 on tuonut jaksamista ja voimavaroja yrittäjille itselleen. Vakioasiakkaat osaavat tulla aukioloajoista huolimatta, soitetaan ja kysytään tilanne. Varovaisuutta liikkeeseen tulossa eli saatetaan tarkastaa, onko muita asiakkaita tilassa. Kaikki messuille osallistumiset jäivät pois. Facebook ilmoituksilla näkyvyyttä. Kolmen kuukauden ennuste: noin 20 % pudotus tälle kesälle. Tippuu tukien väliin, ei hae kehitystukia. Pärjää, mutta ei vielä ole halunnut hakea yksinyrittäjätukea, vaikka liikevaihdon alenema ainakin 50 %.

Ravintolat. Riihimäen keskustassa suurin osa kahviloista ja ravintoloista, arviolta 85 %, on pidetty suljettuina. Tuleva uusi laki siitä, miten ravintoloita pidetään auki ja yleisöä päästetään sisään, mietityttää. Esimerkkiyrittäjän mukaan uudelleenpalkkaamisen tuki ei ole riittävä kannustin epävarmassa tilanteessa.

Kiinteistönvälitys. Maalis-huhtikuussa 40 % myynnin alenema, mutta toukokuussa kysyntä on kasvanut miltei räjähdysmäisesti. Tarjontaa ei ole niin paljon eli tilanne on ihan hyvä. Nyt on myyty sellaisiakin kesämökkejä, joita ei saatu myytyä 2–3 vuoteen. Kasautumista tapahtuu eli yleensä kodin vaihtamisen tarve ei häviä, mutta sen ajankohtaa siirretään. Ostajan tilanteeseen voi vaikuttaa esimerkiksi yt-neuvotteluiden alkaminen. Kolmen kuukauden ennuste: toivottavasti toinen aalto ei tule ja tämä jatkuisi nyt näin.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Kanta-Hämeessä tullaan toteuttamaan tiivis korona-exit -hanke, jossa tarjotaan yrityksille apua (muuta kuin suoraa taloudellista tukea) akuutteihin koronaongelmiin ja toiseksi

edesautetaan yrityksiä löytämään kehittymisen polkuja ja uusiakin vahvuuksia pahimman koronapandemian jälkeiseen tulevaisuuteen suuntautumiseksi. Toteutuksesta ja annettavasta asiantuntemuksesta vastaavat Yrittäjät, kauppakamarit ja kuntien elinkeinoyhtiöt. Hankkeen päärahoittaja on maakunnan liitto.

Hämeen liitto on päättänyt siirtää kaikki jäljellä olevat EAKR-varansa Hämeen ELY-keskuskelle käytettäväksi suoriin yritystukiin koronakriisin vaikutusten helpottamiseksi.

Kunnat ovat jo tehostaneet omaa elinkeinotyötään ja mm. toteuttaneet räätälöityjä ratkaisuja yritysten akuutista tilanteesta selviämiseksi esim. erilaisin määräaikaisin vuokrahelpoituksin. Maakunnan liitto pyrkii yhdessä yrittäjäjärjestöjen kanssa vaikuttamaan siihen, että yritysten toimintaedellytyksiä parannetaan tavaravirtojen kuljetusväyliä parantamalla. Tähän odotetaan valtionhallinnolta rahoitusta (Suomen päärata ja kumipyöräliikenteen kuljetusväylät).

Uudelleen nousuun on tärkeää panostaa ja etenkin niin, että hämäläiset yritykset lähtisivät nopeasti ja rohkeasti vientiin. Koronasta johtuen vientimarkkinoille on tullut kasvumahdollisuuksia, ja yritykset, joiden talous oli ennen kriisiä vakaalla pohjalla, voisivat hyödyntää viennin kasvun, kunhan reagoivat nopeasti. Tämä koskee sekä pk-yrityksiä että suuria yrityksiä. Viennin kehittämiseen saa edelleen rahaa sekä ELY:ltä että Business Finlandilta. Samoilta tahoilta saa yhteyden myös Suomen ulkomaan verkostoon.

TE-toimistossa uusien asiakkaiden virta on hiipunut alkukevään hurjasta tahdistä. Asiakkuudet on nyt saatu sisään ja voidaan alkaa panostaa enemmän asiakkaiden tilanteen kartoittamiseen ja auttamiseen eteenpäin. Pääpaino on varsinkin nuorissa. Yhteistyö on tärkeää.

TE-palvelujen osalta on käyty keskusteluja työvoimakoulutuksia, muita koulutuksia ja valmennuksia koskien, mitä kriisistä toipumisessa ja toipumisen jälkeen tarvitaan ja mikä mahdollisesti muuttuu. Uusina palveluina on pohdittu mm. yrittäjille suunnattuja palveluja. Koulutuksille tulee olemaan kysyntää kriisistä selviytymisen jälkeen ja valmistaudutaan siihen, että pystytään nopeasti vastaamaan kysyntään tilanteen normalisoiduttua.

Koronarahoitushakemusten käsittelyn myötä ELY-keskuksessa on tapahtunut uuden oppimista, jota voidaan hyödyntää myöhemmin. Yrittäjien haasteet liiketoiminnan ylläpitämiseksi ja ratkaisuvaihtoehtojen etsiminen niihin auttavat ymmärtämään ja kehittämään palveluita myös jatkossa. Yritysten tilanteet ja tarpeet ovat olleet yksilöllisiä, eivätkä rahoitusvaihtoehdot ole aina olleet tilanteeseen soveltuvia.

Linnan kehityksellä käynnistyy elokuussa Yrityshaavi -hanke, jolla saadaan reaaliaikainen kuva yritysten tilanteesta. Keskustellaan kaupungin ja maakunnan yritysten tukipaketeista

ja elinvoimainvestointien nopeuttamista. Lisäksi käynnissä on maakunnallinen kv-hanke, jossa maakunnan Team Finland Häme -verkosto kehittää yhteisiä palveluja kasvu- ja kv-hakuisille yrityksille ja toteuttaa 20 yrityspilottia. Tämä aktivoi yrityksiä koronan jälkeen miettimään kasvua ja kansainvälistymistä, ja toimijat vievät prosessia konkreettisoin toimenpitein eteenpäin. Tuetaan erityisen paljon yrittäjyyttä, uusien yritysten syntymistä, mutta myös olemassa olevien innovatiivista ja uudenlaista kehittymistä.

MTK on laatinut esityksen valtioneuvostolle koronakriisistä toipumiseksi. Hämettä koskien esityksestä poimittiin esimerkiksi seuraavat asiat: kotimaan matkailuun panostaminen, puurakentaminen, biotalouden koulutuksen vahvistaminen, tietoliikenneyhteydet ja julkiset hankinnat ja niitä koskevan ohjeistuksen muutokset. Hämeen ja kuntatalouden kannalta mielenkiintoinen on esitys metsäverotuksen muuttamisesta siten, että verotulot tulisivat enemmänkin metsän sijaintikunnan eikä omistajan kotipaikan mukaan. Työvoiman rekrytointi maataloille on edelleen ajankohtaista. Kausityövoimapulan ratkaisemiseksi TEM ja MMM ovat perustaneet valtakunnallisen työryhmän, jonka tarkoitus on edistää kotimaisen työvoiman työllistymistä tiloille ja samanaikaisesti helpottaa ulkomaisen työvoiman saapumista Suomeen. Hämeen TE-toimisto on mukana työryhmän työskentelyssä. Yhteistyössä MTK:n kanssa markkinoidaan TE-palvelut.fi ja Töitäsuomesta.fi -sivustoja, joissa kausityöpaikat ja työntekijät löytävät helposti toisensa.

Kriisi tuottaa aina myös uusia alkuja ja suunnanmuutoksia. Esimerkkinä on uutinen Hämeen Uusyrityskeskuksesta, jossa kriisin alettua yritysten perustamisneuvonta pysähtyi täysin, mutta vapun jälkeen yhteydenottoja alkoi taas tulla. Tällä hetkellä ollaan jo lähes normaalitasossa. Asiakkaina on nyt myös paljon yrittäjiä, jotka hakevat uutta suuntaa. Koronatilanne on saanut heidät miettimään laajempia markkinoita ja asiakaskohderyhmiä. Näiden toimeksiantojen määrä on kasvanut. Uuden suunnan etsijöitä askarruttavat mm. asiakkaiden ostoskäyttäytyminen ja digitaalisiin myyntikanaviin liittyvät asiat. Palvelujen tuotannossa mietityttää myös, miten pelkän ostotapahtuman lisäksi omaa palvelusuoritetta voidaan digitalisoida. Halutaan skaalautua. Jos kriisi pitkittyy tai tulee muita mutkia matkaan, halutaan varmistaa, että yrityksellä olisi laajempi asiakaspotentiaali ja jakelukanavat.

Päijät-Häme

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Yleiskuva yrityksissä vaihtelee edelleen yrityksen koon ja toimialan mukaan. Eletään odoteluvaiheessa. Monilla aloilla kesä ja rajoitusten höllentäminen vasta näyttävät asiakasmäärien tason, liikevaihdon mahdollisen palautumisen, kerääntyvät kulut ja tappiot, lomautustarpeen jne. Yritystukien päätöksiä on edelleen paljon saamatta, uudet tukimuodot vasta valmisteilla. Tässä uudessa, muuttuvassa ja vaikeasti ennakoitavassa tilanteessa on suuri tarve ajantasaiseen ja johdonmukaiseen viranomaisviestintään. Tiedon pitää olla selkeää.

Päijät-Hämeen ja Lahden työttömyysaste nousi merkittävästi huhtikuussa. Lahden työttömyysaste oli vuoden 2020 huhtikuun lopussa 21,9 % eli 8,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuosi sitten. Työttömien työnhakijoiden määrä TE-toimistossa oli huhtikuussa koko maan tapaan korkein pitkään aikaan ja nousi lähes 18 000:een (Päijät-Hämeestä tiedot käytettävissä työnvälitystilastojärjestelmästä v. 2006 alkaen). Koko Hämeen tasolla työttömiä työnhakijoita on ollut edellisen kerran vastaavaan aikaan enemmän huhtikuussa 1998. Korkeista absoluuttisista luvuista huolimatta kasvu on ollut pienempi kuin maassa keskimäärin. Työttömyyden kasvu on kohdistunut enemmän naisiin kuin miehiin. Ulkomaa-laisten työttömyysasteen kasvu oli maaliskuussa suurista kaupungeista Lahdessa toiseksi nopeinta. Tällä hetkellä kokoaikaisesti lomautettujen osuus työttömistä on poikkeuksellisen korkea (33 %) ja myös viime kuukausien työttömyyden kasvu on tullut ennen kaikkea lomautettujen määrän kasvusta. Tämä voi ennakoita nopeampaa paluuta aiempiin kriiseihin verrattuna. Tulevien viikkojen aikana TE-toimistossa seurataan, muuttuvatko alkaneet lomautukset työttömyydeksi. Toistaiseksi tätä ei ole tapahtunut kovinkaan paljon. Lomautettujen määrä on lisääntynyt eniten palvelusektorilla: myyjät, ravintola- ja suurtaoloustyöntekijät, tarjoilijat, linja-autonkuljettajat, yleissihteerit, mainonnan- ja markkinoinnin erityisasiantuntijat, avustavat keittiötyöntekijät. Suurista lomautusmääristä huolimatta konkurssit ovat toistaiseksi olleet alhaalla. Lomautusten purku tai kääntyminen irtisanomisiksi riippuu rajoitteiden purusta ja markkinatalouden käynnistymisen nopeudesta. Lomautettujen työnhakijoiden määrä ei kuitenkaan ole kasvanut enää suuresti viime aikoina.

Huolena kuitenkin on, miten tilanne kehittyy. Työttömyyden kasvussa selkeästi suurin joukko ovat määräaikaisesti lomautetut. Määräaikainen lomautus tehdään korkeintaan kolmen kuukauden ajalle ja nyt alkukesästä nuo ajat päättyvät. Tähän mennessä lomautetuista vain pieni joukko on siirtynyt lomautuksesta työttömyyteen, mutta kesän ja alkusyksyn aikana näemme vetävätkö työmarkkinat lomautetut takaisin työhön vai kääntyvätkö ne pysyvämmiksi työttömyyksiksi.

Koronapandemia on aiheuttanut merkittäviä lisäkuluja Päijät-Hämeenkin kunnille ja aiheuttaa merkittävän taantumän elinkeinoelämälle. Yritysten monipuolinen tukeminen epidemian aikana ja sen jälkeen on erittäin tärkeää. Taloudellisin perustein käytäviä kuntien yt-neuvotteluja on käynnistetty, mutta ainakin joissain alueen kunnissa lomautukset ovat koskeneet pienempää määrää ihmisiä kuin alun perin arvioitiin (Heinola). Joissakin kunnissa on päätetty olla turvautumatta lomautuksiin (Asikkala).

Hämeen kauppakamarin koronakyselyn 18.5. perusteella Hämeen yrityksistä 55 prosenttia kertoo, että henkilöstön määrä on pysynyt ennallaan tai kasvanut koronaviruksen aiheuttamasta poikkeustilanteesta huolimatta. Epävarmuudesta huolimatta yrityksissä on edelleen positiivista halua pitää henkilöstö töissä. Vastanneista yrityksistä 91 prosenttia kertoo koronaviruksen jo vaikuttaneen tai vaikuttavan yritystoimintaan. Konkurssiriski on edelleen korkea 26 prosentilla vastaajista. Yrityksistä 77 prosenttia kertoo, että koronavirusepidemia on vaikuttanut liikevaihtoon negatiivisesti, ja seuraavan kahden kuukauden aikana vain 13 prosenttia arvioi liikevaihtonsa pysyvän ennallaan tai kasvavan. Tilanne ei ole heikentynyt edellisestä kyselystä (4.5.), ja yritysten vastauksissa on lievää optimismia, mutta edelleen kokonaistilanne on hyvin synkkä. Hämäläisyrietykset suhtautuivat myönteisesti myös nopeasti käynnistettäviin tiestön korjaus- ja parannusinvestointeihin. Niitä kannatti 75 prosenttia vastanneista.

Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin TE-toimistoon maalis- huhtikuussa selvästi edellisvuotta vähemmän. Paikkojen määrä väheni kaikissa pääammattiryhmissä poikkeuksena kuitenkin maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden ammattiryhmä, jossa paikkojen määrä oli peräti 377 % edellisvuotta suurempi.

Hämeen kauppakamarin toukokuussa tekemän kesätyökyselyn mukaan vastanneista yrityksistä 64 prosenttia suunnitteli palkkaavansa kesätyöntekijöitä ennen koronaviruksen aiheuttamaa poikkeustilaa. Nyt alueelta vain 27 prosenttia kertoo rekrytoivansa suunnitellun määrän kesätyöntekijöitä ja suurin osa palkkaa alle viisi kesätyöntekijää. Lahtelaisista yrityksistä vain 30 prosenttia palkkaa suunnitelman mukaisesti kesätyöntekijöitä. Tämän lisäksi 32 prosenttia lahtelaisista palkkaa kesätyöntekijöitä, mutta suunniteltua vähemmän. Vastanneista yrityksistä 32 prosenttia kertoo, ettei palkkaa kesätyöntekijöitä lomautusten takia. Viidennes vastaajista ilmoittaa tulovirran pienentyneen niin paljon, ettei ole mahdollisuuksia rekrytointiin.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Näkemyksissä nostettiin esiin seuraavia toimialoja:

Matkailu-, liikunta- ja elämyspalvelut. Kova tilanne koitti heti koronakeväästä maakuntaan, kun perinteikkään Vierumäen urheiluopiston ja valmennuskeskuksen hotelli- ja ravintolatoiminnat menevät sitä hoitaneen yhtiön osalta konkurssiin. Työttömäksi jäi 170 ihmistä, kun mukaan lasketaan osa-aikaiset työntekijät. Iso konkurssi, joka jättää ison palveluaukon maakunnalliseen ja valtakunnalliseen toimintaan. Kesä vaikuttaa paljon toipumismahdollisuuksiin alueen matkailussa ja mökkien varaustilanne on erittäin hyvä. Majoi- tus- ja ravintola-alalla vaikutukset ulottuvat kesään ja syksyyn, kun tilaisuuksien perumi- nen poisti ohjelmista monta suurta tapahtumaa ja majoitus- ja ravintolavarauksia.

Teollisuus (metalli/muovi/puunjalostus). Yritystilanteet riippuvat yrityksen koosta hy- vinkin vaihtelevasti. Päijät-Hämeessä mm. meriteollisuuden alihankintaketjuissa mukana olevat voivat kärsiä jatkossa isomminkin kun tilanne varustamoissa ja telakoilla realisoi- tuu. Koronaviruksen aiheuttamasta poikkeustilanteesta huolimatta arki sujuu vielä lähes normaalisti tuotantolaitoksilla. Asiakkaat ympäri maailman tilaavat edelleen sahatavaraa, vaneria ja lastulevyä, metallituotteita ja muovituotteita vaikkakin pitkittynyt epävarma markkinatilanne alkaa näkymään tilauskannan kehityksessä.

Teknolוגiateollisuuden (investointihyödykkeet) vaikutukset tulevat vasta myöhemmin, koska vanhaa tilauskantaa on vielä ollut.

Palvelualat. Palvelualoilla on ollut tiukkaa. Ihmisten eristäytyminen on vaikuttanut palve- lujen kysyntään ja erityisesti pienillä ja yksinyrittäjillä, joiden ala vaatii lähikontaktia asiak- kaaseen. Linja-autojen tilausliikenne ja taksien käyttö vähentyi merkittävästi.

Rakentaminen. Rakentamisessa ei vaikutukset ole vielä olleet merkittäviä, kun kohteita on kesken tai aloitusvaiheessa, mutta odotettavissa on investointien lykkäämistä, jolloin alan työttömyys lähtee kasvuun. Rakennuslupien määrä on laskussa.

Elintarvikekauppa ja osin kulutuselektronikka ovat pysyneet ennallaan/kasvaneet.

Maakunnan suurin yksityinen työnantaja Osuuskauppa sopeutti joustavasti toimintaansa (<https://www.ess.fi/paikalliset/1807736>), kun osa mara-alan vakituisista työntekijöistä siir- tyi työskentelemään poikkeusaikana ruokakauppoihin ja -marketteihin. Siirtämällä mui- den toimialojen työntekijöitä väliaikaisesti sinne, missä lisätyövoimaa on kaivattu, onnistui yritys välttämään merkittävästi lomautuksia.

Vain harvat toimijat Päijät-Hämeessä ovat hyötynet kriisistä. Muutama ravintola on onnistuneesti kehittänyt noutoruokapalvelua.

Lahden kaupungin skenaariotyössä arvioitu kehitysnäkymiä 3 kk–1 vuoden jaksolla. Osalla yrityksistä liiketoiminta jatkuu normaalisti, osa hyöttyy tilanteesta kilpailijoiden poistuessa ja yritykset selviävät pääosin lomautuksilla, mutta eniten kärsivillä aloilla tulee kuitenkin paljon konkurssseja. Osaavaa työvoimaa on saatavilla. Digi- ja verkkopalvelut kasvavat. Muutos aiheuttaa uusien ja vanhojen bisnesmallien törmäyksen ja investointeja lykätään. Yliopistot ja korkeakoulut ylläpitävät perustoimintaa ja lisäävät täydennyskoulutusta. Harjoittelupaikkojen yrityskontakti korostuvat jatkotyöllistymisen välineinä. Udelleen kouluttamisen tarve kasvaa. Vaikutukset työttömyyteen ovat kasvulukuina lievempiä kuin muualla Suomessa, mutta korkealta työttömyystasolta palataan hitaammin alemmas. Nuorisotyöttömyys kasvaa. Alueella verotulot vähenevät. Ratkaisuja etsitään etätöiden ja digitalisaation mahdollistamana. Eri toimijat etsivät kustannussäästöjä ja uusia innovaatioita. Liikunta poluilla ja palveluissa lähtee uuteen kasvuun, joskin ennen kriisiä huonossa kunnossa olleet matkailuyritykset karsiutuvat nopeasti, mutta palveluihin saadaan uusia tuottajia.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Päijät-Hämeen liitto on käynnistänyt yhdessä sidosryhmien kanssa tilanneanalyysin ja toimenpiteiden päivytyksen hankenimeltään KORjausliike. Työssä hyödynnetään jo tehtyjä tilannekatsauksia, Lahden skenaariotyötä ja siinä syntyneitä toimenpide-esityksiä. Maakunnasta on kerätty ja edelleen päivitetään hanke-esityksiä valtion ja alueen elvytyshankkeiksi. Kesäkuun kokouksessa maakuntahallitukselle esitetään, että Päijät-Hämeen liitto käynnistää uuden maakuntastrategian ja -ohjelman valmistelun alueella.

Päijät-Hämeessä Lahden kaupunki käynnisti huhtikuussa skenaariotyön. Lahti, seutu ja maakunta kärsivät merkittävästi 90-luvun laman jälkeen, kun teollisia vienti- ja palveluyrityksiä lopetti suuressa määrin tai sopeutti toimintaansa. Myös myöhemmät lamat ovat pitäneet maakunnan työttömyyden korkealla. Skenaariotyössä on tarkasteltu hidasta toipumista (epidemian kesto 6–9 kk), epävarmuuden tilaa (epidemian kesto 12–24 kk) tai tautitilanteen pahenemista (kesto avoin). Eri skenaarioille on pohdittu toimenpiteitä, joiden analysointi on kesken. Toimenpide-esityksiä on tehty ryhmissä ja ne keskittyvät hyvinvointiin, työllisyyteen, uudistumiseen ja viestintään.

Keskeisenä kriisistä toipumisessa nähdään aktiivinen, ennakoiva vuoropuhelu ja halu nähdä yritykset kunnan asiakkaina. Julkiset hankinnat otettava keskeiseksi strategiseksi vahvuudeksi – hankinnat ovat yritysten ja kuntien elinvoiman keskeisiä työkaluja. Sote-palveluissa monituottajuus ja palvelusetelien hyödyntäminen on tärkeää.

Alueella jaettavaa rahoitusta tulee edelleen aktivoida elinkeinoelämän tueksi:

- **Yksinyrittäjien tuki:** Yksinyrittäjätuen kokonaismäärä LADECin toiminta-alueen kunnissa on noin 7,4 milj. euroa ja koko maakunnassa 8,2 milj. euroa, josta jaettu on vähän yli 2 milj. euroa. Päijät-Hämeen Yrittäjät toteuttivat 19.5.–26.5. jäsenilleen kyselyn yksinyrittäjätuesta, selvittääkseen syitä tuen hakematta jättämiselle. Kyselyn tuloksista selvisi, että tuen hakukriteerit sekä hakukelpoisuus tukeen ovat aiheuttaneet epäselvyyttä.
- **1–5 henkeä työllistävien tuki, ELY-keskus:** Hämeen ELY-keskuksen koronarahoitusta on myönnetty 25.5. mennessä Päijät-Hämeessä 345 yritykselle noin 3,7 milj. euroa. Toimialoittain hankkeita on myönnetty eniten ravitsemustoimintaan, maaliikenteen ja putki-johtokoulutuksen toimialalle, vähittäiskauppaan, tukkukauppaan, erikoistuneeseen rakennustoimintaan sekä ohjelmistojen, konsultoinnin ja siihen liittyvän toiminnan toimialalle.
- **Business Finland:** Tukea on myönnetty 11,8 milj. euroa. Suurimmat toimialat ovat olleet teollisuus 3,3 milj. euroa, tukku- ja vähittäiskauppa 2,0 milj. euroa, ammatillinen ttt 1,4 milj. euroa ja informaatio ja viestintä 1,0 milj. euroa, majoitus- ja ravitsemustoiminta 0,8 milj. euroa.
- Tuki ravitsemusliiketoiminnalle
- Yleistuki yrityksille
- **Maaseudun mikroyritysten väliaikainen tuki ja maatalouden alkutuotannon väliaikainen tuki:** Hämeen ELY-keskukseen on jätetty vajaat 40 hakemusta, joista hiukan yli neljäsosa on ehditty käsittelemään.
- Kalatalousalan väliaikainen tuki
- Päijät-Hämeen liiton alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman (AKKE) rahoitus, hanke LADECin koronaneuvontatoiminnan tukemiseen

Lisäksi ns. normaalien kehittämisrahoitustoimien painotuksissa on koronasta johtuvia valintoja mm. ESR- ja toimintaympäristötukihankkeissa. Esimerkkinä ESR-hankkeista on ennakointityötä kehittävä hanke. Koronan tuomat ongelmat korostivat ennakointitiedon puutteita ja erilaisiin skenaarioihin perustuvaa ennakoivaa suunnittelua.

Viestinnässä olisi tärkeää panostaa uudelleen nousuun ja etenkin niin, että päijäthämäläiset yritykset lähtisivät nopeasti ja rohkeasti vientiin. Koronasta johtuen vientimarkkinoille on tullut kasvumahdollisuuksia ja yritykset joiden talous oli ennen kriisiä vakaalla pohjalla, voisivat hyödyntää viennin kasvun kunhan reagoivat nopeasti. Tämä koskee sekä pk- että suuria yrityksiä maakunnassa ja valtakunnallisesti. Viennin kehittämiseen saa edelleen rahaa sekä apuja paikalliselta kasvufoorumin toimijoilta.

TE-toimistossa uusien asiakkaiden virta on hiipunut alkukevään hurjasta tahdistä. Asiakkuudet on nyt saatu sisään ja voidaan alkaa panostaa enemmän asiakkaiden tilanteen kartoittamiseen ja eteenpäin auttamiseen. Pääpaino on varsinkin nuorissa. TE-palvelujen osalta on käyty keskusteluja työvoimakoulutuksia, muita koulutuksia ja valmennuksia koskien sitä, mitä kriisistä toipumisessa ja toipumisen jälkeen tarvitaan ja mikä mahdollisesti muuttuu. Uusina palveluina on pohdittu mm. yrittäjille suunnattuja palveluja. Koulutuksille tulee olemaan kysyntää kriisistä selviytymisen jälkeen ja valmistaudutaan siihen, että pystytään nopeasti vastaamaan kysyntään tilanteen normalisoiduttua.

Koronarahoitushakemusten käsittelyn myötä ELY-keskuksessa on tapahtunut uuden oppimista, jota voidaan hyödyntää myöhemmin. Yrittäjien haasteet liiketoiminnan ylläpitämiseksi ja ratkaisuvaihtoehtojen etsiminen niihin auttavat ymmärtämään ja kehittämään palveluita myös jatkossa. Yritysten tilanteet ja tarpeet ovat olleet yksilöllisiä, eivätkä rahoitusvaihtoehdot ole aina olleet tilanteeseen soveltuvia.

Suomen Yrittäjät ja Kuntaliitto antoivat kunnille yhteiset suositukset, joilla jälleenrakennus saadaan käyntiin. Suositusten tavoitteena on yritysten toimintaedellytysten palauttaminen sekä alueiden työpaikkojen ja kuntien elinvoiman turvaaminen. Moni maakunta on lähtenyt käymään läpi suosituksia ja ne sisältyvät myös Päijät-Hämeen KORjausliike-prosessiin.

MTK on laatinut esityksen valtioneuvostolle koronakriisistä toipumiseksi. Hämettä koskien esityksestä poimittiin esimerkiksi seuraavat asiat: kotimaan matkailuun panostaminen, puurakentaminen, biotalouden koulutuksen vahvistaminen, tietoliikenneyhteydet ja julkiset hankinnat ja niitä koskevan ohjeistuksen muutokset. Hämeen ja kuntatalouden kannalta mielenkiintoinen on esitys metsäverotuksen muuttamisesta siten, että verotulot tulisivat enemmänkin metsän sijaintikunnan eikä omistajan kotipaikan mukaan. Työvoiman rekrytointi maataloilta on edelleen ajankohtaista. Kausityövoimapulan ratkaisemiseksi TEM ja MMM ovat perustaneet valtakunnallisen työryhmän, jonka tarkoitus on edistää kotimaisen työvoiman työllistymistä tiloille ja samanaikaisesti helpottaa ulkomaisen työvoiman saapumista Suomeen. Hämeen TE-toimisto on mukana työryhmän työskentelyssä. Yhteistyössä MTK:n kanssa markkinoidaan TE-palvelut.fi ja Töitäsuomesta.fi -sivustoja, joissa kausityöpaikat ja työntekijät löytävät helposti toisensa.

Kymenlaakso

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Ennakkotilastojen mukaan vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä väestö väheni Kymenlaaksossa noin 300:lla. Vaikuttaisi siltä, että koronakriisi on pienentänyt poismuuttoa. Koronakriisi voi myös kasvattaa Kymenlaakson väestömäärää. Osa kotitalouksista miettii muutttoa kasvukeskuksista halvemmille alueille, koska työpaikat joustavoittavat etätömahdollisuuksia. Tällä hetkellä sekä taloudellinen että väestöllinen huoltosuhde ovat koko maan keskiarvoa heikompia. Työllisyysaste on pysytellyt koko maan keskiarvon alapuolella.

Suuri haaste on edelleen elinvoimaisuuden parantaminen sekä uusien yritysten ja uusien innovaatioiden saaminen Kymenlaaksoon. Maakunta tarjoaa turvallisen asuinpaikan, hyvät liikenneyhteydet, osaavaa ja sitoutuvaa työvoimaa sekä edullisen kustannustason. Alueen toimivuutta, vetovoimaa, palveluja ja olemassa olevia vahvuuksia on systemaattisesti kehitettävä ja viestittävä eri toimijoiden yhteistyönä. Yhteistyöverkostot ovatkin tiivistyneet viime aikoina.

Kymenlaaksoon uutta kasvua haetaan toisaalta perinteisten alojen tukemisesta ja uudistamisesta (mm. metsäteollisuus, logistiikka, matkailun kehittäminen, elintarvikeala), mutta myös uudemmilta toimialoilta (mm. pelillistäminen, av-ala, kyberturvallisuus, älykkäät pakkaukset, energia- ja materiaalitehokkuus). Koronakriisi on iskenyt eri tavalla eri toimialoihin. Kriisi iski ensin suorimmin juuri pienyritysvaltaisille toimialoille: maa-, metsä- ja kalatalouteen, ravintoloihin, matkailuyrityksiin, pieniin erikoiskauppoihin, osaan logistiikkayrityksistä sekä taiteisiin, viihteeseen ja virkistykseen. Nyt lomautukset ovat levinneet mm. teollisuuteen.

Sijainti ja logistiikan kehittäminen ovat Kymenlaakson selkeitä vahvuuksia. Meneillään olevista investoinneista mainittakoon mm. Kimolan kanava ja Kouvola–Kotka/Hamina rataosuuden parantaminen. Mahdollisilla uusilla infra-investoinneilla on merkittävä rooli alueen talouden elpymisessä. Muiden toimialojen käynnissä olevia isoja investointeja

ovat mm. Ratamokeskus, Kouvolan rautatie- ja maantierterminaali, Vaalimaan ostoskeskus ja Pyhtään lentopaikka. Osa investoinneista on peruttu tai jäädytetty koronakriisin takia.

Jo ennen koronakriisiä alueen kunnat joutuivat tasapainottamaan talouttaan. Kymenlaakson teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen yritysten suhdanteet heikentyivät koronaviruksen torjuntatoimien myötä selvästi alkukevään aikana. Tämänhetkistä suhdannetilannetta (EK:n suhdannebarometri) kuvaava saldoluku oli huhtikuussa 2020 tehdystä tiedustelussa -28 (tammikuussa 2). Lähikuukausien suhdanneodotukset romahtivat alkukevään aikana. Suhdannenäkymien uusin saldoluku oli -59, eli 56 pistettä tammikuun tiedustelun lukemia heikompi. Huhtikuussa 65 % vastaajista arvioi suhdanteiden hiipuvan lähikuukausina ja 6 % odotti tilanteen paranemista. Kymenlaaksolaisyritysten suhdanneodotukset ovat lähellä koko maan keskiarvolukemia.

Taluskriisin pituus on keskeinen tekijä. Talouskasvuun koronaviruksen vuoksi aiheutuvan kriisin syvyys riippuu pitkälti siitä, kuinka pitkään epidemiaan liittyvät rajoitustoimet ja epävarmuus koronan terveyshaitoista ympäri Eurooppaa jatkuvat. Vaikutukset ovat sitä vakavampia ja pitkäkestoisempia, mitä enemmän ne vaikuttavat kuluttajien luottamukseen, kysyntäkäyttäytymiseen ja investointeihin.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Huhtikuun lopussa Kymenlaaksossa oli työttömiä (sisältää lomautetut) 13 342, mikä on 4 641 henkilöä (+53 %) enemmän kuin vuosi sitten. Kouvolan seudulla oli 57 % enemmän työttömiä kuin vuosi sitten (+2 490 henkilöä). Kotkan-Haminan seutukunnassa työttömien määrä nousi 49 % (+2 151 henkilöä). Valtaosa työttömyyden kasvusta kohdistuu lomautusten kasvuun. Viimeisten tilastojen mukaan lomautettuja oli maakunnassa noin 3 800, joka on 946 % viimevuotista enemmän. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli 14 % vuoden takaista enemmän. Työttömyys on kasvanut kaikissa ammattiryhmissä, mutta selkeästi eniten palvelu- ja myyntityöntekijöillä. Myös nuorten (+47 %) työttömyys on kasvussa. Pitkäaikaistyöttömyys on toistaiseksi pysytellyt viime vuoden lukemissa.

Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin huhtikuun aikana noin 900 työpaikkaa, joka on 43 % vähemmän kuin vuosi sitten. Avoimia työpaikkoja oli eniten toimisto- ja laitossivoojille, avustaville puutarhatyöntekijöille, puhelin- ja asiakaspalvelukeskusten myyjille, lähihoitajille, sairaanhoitajille ja opettajille. Koronaviruksella on pitkäkantoiset seuraukset yritysten työvoiman saatavuuteen, sillä lomautuksista ja irtisanomisista huolimatta joillakin toimialoilla on edelleen työvoimapulaa. Kilpailu osaajista käydään globaaleilla työvoimamarkkinoilla. Etä- ja virtuaalityön tekeminen tekee mahdolliseksi sen, että erityisesti

asiantuntijatehtävissä työtä voidaan tehdä globaalisti paikasta riippumatta. Se on mahdollisuus myös suomalaisille osaajille.

Venäjän rajan kiinniolo ja sen mahdollinen pitkittyminen heijastuvat suoraan **matkailuun, kauppaan, palveluihin ja ravintola-alaan**, joiden työllisyystilanteeseen koronaepidemialla on ollut muutoinkin välittömiä negatiivisia vaikutuksia. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden työnhakijamäärä (pääosin työttömiä ja lomautettuja, osin myös koronaan liittyvien rajoitusten ja vaikutusten vuoksi työnhakijaksi ilmoittautuneita yrittäjiä) on maaliskuuhun aikana kasvanut Kymenlaaksossa lähes 1 500 henkilöllä (TEM Työnvälitystilasto). Erikoiskaupan osalta vaikutukset ovat olleet lamaanuttavia. Paikallisen yritystoiminnan ja sen myötä alueen työpaikkojen uhkana on venäläisten ostomatkailun pitempiäaikaisen vähenemisen rinnalla myös kuluttajien luottamus ja ostotottumusten muuttuminen koronan myötä aiempaa vahvemmin digiostoihin painottuvaksi. Tulevan kesän osalta Kymenlaaksossa on siirtynyt ensi vuoteen myös useita merkittäviä tapahtumia (mm. Kotkan Meripäivät, arvoitu kävijämäärä n. 200 000, Hamina Tattoo, n. 145 000 kävijää ja KymiRingin MotoGP-kisat, n. 40 000 kävijää), joiden toteuttamatta jäämisellä on merkittäviä suoria ja välillisiä taloudellisia vaikutuksia.

Kymenlaakso on merkittävä **logistiikan** keskus. Kymenlaakso on Suomen neljänneksi suurin vientimaakunta. HaminaKotkan sataman kautta kulki tammi-huhtikuussa 13 % prosenttia vähemmän tavaraa kuin vuosi sitten. Alkuvuoden metsäteollisuuden lakko, korona ja kaasuputkiprojektin päätyminen ovat vähentäneet sataman liikennettä. Vähennys on kuitenkin ennakoitua pienempi. Vaikka alkuvuoden olosuhteet ovat satamaliikenteen kannalta olleet varsin epäedulliset, ulkomaankaupan liikenteessä ei silti ole toistaiseksi ollut romahdusta. Jatkoa on kuitenkin vaikea ennakoida ja kehitys riippuu paljolti Suomen suurimpien kauppakumppaneiden talouden ja teollisuustuotannon uudelleen käynnistymisestä. Vientirytykset pelkäävät tilanteen entisestään synkistyvän, jos talouksia ei pystytä avaamaan lähiaikoina.

Yhtenä satamaliikenteeseen liittyvänä lyhyen tähtäimen uhkatekijänä on myös konttien puutteesta muodostuva pullonkaula, mikäli kontit eivät liiku Aasiasta Eurooppaan. Myös rautatiekuljetusten osalta tilanne näyttää tällä hetkellä melko vakaalta. Sen sijaan henkilökuljetusten osalta koronaepidemian vaikutukset näkyvät negatiivisina ja on epäselvää, missä määrin rajoitusten purkaminen kasvattaa kuljetuspalveluiden (taksi, juna, linja-autot) käyttäjämääriä. Erityisesti taksien osalta haastava tilanne näkyy lomautuksina ja yksinyrittäjien hakeutumisena TE-toimiston työnhakija-asiakkaiksi.

Teollisuuden osalta merkittävä osa Kymenlaakson suurimmista yrityksistä on lomauttanut henkilöstöään. Pienenä positiivisena signaalina osa lomautuksista peruuntuu tilauskantojen normalisoituessa. Vaikutukset esimerkiksi metsäteollisuuteen ovat erilaisia eri toimijoilla. Joidenkin tuotteiden vienti voi jopa kasvaa (esim. hygieniapaperit, pehmopaperit,

pakkausmateriaalit). Teknologiaateollisuudessa pelätään tilanteen edelleen heikkenevän. Toisaalta globaalin tilanteen heijastuminen ja vaikutukset toimintaan ovat monilta osin tällä hetkellä vielä epäselvät.

Nämä alat ovat Kymenlaaksossa julkisen sektorin osalta myös merkittäviä kesätyömahdollisuuksien tarjoajia, samoin kuin peruuntuneet tapahtumat. Nuorten ja opiskelijoiden osalta kesätyömahdollisuuksien väheneminen ei heijastu suoraan työllisyyslukuihin, mutta se voi vaikeuttaa näiden ryhmien tulevaa työmarkkinoille kiinnittymistä.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Kymenlaaksossa on tehty jo pitkään erittäin hyvää yhteistyötä kuntien, valtionhallinnon, oppilaitosten, yrittäjäjärjestöjen sekä kauppakamarin kanssa. Konkreettisia toimintamalleja ovat:

1. **Työllisyysohjelma**, joka muodostuu erilaisista konkreettisista toimenpiteistä, joita tehdään eri toimijoiden yhteistyönä alueen työllisyyden parantamiseksi. Teema-alueita ovat mm. vaikeimmin työllistävien palvelut (Kymsote/TE/Kela), seudulliset yrityspalvelut, oppilaitosten/yritysten/TE-hallinnon yhteistyö, osaamistarpeiden ennakointiyhteistyö sekä kolmannen sektorin toimijoiden ja yksityisten palveluntuottajien koordinointi mukaan palveluihin. Ohjelma sisältää selkeitä yhteistyötoimenpiteitä ja tavoitteita, joita mittaroidaan ja seurataan työllisyysjohtoryhmässä, jossa ovat edustettuina kunnat, ELY-keskus, TE-toimisto, Kela, Kymsote, koulutuskuntayhtymä, yrittäjäjärjestö ja TYP.
2. **Yrityspalvelujen seudullinen yhteistyö**, jolla on vuosittain tavoitteiden ja mittareiden osalta päivitettävä ja tavoitteellinen yritysasiakkuussuunnitelma, jonka tuloksia ja tekemistä seurataan yhdessä. Verkostossa ovat mukana ELY-keskuksen vetovastuulla TE-toimisto, Business Finland, Finnvera, alueen kehitysyhtiöt, Pro Agria, Leader-ryhmät sekä kuntien elinkeinotoimet ja viimeisimpänä yritys yhteistyötä tekevät oppilaitokset. Tämä verkosto on myös osana työllisyysohjelmaa
3. **Työllisyysohjelmasta raportoidaan säännöllisesti** kuntajohtajakoukselle, jota vetää maakuntaliitto

4. **Positiivisen rakennemuutoksen ryhmä** on toiminut 2019 keväästä saakka ja sopi helmikuussa 2020, että alueen ennakoitiverkosto tulee tuottamaan kuntajohtajille säännöllisesti pari kertaa vuodessa ajantasaista ennakoititietoa talouden ja työllisyyden saralla. Samalla raportoidaan työllisyysohjelman ja yritysasiakkuussuunnitelman toteumasta. Kunnanjohtajat saavat näin hyvää tilannetietoa päätöksentekonsa tueksi ja mahdollisuuden vaikuttaa seuraavan kauden tavoitteisiin.

Näihin jo toimiviin yhteistyömalleihin on hyvä pohjata selviytymissuunnittelua. Alueen työttömyyden rakenne tulee olemaan syksyllä hyvin erilainen alkuvuoteen verrattuna. ELY-keskus ja TE-toimisto ovat tehneet paljon työtä uudenlaisten koulutusten ja valmennusten löytämiseksi innovatiivisin hankinnoin. Koulutuksia ja valmennuksia saatiin siirrettyä hyvin nopeasti verkkopohjaisiksi, joten koronan aiheuttamat liikkumisrajoitukset eivät pitkään haitanneet kouluttautumista.

Koronakriisin aikana alueen mm. elinkeinovaikuttajat, viranomaiset ja yrittäjät ovat tiivistäneet yhteistyötään. Kymenlaaksossa laaditaan ELY-keskuksen johdolla selviytymissuunnitelma, johon eri toimijat sitoutuvat. Syyskuussa valmistuvassa ja vuoden 2021 loppuun ulottuvassa selviytymissuunnitelmassa linjataan konkreettisesti mm. alueen toimijoiden yhteistyömuodoista, toiminnan rakenteista ja vastuista sekä seurannasta. Selviytymissuunnitelmalla voidaan tukea myös hiilineutraalin ja kestäväen Kymenlaakson syntymistä.

Etelä-Karjala

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Etelä-Karjala on edelleen yksi Suomen merkittävimmistä metsäteollisuuden keskittymistä. Myös monet muut alueen vahvat toimialat, kuten koneiden ja laitteiden korjaus sekä varastointi ja liikennettä palvelevat alat, kytkeytyvät tiiviisti metsäteollisuuteen. Matkailussa ja etenkin Saimaan brändiarvon hyödyntämisessä on alueella vielä paljon mahdollisuuksia. Ympäristö- ja energia-ala näyttäytyy aikaisempaa vahvempana. Maakunnan ympäristö- ja energiaosaaminen perustuu erityisesti Lappeenrannan–Lahden teknillisen yliopiston (LUT) osaamiseen, sen ohessa syntyneisiin verkostoihin, yrityksiin, innovaatioihin ja kaupallistettuihin tuotteisiin.

Tulevaisuuden haasteet liittyvät elinvoimaisuuden parantamiseen, väestönkehitykseen, uusien yritysten ja uusien innovaatioiden saamiseen alueelle, osaamisen nostamiseen sekä työvoiman kohtaantoon. Väestömuutos ja ikärakenne ovat yksi alueen elinvoimaisuuden mittareista. Etelä-Karjalan väestö ikääntyy ja vähenee. Etelä-Karjalan väestö väheni vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä noin 300 henkeä – vähennys johtui valtaosin luonnollisesta väestömuutoksesta. Etelä-Karjalassa yrityscenttä koostuu vahvasti mikro- ja pienyrityksistä sekä teollisuuden suuryrityksistä. Haasteena on myös pienten yritysten kasvuhaluus ja -kyvykyys, mitä kautta alueen keskisuuri yrityssektori voisi vahvistua.

Koronavirustaudin osalta tilanne Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin (Eksote) alueella on rauhallinen ja alueellinen valmius hyvä. Koska tautikehitys maakunnassa on ollut vähäistä ja maltillista, rajoitusten purkuun alkaa kohdistua odotuksia ja paineita. Etelä-Karjalan kannalta huolestuttavaa on Venäjän koronatartuntojen tilanne. Vaikka rajat on suljettu, Kaakkois-Suomen raja-asemien kautta tehdään noin 7 000 rajanylitystä viikossa. Rajan yli kulkee rahtiliikennettä ja yksittäisiä Suomeen ja muualle Eurooppaan palaavia ihmisiä.

Epävarmuus hillitsee yleisesti investointi- ja rakentamishalukkuutta. Esimerkiksi rakennusinvestointeja on peruttu koronakriisin takia. Investointeja on kuitenkin edelleen luvassa.

Luumäen ja Imatran välisen rautatien parantaminen on käynnissä. Esimerkiksi Imatran Kylpylä, Kaskein Marja ja Lappeenrannan Prisma ovat ilmoittaneet investoinneista. Danfossilla on käynnissä miljoonien eurojen investointi tehoelektroniikan testilaboratorioon.

Kuntataloutta koronakriisi heikentää lisäämällä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon menoja, heikentämällä talouskasvua ja työllisyyttä ja sitä kautta verotuloja sekä vähentämällä kuntien maksutuloja. Koronakriisi on iskenyt eri tavalla eri toimialoihin. Kriisi iski ensin suurimmin juuri pienyritysvaltaisille toimialoille: maa-, metsä- ja kalatalouteen, ravintoloihin, matkailuyrityksiin, pieniin erikoiskauppoihin, osaan logistiikkayrityksistä sekä taiteisiin, viihteeseen ja virkistykseen. Nyt lomautukset ovat levinneet mm. osaan teollisuusyrityksistä. Vienti vetää edelleen lähes normaaliin tahtiin.

Etelä-Karjalan kauppakamarin kyselyn mukaan koronakyselyn (19.5.2020) mukaan 90 % eteläkarjalaisista yrityksistä arvioi koronatilanteen jollakin tavalla vaikuttaneen yrityksen toimintaan. Seuraavien kahden kuukauden aikana esimerkiksi liikevaihto tulee pienentyneeseen noin 90 %:lla vastaajista. Noin 40 %:ssa yrityksiä koronatilanne ei ole vielä vaikuttanut henkilöstön määrään, mutta seuraavan kahden kuukauden aikana 70 %:ssa vastaajista joudutaan turvautumaan lomautuksiin tai irtisanomisiin.

Taluskriisin pituus on keskeinen tekijä. Talouskasvuun koronaviruksen vuoksi aiheutuvan kriisin syvyys riippuu pitkälti siitä, kuinka pitkään epidemiaan liittyvät rajoitustoimet ja epävarmuus koronan terveyshaitoista ympäri Eurooppaa jatkuvat. Vaikutukset ovat sitä vakavampia ja pitkäkestoisempia, mitä enemmän ne vaikuttavat kuluttajien luottamukseen, kysyntäkäyttäytymiseen ja investointeihin.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista

Huhtikuun lopussa Etelä-Karjalassa oli työttömiä (sisältää työttömät + lomautetut) 10 412, mikä on 4 695 henkilöä (+82 %) enemmän kuin vuosi sitten. Lappeenrannan seudulla oli 88 % enemmän työttömiä kuin vuosi sitten (+3 334 henkilöä). Imatran seutukunnassa työttömien määrä nousi 70 % (+1 361 henkilöä). Valtaosa työttömyyden kasvusta kohdistuu lomautusten kasvuun. Viimeisten tilastojen mukaan lomautettuja oli maakunnassa noin 3 600, joka on 862 % viimevuotista enemmän. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli 27 % vuoden takaista enemmän. Työttömyys on kasvanut kaikissa ammattiryhmissä, mutta selkeästi eniten palvelu- ja myyntityöntekijöillä. Myös nuorten (+80 %) työttömyys on selvässä kasvussa. Pitkäaikaistyöttömiä oli 8 % viime vuoden huhtikuuta enemmän.

Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin huhtikuun aikana 546 työpaikkaa, joka on 47 % vähemmän kuin vuosi sitten. Avoimia työpaikkoja oli eniten satunnaistöiden tekijöille,

myyntiedustajille, lähihoitajille, maanviljelyn avustaville työntekijöille sekä sanomalehtien jakajille. Koronaviruksella on pitkäkantoiset seuraukset yritysten työvoiman saatavuuteen, sillä lomautuksista ja irtisanomisista huolimatta joillakin toimialoilla on edelleen työvoimapulaa. Kilpailu osaajista käydään globaaleilla työvoimamarkkinoilla. Etä- ja virtuaalitiön tekeminen tekee mahdolliseksi sen, että erityisesti asiantuntijatehtävissä työtä voidaan tehdä globaalisti paikasta riippumatta. Se on mahdollisuus myös suomalaisille osaajille.

TAK Rajatutkimuksen (2019) mukaan ulkorajojen sulkeminen koronan vuoksi vähentää **matkailutuloja** Etelä-Karjalassa 25,4 miljoonaa euroa kuukaudessa ja kaupan ja palvelualojen arvolisäveroton liikevaihto laskee lähes 22 miljoonaa euroa kuukaudessa. Jos rajat pysyvät suljettuina neljä kuukautta, maakunnan yritykset menettävät liikevaihtoa 87 miljoonaa euroa. Jos rajat pysyisivät suljettuina vuoden loppuun asti, se tarkoittaisi yli 225 miljoonan liikevaihdon ja yli 900 henkilötyövuoden menetystä. Venäläismatkailijoiden paluu Etelä-Karjalaan on vaikeasti ennakoitavissa. Patoutunutta kulutuskysyntää Suomessa myyville tuotteille on, mutta matkailijoiden ostovoima kärsii Venäjän talouden supistuessa kevään aikana ennusteen mukaan liki 10 prosenttia. Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson liitot ja kaupungit ovat jättäneet valtioneuvostolle vetoituksen, jossa ne esittävät muutosta maakuntien asemaan EU:n alue- ja rakennepolitiikassa sekä valtioneuvoston alueiden luokittelussa perustuen maakuntien haasteelliseen sijaintiin Venäjän ja EU:n rajalla.

Matkailuelinkeinolle kevät on ollut vaikea ja varausten peruutukset ovat koskettaneet koko majoituselinkeinoja riippumatta siitä, ovatko varaajat olleet kotimaisia, venäläisiä vai muita kansainvälisiä matkailijoita. Katseet kääntyvät ennakoiviin toimiin erityisesti kotimaan matkailussa.

Matkailuun liittyvät vaikutukset heijastuvat merkittävästi myös **kauppaan, palveluihin ja ravintola-alaan**, joiden työllisyystilanteeseen koronaepidemiolla on ollut välittömiä negatiivisia vaikutuksia. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden työnhakijamäärä (pääosin työttömiä ja lomautettuja, osin myös koronaan liittyvien rajoitusten ja vaikutusten vuoksi työnhakijaksi ilmoittautuneita yrittäjiä) on maaliskuuhun aikana kasvanut Etelä-Karjalassa yli 1 500 henkilöllä (TEM Työnvälitystilasto). Erikoiskaupan osalta vaikutukset ovat olleet lamaannuttavia. Paikallisen yritystoiminnan ja sen myötä alueen työpaikkojen uhkana on venäläisten ostomatkojen vähenemisen rinnalla myös kuluttajien ostotottumusten muuttuminen koronan myötä aiempaa vahvemmin digiostoihin painottuvaksi.

Teollisuuden osalta tilanne näyttää Etelä-Karjalan kauppakamarin mukaan tällä hetkellä vakaalta metalli- ja konepajateollisuutta lukuun ottamatta. Konepajateollisuudessa tuotanto on monella toimijalla minimissään. Ongelmaksi on muodostunut konepajalla valmistettujen tuotteiden asentaminen kohteissaan. Niitä ei päästä rajoitusten vuoksi asentamaan, mikä on siirtänyt toimituksia jopa vuoden päähän. Toisaalta osalla konepajoista on myös normaalitilannetta vastaava työkuorma, johon saattaa osin vaikuttaa se, että

esimerkiksi keskieurooppalaisilla tavarantoimittajilla on toimitusvaikeuksia ja Suomesta löytyy tuotantokapasiteettia. Metallisuuteen vaikuttavat myös globaalit ongelmat teräsmarkkinoilla ja niistä johtuva tuotteiden kysynnän aleneminen, joka on johtanut alan työntekijöiden lomauttamisiin myös Etelä-Karjalassa.

Rakennusalalla koronaepidemia vaikuttaa viiveellä. Jo ennen poikkeustilannetta ennakoitiin rakentamisen vähentyvän ja keskittyvän lähinnä kasvukeskuksiin. Asuntokaupan lähiajoista odotetaan hiljaista ja siihen saattaa vaikuttaa myös rahoituksen saatavuus. Investointi- ja korjaushalut liike- ja toimistotiloissa ovat vielä vaikeasti ennakoitavissa. Suurempana trendinä tulee olemaan ihmisten asenteet ja arvot, kun kysymykseen tulee esimerkiksi kaupungistuminen, vuokra-asumisen tai omistusasumisen houkuttelevuus.

Nämä alat ovat Etelä-Karjalassa julkisen sektorin ohella myös merkittäviä kesätyömahdollisuuksien tarjoajia. Nuorten ja opiskelijoiden osalta kesätyömahdollisuuksien väheneminen ei heijastu suoraan työllisyyslukuihin, mutta se voi vaikeuttaa näiden ryhmien tulevaa työmarkkinoille kiinnittymistä.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Etelä-Karjalassa on tehty jo pitkään erittäin hyvää yhteistyötä kuntien, valtionhallinnon, oppilaitosten, yrittäjäjärjestöjen sekä kauppakamarin kanssa. Konkreettisia toimintamalleja ovat:

1. Työllisyysohjelma, joka muodostuu erilaisista konkreettisista toimenpiteistä, joita tehdään eri toimijoiden yhteistyönä alueen työllisyyden parantamiseksi. Teema-alueita ovat mm. vaikeimmin työllistävien palvelut (Eksote/TE/Kela), seudulliset yrityspalvelut, oppilaitosten/yritysten/TE-hallinnon yhteistyö, osaamistarpeiden ennakointiyhteistyö sekä kolmannen sektorin toimijoiden ja yksityisten palveluntuottajien koordinointi mukaan palveluihin. Ohjelma sisältää selkeitä yhteistyötoimenpiteitä ja tavoitteita, joita mitaroidaan ja seurataan työllisyysjohtoryhmässä, jossa ovat edustettuina kunnat, ELY-keskus, TE-toimisto, Kela, Eksote, koulutuskuntayhtymä, yrittäjäjärjestö ja TYP.
2. Yrityspalvelujen seudullinen yhteistyö, jolla on vuosittain tavoitteiden ja mittareiden osalta päivitettävä ja tavoitteellinen yritysasiakkuussuunnitelma, jonka tuloksia ja tekemistä seurataan yhdessä. Verkostossa ovat mukana ELY-keskuksen vetovastuulla TE-toimisto, Business Finland, Finnvera, alueen kehitysyritykset, Pro Agria,

Leader-ryhmät sekä kuntien elinkeinotoimet ja viimeisimpänä yri-
tysyhteistyötä tekevät oppilaitokset. Tämä verkosto on myös osana
työllisyysohjelmaa

3. Työllisyysohjelmasta raportoidaan säännöllisesti kuntajohtaja-
kokoukselle, jota vetää maakuntaliitto
4. Uusinajattelijat-ryhmä on kehittänyt uudenlaista ajattelua ja tehnyt
mm. kesätyötempauksia nuorille

Näihin jo toimiviin yhteistyömalleihin on hyvä pohjata selviytymissuunnittelua. Syksyllä alueen työttömyyden rakenne tulee olemaan hyvin erilainen verrattuna alkuvuoteen. ELY-keskus ja TE-toimisto ovat tehneet paljon työtä uudenlaisten koulutusten ja valmennusten löytämiseksi innovatiivisin hankinnoin. Koulutuksia ja valmennuksia saatiin siirrettyä verkkopohjaisiksi hyvin nopeasti, joten koronan aiheuttamat liikkumisrajoitukset eivät pitkään haitanneet kouluttautumista.

Maakunnallisen selviytymissuunnitelman valmistelu on käynnistetty ja se valmistuu syyskuuhun mennessä. Siinä tullaan linjaamaan mm. yritysten toipumista, kasvua ja uutta liiketoimintaa tukevista elinkeino- ja innovaatiopolitiikan painopisteistä, yhteistyömuodoista ja vastuista sekä julkisista hankinnoista ja toteutuskelpoisista investoinneista nopeana talouden elvytyksenä.

Investointeihin odotetaan valtiolta panostuksia. Ympäristöystävällisiä saavutettavuusinvestointeja ovat Etelä-Karjalassa mm. Saimaan kanavan sulkujen pidentäminen, Kutilan kanavan rakentaminen sekä Imatra – Svetogorsk -raideliikenteen kansainvälistäminen. Parikkalan rajanylityspaikan kansainvälistämisestä on valtioneuvoston periaatepäätös ja toteutuessaan se on yhteiskunnan kannalta enemmän tuloja kuin menoja tuottava. Valtiolta odotetaan tukea myös esimerkiksi päiväkot-, koulu- ja liikuntapaikkarakentamiseen, jotta kunnilla on edellytykset huolehtia lähiaikojen investointisuunnitelmien toteuttamisesta.

Maakunnan veto- ja pitovoimaan aukeaa uusia mahdollisuuksia, kun koronakriisi voi muuttaa ihmisten arvomaailmaa perhekeskeisemmäksi, luontoa ja väljyyttä suosiviksi. Saimaan alueen matkailussa ylimaakunnallista yhteistyötä jatketaan ja se näkyy yhtenäisenä Saimaa-palvelutarjoamana ja sen aktiivisena markkinointina. Ensivaiheessa tavoitteena on kotimaisen matkailun kysynnän elpymiseen vastaaminen, mutta samalla varaudutaan kv-matkailun uudelleen käynnistymiseen.

Etelä-Karjalan selviytymissuunnitelmassa huomioidaan myös koronakriisin sosiaaliset vaikutukset ja tilanteeseen vastaaminen. Koronakriisin pitkittyessä epävarmuus ihmisten arjessa kasvaa. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota.

Etelä-Savo

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Juuri julkaistun huhtikuun työllisyyskatsauksen mukaan kriisi on iskenyt Etelä-Savoon lujaa, mutta kuitenkin lievemmin kuin koko maahan keskimäärin. Etelä-Savon työttömyysaste oli huhtikuussa katsauksen mukaan 15,5 %. Tilanne ei ole sen jälkeen oleellisesti enää huonontunut.

Etelä-Savossa oli huhtikuun lopussa 9 600 työtöntä, joista lomautettuja oli 2 750. Työttömien määrä nousi vuodentakaisesta yli 3 600:lla. Lomautettujen määrä lähes kuusinker-taistui vuodentakaisesta, eli noin 500:sta 2 750:een. Lomautuksista ei ole vielä ole ollut va-lumaa suuressa määrin työttömyyteen ja satoja lomautettuja on myös palannut töihin.

Yritysten osalta kriisi iski odotetusti pahimmin matkailu- ja ravintola-aloille, joissa on lähes täydellinen pysähdys. Teollisuuteen pahimmat vaikutukset tulevat viiveellä, todennäköi-sesti vasta syksyllä. Erityisesti Etelä-Savossa lähes kaikkien merkittävimpien kesätapahtu-mien peruminen syventää matkailun ja ravintoloiden kurjuutta entisestään, vaikka kesä-kuun alusta toimintoja hiljalleen käynnistetäänkin. Vapaa-ajan asukkaita Etelä-Savossa on odotettavissa jopa normaalia enemmän, mutta tapahtumien perumisen synnyttämää aukkoa hekään tuskin pystyvät täysin peittämään. Kuntien huononeva taloustilanne näkyy vasta selvästi myöhemmin.

Yrityksissä on odotettavissa jonkun ajan kuluttua konkurseja, yrityskauppoja ja ns. toimi-alajärjestelyjä. Näiden kohdistumista on vaikea ennustaa ja kaksi viime mainittua voivat koskea erittäin hyviäkin yrityksiä. Joka tapauksessa näillä ilmiöillä voi olla voimakkaita aluetalouteen vaikuttavia seurauksia, sekä hyvään että huonoon suuntaan.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Maatalous ja elintarviketalous eivät ole immuuneja koronalle, mutta pandemian vaikutukset globaaleihin ruokamarkkinoihin jäänevät selvästi monia muita toimialoja pienemmiksi.

Maataloudessa korostuu voimakkaasti työn voimakas keskittyminen kevään ja kesän satokauteen. Työvoiman tarve Etelä-Savossa on vilkkaimman sadonkorjuun aikaan heinäkuussa ja lähentelee 2 000 työntekijää. Aiemmin pääosin Itä-Euroopasta tulleen kausityövoiman sijaan on työvoimaa rekrytoitu kotimaasta. Osin tässä on onnistuttukin, mutta koko sesongin loppupäähän kaivataan vielä työvoimaa. Tulevaa varten on aika miettiä myös pysyvämpiä kotimaisen työvoiman rekrytointitapoja alalle, joka on huoltovarmuuden kannalta tärkeitä.

Matkailu -ja ravitsemusala otti Etelä-Savossakin ensimmäisenä vastaan pandemian aiheuttamat iskut ja työllisyysvaikutukset ovat olleet huomattavat. Voidaan olettaa, että varovainen palautuminen alkaa rajoituksia purettaessa mökkilomista ja lähimatkailusta, mikä olisi n. 50 000 vapaa-ajanasuntoa sisältävän maakunnan etu. Vuokramökkien uudet varaukset eivät riitä korvaamaan peruutusten jättämää aukkoa. Mökkilomailun ja monipaikkaisen asumisen lisääntyminen parantaa vähittäiskaupan tilannetta ehkä jopa normaalikesää enemmän, myös rautakauppojen.

Alueen matkailuyrittäjillä on katse yli kriisin ja pandemian aikana on kehitetty uudenlaisia tuotteita ja palveluja. Etelä-Savon matkailu on pienimuotoista ja hajautunutta, mikä voi olla myös pidemmällä tähtäimellä etu, jos kuluttajat hakevat tulevaisuudessa sosiaalista sekä fyysistäkin etäisyyttä, turvallisuutta ja puhtautta.

Metsätoimiala kärsii pandemiasta kokonaisuudessaan todennäköisesti muita aloja vähemmän, mutta yritysten välillä saattaa olla isoja eroja. Metsien hoitaminen on mahdollista ja useilla metsäteollisuuden tuotteilla on kysyntää myös koronasta huolimatta. Pahimpana kärsijänä metsälalla pidetään mekaanista metsäteollisuutta. Puutuoteteollisuus on Etelä-Savossa merkittävä työllistäjä. Vielä pandemian työllisyysvaikutukset eivät näy. Puutuotteiden hinnat ovat laskeneet roimasti ja kysyntä hiipunut Euroopassa, toisaalta Aasiassa on signaaleja toipumisesta

Metsäsektorilla pulmia oli jo ennen pandemiaakin. Suomalainen selluteollisuus, johon Etelä-Savon metsistäkin menee paljon puita, pärjää aika hyvin. Sen sijaan mekaanisessa metsätaloudessa, minkä merkittäviä tuotantolaitoksia on Etelä-Savossa paljon, on enemmän ja vähemmän vaikeuksia riippuen tuotantoyksiköstä. Hiljentyneeseen kysyntään vastataan tuotantoa supistamalla ja lomautuksilla. Kantorahatulot jäävät tänä vuonna Etelä-Savossa kauaksi vuoden 2018 huippuluvuista.

Teknoliateollisuuden alalla yrityskohtaiset erot korostuvat, erityisesti globaaleista toimintaketjuista riippuvaisilla yrityksillä on vaikeuksia pandemiatilanteessa. Alihankkijoiden tilauskirjat ovat ohentuneet ja pandemian vaikutusten ennakoimaan aktualisoituvan vuoden loppupuolella. Työllisyydessä ei vielä näy erityisesti, näkymät ovat hieman heikentyneet.

Ne yritykset, joilla on omia tuotteita, näyttävät pärjäävät muita paremmin ainakin lyhyellä tähtämellä. Niiden saattaa olla myös helpompi kehittää uusia tuotteita ja etsiä uusia markkina-alueita. Toisaalta myyntityö on vaikeutunut matkustusrajoitusten takia. Investointihöydykkeissä, joita tälläisetkin yritykset etupäässä tuottavat, henkilökohtaisella myyntityöllä on edelleen iso merkitys, vaikka perusmarkkinointia voi tehdä entistä enemmän sähköisiä kanavia pitkin. Alihankintayritysten tilauskannat ovat ohentuneet. Kaikista nopeasyklisimmillä alihankkijoilla tuotanto on jo pudonnut jonkun verran. Silti lomautuksia on ollut aika vähän. Yritykset yrittävät pitää henkilöstöstään kiinni. Syksyä odotellaan siten aika pelonsekaisin tunnelmin.

Elintarvike**kauppa** jopa hieman hyötyi rajoitusten alkamisesta Suomessa. Sittemmin tilanne on tasaantunut, mutta on odotettavissa, että kesän yli mennään aika normaalissa vauhdissa. Mökkiläisten tulo Etelä-Savoon kesäksi on varsin varmaa, todennäköisesti mökeillä ollaan jopa enemmän kuin aiemmin. Sen sijaan muun kotimaisen matkailun suhteen on vaikeampi arvioida kesää, koska ihmisten varovaisuutta koronan suhteen ei vielä tiedetä.

Erikoiskauppa sen sijaan on kärsinyt merkittävästi kriisistä. Voi myös olla, että ihmisten siirtyvät käyttämään verkkokauppaa paljon nykyistä enemmän pysyvästikin. Yritysten olisi hyvä olla valmiina tähän. Etelä-Savon tilanne ei ole muutamasta valopilkusta huolimatta kovin valoisa tällä rintamalla. Lyhyellä perspektiivillä muutokset eivät ole vielä rajuja, mutta hieman pitemmän ajan kuluttua tilanne voi poiketa ajasta ennen pandemiaa merkittävästi.

Etelä-Savossa **rakentaminen** on jatkunut samalla tasolla kuin alkuvuodesta. Mahdollinen, ja todennäköinen, hiljeneminen tulee myöhemmin riippuen ennen kaikkea talouden yleisestä toipumisesta kriisistä.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Etelä-Savossa on toteutettu mallikkaasti kaikkia hallituksen käynnistämiä toimenpiteitä yritysten auttamiseksi pahimman kriisin yli. Business Finlandin rahoitusta on Etelä-Savoon kohdistunut hieman vähemmän kuin yritysten laskennallinen osuus valtakunnallisesti on. Sen sijaan ELY:n, TE-toimiston ja kuntien kautta kanavoiduissa tuissa volyyymi on ollut jonkun verran suurempi kuin yritysten valtakunnallinen osuus. MMM:n tukien käyttö on vasta aloitettu. Yhteistyö ELY:n, TE-toimiston, kuntien ja elinkeinoelämän järjestöjen kesken on syventynyt ennennäkemättömällä tavalla kriisirahoitusta yrityksille välitettäessä.

Etelä-Savon elinkeinojärjestöjen – kauppakamari, yrittäjät ja MTK – aloitteesta maakuntaliitto on koonnut valmisteluryhmän ja laajemman sidosryhmäfoorumin täsmentämään yhteistä tilannekuvaa ja laatimaan maakunnan talouden selviytymissuunnitelman ulos kriisistä. Työ linkittyy tiiviisti muuhun aluekehittämiseen: maakuntaohjelman toimeenpanoon ja syksyn aluekehittämiskeskustelun valmisteluun, EU-ohjelmien toimeenpanoon ja maakunnan muuhun kehittämis- ja edunvalvontatyöhön. Julkisen sektorin ja kuntatalouden näkökulma on myös keskeinen.

Pohjois-Savo

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Pohjois-Savon aluetalous lähti vahvoista asemista koronakriisiin. Yritysten liikevaihdon kasvu vuonna 2019 oli 4,6 % ja liikevaihto saavutti seurantajakson 2006–2019 korkeimman tason 13,4 Mrd €. Vienti teki ennätysten 2,2 Mrd €, vuosikasvu oli jopa 8,1 %.

Pohjois-Savon kasvu oli maakuntien joukossa niin liikevaihdossa kuin viennissä maakuntien kärjessä. Kaikkien toimialojen kehitys oli myönteistä. Myös palkkasumman lisääntymisen 3,5 % ylitti keskimääräisen vuosikasvun.

Pohjois-Savon osalta koronakriisi on muun Suomen lailla iskenyt kovasti kotimarkkinayrityksiin ja siellä erityisesti majoitus- ja ravintola-alan yrityksiin sekä kaupan erikoisliikkeisiin ja matkailuun. Erityisen nopeasti koronapandemian yritysvaikutukset ja kielteiset työllisyysvaikutukset ovat näkyneet palvelusektorilla.

Koronakriisi toi dramaattisen lomautettujen ja työttömien määrän kasvun keväällä 2020. Työttömyyden lasku oli jo hidastunut edellisenä vuonna lähes nolnaan.

Työttömien määrä on ylittänyt 18 000, joka on määrällisesti koko 2000-luvun suurin luku. Vuoden takaiseen vertailuajankohtaan lisäystä on 8 000 henkilöä. Työttömyyden määrän lähes kaksinkertaistuminen vaikuttaa näiden henkilöiden palkanmuodostuksen lisäksi alueen toimijoiden palvelukykyyn, erityisesti TE-toimistossa.

Työttömien suurin lisäys johtuu lomautettujen määrän voimakkaasta kasvusta. Lomautettuja on Pohjois-Savossa yli 6 300. Erityisen kovasti lomautukset koskettavat Kuopion ja Ylä-Savon seutukuntia. Kuopion seudulla lomautettujen määrät ovat lisääntyneet erityisesti kaupan ja palvelualan työntekijöissä sekä rakennus- ja kuljetusalalla. Ylä-Savossa lomautukset kohdistuvat erityisesti metallialan työntekijöihin. Lomautukset on toimineet puskurina, mutta näin mittavista lomautuksista osan uskotaan väistämättä johtavan myös

irtisanomisiin koronatilanteen ja rajoitustoimien pitkittyessä. Lomautettuja on eniten palvelualalla.

Ilman lomautettujakin työttömien määrä lisääntyi palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä lähes kolmanneksella (+29 %) viime vuoden vastaavasta ajankohdasta. Kuljetusalalla sekä asiantuntijatyössä työttömien määrä on myös lisääntynyt liki viidenneksellä.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Tällä hetkellä talouden näkymä on erittäin lyhyt lähes kaikilla toimialoilla. Ravintola-, hotelli-, tapahtuma-, matkailu- ja kulttuuripalvelujen kysynnän lähes täydellinen loppuminen on pakottanut alan yritykset lomauttamaan työvoimaa. Kesälle luvatut rajoitusten osittaiset purkamiset todennäköisesti hiukan helpottavat palvelualojen tilannetta, mikäli asiakkaat palaavat palvelujen käyttäjiksi.

Maa- ja metsätalouden yrityksissä on kausityövoiman saanti ollut epävarmaan. Yrittäjiä on suositeltu laittamaan nämä kausityöpaikat julkiseen hakuun, jotta niihin voidaan tarjota kotimaista työvoimaa. Halukkuutta kausityöhön on ollut esimerkiksi opiskelijoilla. Yrittäjiä on suositeltu laittamaan myös nämä kausityöpaikat julkiseen hakuun, jotta niihin voidaan tarjota kotimaista työvoimaa. Halukkuutta kausityöhön on ollut esimerkiksi opiskelijoilla.

Kone- ja energiateknologia on yksi keskeisiä vientialoja. Tällä hetkellä uskotaan, että teollisuuden tilaukset kantavat vielä kesän yli ja tuotantoa pystytään pyörittämään ainakin syksyyn saakka kohtalaisen normaalisti. Kauppakamarin vientiasiakirjojen osalta tilanne on hieman hiljentynyt, mutta merkittävää muutosta ei ole vielä tapahtunut.

Näkymät heikkenevät jatkuvasti. Yritysten mukaan niiden tilanne on muuttumassa lähikuukausina huomattavasti heikommaksi, ja pohjakosketus tulee näillä näkymin vasta kesän jälkeen syksyllä ja loppuvuodesta. Toki joillakin yrityksillä menee edelleen varsin hyvin.

Teknologiateollisuudessa päätoimijat ovat vähentäneet erityisesti ostoja alihankkijoilta tilauskannan laskun takia ja syksyn osalta odotukset ovat todella matalalla – jopa 50 % vuoden 2019 syksyyn verrattuna, jos ei maailmantalous nopeasti toivu. Vain toiminnan kannalta välttämättömät investoinnit etenevät. Vientisektorin osalta riskeiksi on arvioitu vientikaupan osalta asiakkaiden maksukyvyttömyys/rahoituksen järjestymisen ja tuotantoketjujen katkokset. Varkauden alueen energiateollisuuden osalta kysymyksiä liittyy siihen, miten kasvava laiteasennus ja -huolto hoituu, jos rajoitukset pysyvät pidempään yllä.

Elintarvikealalla suurin ongelma on marjatilojen epävarmuus ulkomaisen kausityövoiman saatavuudesta. Yksin Sisä-Savon alueen tiloilla ja marjayrityksissä on ollut 5 000 kausityöntekijää, nykyään pääosin Ukrainasta. Tällä hetkellä ei ole varmuutta, tulevatko marjatilat saamaan kesän aikana riittävästi työvoimaa. Tilannetta yritetään hallituksen ulkomaisen työvoiman toimien lisäksi auttaa MTK:n, työvoimaviranomaisten, marjatilojen ja kehittämissorganisaatioiden yhteistoimin.

Rakentaminen ja infra-ala. Rakentamisen volyymissa tai työvoiman saatavuudessa ei ole toistaiseksi ollut merkittäviä muutoksia. Pidemmän aikavälin näkymät ovat heikot ja näissä näkyy erityisesti huoli julkisten investointien määrästä lähitulevaisuudessa. Asuinrakentaminen näyttää parin hyvän vuoden jälkeen ainakin osassa seuduista hidastuvan ja uusilla hankkeilla on käynnistysvaikeuksia.

Matkailu ja muut henkilökohtaiset palvelut. Nopein ja suhteellisesti suurin tulovirran pudotus oli ravintoloissa, baareissa, hoteleissa, tapahtumatuotannossa ja henkilökohtaisissa palveluissa. Kesäkuussa palveluiden avaaminen tulee auttamaan yrittäjiä ja työntekijöitä edellyttäen, että asiakkaat uskaltavat palveluja taas käyttää eikä uusia tartuntaketjuja lähde toiminnan vilkastumisen myötä liikkeelle.

Kuljetusalalla koronan vaikutukset tavarankuljetusmääriin ovat olleet pelättyä pienemmät. Jakelukuljetukset ovat osittain lisääntyneet erityisesti elintarvikekuljetuksissa ja nettikauppojen tavaratoimituksissa, mutta vähentyneet ravintoloihin tehtävissä kuljetuksissa sekä joissakin tuonti- ja vientikuljetuksissa. Teollisuuden tulevat tilauskannat sekä rakentamisen tilanne tulee näkymään myös kuljetusten määrissä. Henkilöliikenne puolestaan on vähentynyt merkittävästi poikkeustilanteen aikana. Investoinnit kuljetuskalustoon ovat alhaisella tasolla.

Hyvinvointiteknologia ja palvelut. Yliopistollisen sairaalan tulovirta asiakkailta ja kunnilta väheni huomattavasti, kun sairaalan palveluja suunnattiin vastaamaan oletettavasti lisääntyviä Korona-potilaita. Samaan aikaan muut asiakkaat peruivat tai siirsivät toimenpiteitään tai hoitokäyntejä.

Lisääntyvän etäpalvelun ja uusien asiakaskontaktimenetelmien voisi olettaa lisäävän terveydenhuollon ohjelmisto- ja laitekehitystä ja kysyntää. Osan tulevasta kasvusta syönee kiristynyt julkinen talous.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Alueella on laadittu erilaisia suunnitelmia ja käynnistetty toimenpiteitä, joilla lievennetään kriisin vaikutuksia ja pyritään valmistautumaan koronakriisin jälkeiseen aikaan.

1. Rakennerrahastovarojen joustava ja tehokas hyödyntäminen

Pohjois-Savon maakunnan yhteistyöryhmän puheenjohtajiston päätöksellä käynnistettiin kaksi ylimääräistä hakua:

ELY-keskuksen ESR-haku poikkeusolojen aiheuttamiin tarpeisiin. ESR-tukea myönnettiin Pohjois-Savon hankkeisiin yhteensä kaksi miljoonaa euroa. Hankkeiden toteutusaika on pääosin puoli vuotta.

- Yritysten neuvontaan ja kausityövoiman saatavuuteen liittyviä hankkeita on käynnistynyt yhdeksän. Yrittäjäjärjestöjen ja yrittäjien hankkeissa etsitään ratkaisuja akuutteihin liiketoiminnan ongelmiin kriisitilanteessa.
- Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistavia hankkeita on yli kaksikymmentä eri puolilla maakuntaa. Niissä tavoitellaan erityisesti nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviä konkreettisia tekoja. Hankkeiden toteuttajat ovat pääosin järjestöjä.

Pohjois-Savon liiton EAKR-erillishaku koronaviruksen aiheuttamien haittojen torjuntaan ja korjaamiseen. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tukea myönnettiin 13 kehittämishankkeelle yhteensä reilut miljoona euroa. Lisäksi Pohjois-Savon liitto on kohdistanut kansallista alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen -määrärahaa (AKKE) koronakriisiin kytkeytyviin kehittämishankkeisiin.

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 rakennerrahasto-ohjelmassa on siirrytty jatkuvaan haakuun. Sihteeristö käsittelee hankkeita kokousrytminsä puitteissa ja tarvittaessa lisäkokouksia järjestetään joustavasti.

2. Pohjois-Savon ELY-keskus ja TE-toimisto ovat käynnistäneet oman Nopeat Toimenpiteet -ohjelman, joilla reagoidaan muuttuneisiin osaamistarpeisiin.

Erityisesti on painotettu seuraavien toimialojen yritysten ja työnhakijoiden ryhmien palveluihin: majoitus- ja ravitsemustoiminta, rakentaminen, kausiluonteinen työ erityisesti marja- ja puutarhatiloilla, yksinyrittäjät, nuoret, ulkomaalaistaustaiset ja lomautetut. Lisäksi on lisätty asiakkaiden digitaalisten koulutuksien. Näitä toimenpiteitä tarkastetaan ja uusista päätetään säännöllisesti.

3. Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaan 2021 työstetään elinkeinoelämän ja kuntien edustajien kanssa toimenpiteitä koronakriisistä selviytymiseksi.

Käsitellään kesäkuussa Pohjois-Savon maakuntahallituksessa.

4. Alueellista yhteistyötä on tiivistetty entisestään erityisesti oppilaitosten ja elinkeinotoimijoiden osalta.

Maakunnan liiton toimesta järjestetään alueen elinkeinotoimijoille tilaisuus, jonka teemana on koronakriisistä toipuminen. ELY-keskus on kutsunut säännöllisesti koolle alueelliset elinkeinotoimijat ja kumppanit, joissa on käyty ELY-keskuksen laatimaa Vaikutukset aluetalouteen ja rahoitustilanne -tilannekatsausta läpi. Rahoituksen osalta on seurattu ELY-keskuksen, Business Finlandin ja Finnveran tilannetta. Samalla on kuultu erityisesti kuntien elinkeinotoimijoiden tilanteista ja kuntien rahoituksesta lisätietoja.

Yksityisten investointien vähetessä on tärkeää julkisten investointien kautta tukea työllisyyttä ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.

Pohjois-Karjala

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Koronakriisi on asettanut monien yritysten toimintaedellytykset, maakunnan työpaikat ja kuntien elinvoiman vaakalaudalle. Onneksi koronatapausten määrä sinällään on ollut pieni, 24 tartuntaa, joista viimeisin yli kuukausi sitten. Kriisi on kuitenkin myös yhdistänyt maakuntaa ja sen toimijoita. Koronakriisin aikana maakunnan elinkeinovaikuttajat, viranomaiset ja yrittäjät ovat vahvistaneet yhteistyötään, jota on jatkettava akuutin kriisin jälkeen.

Koronakriisi on koetellut yrityksiä ja toimialoja eri tavoin. Ravintolat, hotellit ja erityiskaupat ovat vaikeuksissa. Eniten ovat kärsineet matkailuala ohjelmatuotantoinen, luovat alat, palvelut, kauppa ja yleensäkin alat, joissa toiminta perustuu fyysiseen tapaamiseen.

Teollisuus ja rakentaminen ovat tässä vaiheessa kriisiä kärsineet vähemmän. Teollisuudessa komponenttipula on vaikeuttanut tuotantoa. Vientiteollisuudessa häiriöt lisääntyvät ja myös asutokauppa hiljenee, nämä kuitenkin vaikuttavat enemmän viiveellä. Talouden taantumun syentyessä lisäarvotuotteiden kysyntä heikkenee, tämä koskettaa erityisesti alkutuotantoa. Metsäsektorille kysyntävaihtelut käyttäytyvät koronatilanteessa eri tavoin. Sellu, hygieniapaperit ja kartonki hyötyvät, kun taas puutuotteet ja paperi kärsivät. Puumarkkinoilla tukki ja sahaustoiminta kärsivät, mutta kuitu hyötyy.

Osa yrityksissä on ollut kriisistä huolimatta vahvoja ja moni yritys on myös keksinyt uusia ratkaisuja. Yritykset ovat alkaneet tarjoamaan käsisidettä, etäkoulutusta, kotiin tuotavia palveluja sekä siirtäneet asiakaspalvelua verkkoon.

Pohjois-Karjalan elinkeinotoiminnalle on merkittävä kysymys, miten nopeasti ja laajasti lentoliikenne avautuu. On uhkana, että Finnair lopettaa lennot tietyiltä maakuntakentiltä pysyvästi, Joensuu mukaan lukien, mikä olisi kova isku elinkeinotoiminnalle, tutkimusyhteistyölle, tapahtumille ja matkailulle.

Elinkeino toiminnalle on myös merkittävää, kuinka nopeasti Venäjän rajaliikenne avautuu. Tärkeää on huolehtia tiedon ja hyvien käytänteiden jakamisesta esimerkiksi turvallisesta rajan ylittävästä yhteistyöstä ja matkustamisesta.

Kriisin myötä Suomessa ja eri puolilla maailmaa luodaan merkittäviä elvytyspaketteja. Myös nämä tarjoavat uusia kasvumahdollisuuksia

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Eri yritykset ja toimialat ovat hyvin erilaisissa haasteissa. Taulukkoon 1 on tiivistetysti arvioitu aloittain joitakin keskeisimpiä toimialoja. Kriisin syvyys ja kesto tulevat vaikuttamaan myös siihen, miten vakavia vauriota yritys rakenteelle, työllisyydelle ja aluetaloudelle syntyy.

Työttömien ja lomautettujen määrä kasvoi aluksi nopeasti, mutta kasvu on toukokuussa tasoittunut. Teknologiateollisuudessa on jopa päätetty joitakin lomautuksia. Irtisanomisten määrä on pysynyt suhteellisen pienenä koko koronakriisin ajan Pohjois-Karjalassa. Huhtikuussa työttömien osuus työvoimasta oli 20,2 %, 1990-luvun laman lukemissa. Uusista työttömistä lomautettujen osuus oli 68 %.

Kriisi johtaa myös yritysostoihin ja pysyviin muutoksiin eri toimialoilla. Yritysostoihin voi myös kannustaa, sillä se on nopea ja kriisin myötä ehkä myös edullinenkin keino kasvaa. Kriisi luo myös kasvumahdollisuuksia. Esimerkiksi turvallisuuden, lääketeollisuuden ja terveydenhuollon ratkaisuille on kova kysyntä. Samoin digitaalisille ratkaisuille, uudentyyppisille asiantuntijapalveluille ja kotiin vietäville palveluille on nyt tarvetta. Teollisuudessa komponenttien saatavuus voi tarkoittaa osavalmistuksen kotiuttamista itselle tai ainakin kauko-mailta kotimaahan luotettavammille toimittajille.

Toimialoittaisia huomioita nyt ja 3 kk huomioiden koronakriisin vaikutukset

Teknologiateollisuus

- komponenttipula on häirinnyt toimintaa, jonka osittain oletetaan helpottuvan tulevan 3 kk aikana, jos EU:ssa tilanne normalisoituu
- lomautuksia on alettu purkaa ja tilanteen odotetaan helpottuvan tulevan 3 kk aikana.

- pidemmällä aikavälillä maailmantalouden heikkeneminen voi vaikuttaa merkittävästi investointihyödykkeiden kauppaan.

Matkailu ja matkailuun kytkeytyvät palveluyritykset

- matkailuyritykset kärsineet huomattavasti koronan aikana
- lähimmän 3 kk aikana tilanne on haasteellinen, koska ulkomaalaisten turistien määrä jää tällä kesäkaudelle pieneksi ja hotellien käyttöasteet vaatimattomiksi, kun suuria tapahtumia alueelta on peruutettu.

Palvelualat

- palvelualoilla on vaikeuksia, koska ihmisten liikkuminen ollut hyvin rajoitettua, tilanne paranee hitaasti mutta oletettavaa on, että 3 kk päästä tilanne olisi parempi kuin nyt
- palveluala työllistää 10 000 hlöä, koko henkilökunnan lomauttaneita yrityksiä on paljon, ravintoloiden kävijämäärät ovat vähentyneet 70–100 %.

Luovat alat ja kulttuuri

- luovat alat ja kulttuuri ovat vaikeuksissa ja toipuminen hidasta, kun edelleen suurten tapahtumien järjestäminen ei ole mahdollista (mm. nyt peruttu Ilosaari Rock on jättänyt rahaa maakuntaan 14 miljoonaa euroa)

Rakentaminen

- rakentaminen ei ole kärsinyt niin vahvasti koronasta, työntekijämäärä on n. 3 500 henkilöä ja lomautusten määrä on ollut n. 10 %
- osa vierasmaalaisista työntekijöistä on joutunut eristyksiin ja tämä on vaikuttanut toimialaan
- näkymä on, että 3 kuukauden aikana tilanne pysyy ennallaan ja toimialalla käynnistetään mittavia hankkeita tulevaisuudessa. Rakentamista on jo alkanut tai alkamassa noin 76 miljoonan euron arvosta. Jos sote-hankkeet vielä toteutuvat, yltää tänä vuonna alkavaksi budjetoitu rakentaminen 150 miljoonaan euroon Pohjois-Karjalassa.

Alkutuotanto

- tilapäistyövoimaa saadaan alueelle ja isoja tappioita tätä kautta ei uskota tulevan alkutuotannossa, myös ulkomailta saadaan alueelle kausityöntekijöitä, mutta normaalia pienempi määrä
- metsämarjojen ja sienien poimintaan ulkomaisen työvoiman saanti voi olla haasteellista ja kerätyt määrät jäävät normaalia pienemmiksi.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Pohjois-Karjalan ELY-keskus perusti koronakriisin alkaessa maakunnan eri yrityskehitystoimijoista koostuvan koronavalmiusryhmän. Ryhmässä ovat ELY-keskusten lisäksi mukana Pohjois-Karjalan TE-toimisto, Business Finland, Finnvera, alueen kaikki elinkeino- ja kehittämissyhtiöt, Pohjois-Karjalan Kauppakamari, Pohjois-Karjalan Yrittäjät, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja Suomen metsäkeskus. Ryhmä on kokoontunut viikoittain kriisin ajan ja päivittänyt tietoja sekä suunnitellut yhteisiä toimenpiteitä yritysten tukemiseksi etenkin kriisin akuuttivaiheen yli pääsemiseksi. Maatalouden koronatilannetta, kuten kausityövoiman saatavuutta, on myös käsitelty em. koronavalmiusryhmässä ja ELY-keskus on raportoinut tilannekuvaa säännöllisesti Ruokavirastoon.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto kokoaa maakunnallista selviytymissuunnitelmaa laajassa yhteistyössä kuntien, elinkeinotoimijoiden ja yrittäjäjärjestöjen kanssa. Tärkeimmät tänä vuonna käynnistettävät Pohjois-Karjalan selviytymissuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet kriisin ratkaisemiseksi ja uuden kasvun luomiseksi ovat seuraavat:

1. Paikallisen kysynnän elvyttäminen

- paikallisten yrittäjien palvelujen käyttö ja omavaraisuus: lisätään palvelujen käyttöä, myös yksityistalouksien rohkaisu palvelujen käyttöön
- julkiset ja yksityiset hankinnat kasvun rakentajaksi: aikaistetaan hankintoja ja pilkotaan niitä osiin
- investointien vauhdittaminen ja niihin rohkaiseminen: julkiset ja yksityiset investoinnit, mm. perusinfrastruktuuri ja rakennushankkeet.

2. Uuden kasvun kiihdyttäminen: yrityksen strategian, liiketoiminnan ja toimintatapojen uudistaminen

- jatketaan ja tehostetaan kehittämistoimia yritysten kilpailukyvyn parantamiseksi ja sopeutumiseksi koronan jälkeiseen aikaan (mm.

johtamis- ja strategiaosaaminen, asiakasosaaminen, automatisaatio robotisaatio, digitalisaatio, kansainvälisille markkinoille tähtääminen, myynti- ja markkinointiosaaminen, uudet tuotteet, palvelu mukaan tuotteisiin jne.).

3. Uudet liiketoimintamahdollisuudet arvoverkostojen avulla

- työn kotiuttaminen: töiden siirtäminen Suomeen, alihankintaketjujen kotiuttaminen siltä osin kuin mahdollista (esimerkiksi hankkeen keinoin)
- uusien arvoverkostojen rakentaminen ja liiketoimintamahdollisuuksien kasvattaminen
- myynnin ja markkinoinnin virittäminen, tuotteistaminen ja palveluliiketoiminta, johtaminen, hankintaosaamisen ja osto-osaamisen nosto koko arvoverkoston tasolla.

4. Kasvua vahvistava toimintaympäristö

- veto- ja pitovoiman vahvistaminen uudessa normaalissa
- yrityspalvelut yritysten kasvun tukena
- alkutuotannon kausityövoiman ratkaiseminen ja omavaraisuuden lisääminen
- lentoliikenneyhteyksien nopea palauttaminen
- investointien vauhdittaminen: yritysinvestoinnit, liikenne, matkailu ja biotalous, tutkimus- ja kehittämistoiminta, ympäristö ja ilmasto (ml. tuulivoima)
- yhteinen, määrätietoinen työ kasvun esteiden poistamiseksi sekä markkinamurroksen ja uusien kasvumahdollisuuksien hyödyntämiseksi maakunnan yrityksissä.

5. Tulevaisuudenuskoa rakentava viestintä

- markkinointi: paikallisten palvelujen käyttö
- ilmapiiirin nostaminen, tulevaisuudenuskon luominen
- yhdessä tekeminen, ”yhteistyöllä tästä nousemme”.

Yllä esitettyihin teemoihin suunnitellaan ja toteutetaan yhteisiä toimenpiteitä sekä lisäksi eri organisaatiot edistävät tavoitteiden toteutumista omien palvelujensa avulla.

Keski-Suomi

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Keski-Suomessa on 4 kuntaa, joissa on vähintään viisi koronaan sairastunutta, kun kuntia on kaikkiaan 23. Pandemian hillitsemisessä on siis pääosin mukana kuntia, joiden alueella ei ehkä koronaa esiinny lainkaan. Keski-Suomessa on käynnistetty yt-neuvottelut 15 kunnassa. Kuntasektorin toteutuneista lomautuksista ei ole saatavissa luotettavaa tietoa. Kuntatalous tulee kuitenkin olemaan erittäin suurissa vaikeuksissa, monia kuntia rasittaa jo laajakaistayhtiön takausten maksut. Kunnallisverotulot vähenevät lomautusten ja työttömyyden kasvun myötä. Keski-Suomessa kuntien sopeutustarve on arviolta n.100 miljoonaa.

Pandemia aiheuttaa elinkeinoelämässä paljon huolta monilla isoilla toimialoilla. Toimialojen sisällä on kuitenkin myös yrityksiä, joilla menee hyvin ja joista varsinkin huhtikuussa saatiin positiivisia uutisia. Syynä oli usein investointien, yritysostojen tai kehittämishankkeiden tulosten näkyminen juuri tässä keväässä. Jotkut yritykset ovat myös löytäneet koronan luomasta tilanteesta uuden ponnahduslaidan tuotannolleen tai palveluilleen. Mm. maaseutu ja sen antimet voivat nousta tänä kesänä arvoon arvaamattomaan.

27.5. julkistetussa työllisyyskatsauksessa koronan vaikutus näkyy selkeästi. Työttömyys on vuoden takaisesta noussut yli 60 %. Palvelusektorin työttömyys ja naisten työttömyys ovat lisääntyneet muita selkeämmin. Ilahduttavaa on se, että lomautettujen määrän kasvu on hidastunut toukokuussa reilusti. Lomautukset ovat koskeneet hyvin laajasti kaikkia aloja. Toistaiseksi on onneksi kysymys määräaikaisista lomautuksista. Uskoa tulevaan on, koska vielä ei ole siirrytty toistaiseksi voimassa oleviin lomautuksiin tai irtisanomisiin. Yrittäjyyteen on havaittavissa lisääntyvää kiinnostusta. Pienenä piristymisen merkinä on nähtävissä palkkatukipaikkojen hienoinen lisääntyminen.

Kesätyöpaikkojen osalta tilanne muuttui maaliskuussa nuorten kannalta olennaisesti. Useat yritykset peruivat kesätyökrytointinsa. Ne päättyivät teettämään kesätyöt omilla lomautetuilla työntekijöillään tai sitten tarve koronan myötä hävisi. Kuntien

aloitettua yt-neuvottelut, myös kunnat ovat peruneet kesätyöpaikkojaan. Avointen työpaikkojen väheneminen huolestuttaa ammattiin valmistuvien osalta, se aiheuttaa heidän työelämään kiinnittymisensä myöhentymisen.

Tällä hetkellä etätyö painottuu monissa tehtävissä. Se tulee osaltaan olemaan merkittävä haaste uuden työvoiman palkkaamisessa. Perehdyttäminen ym. työsuhteen alkuvaiheen tehtävät on mietittävä uudelleen.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Teollisuus. Yleisesti ottaen koronan vaikutus suurten yritysten toimintaan ei ole ollut yhtä merkittävää, kuin mitä se ollut pieniin yrityksiin. Tosin osa suuriakin yrityksiä on joutunut sulkemaan tuotantolaitoksia ja siitä on ollut seurauksia alihankintasuhteissa oleviin pienempiin yrityksiin. Teknologiateollisuudessa, käytännössä metallialalla on ollut Keski-Suomessa lukumääräisesti eniten koronaan liittyviä yt-neuvotteluja. Tästä huolimatta alan tulevaisuuden näkymät eivät ole niin huonot, kuin miltä ne shokkivaiheessa maaliskuussa näyttivät.

Kaikki alan yritykset ovat ainakin jossain määrin kärsineet tuotantoketjujen katkoista ja toimimattomuudesta. Pk-yritysten tilauskannat ovat huhtikuun jälkeen pienentyneet ja lähikuukausien tilauskertymiä on varsin vaikea ennustaa. Pk-yrityksissä eletään nyt päivä kerrallaan. Yhdellä sanalla luonnehtien pk-yritysten tilanne on odottava.

Työvoiman kysynnän näkökulmasta kovin suuria muutoksia ei ole nähtävissä tämän vuoden maalisi- ja huhtikuussa verrattuna vastaaviin viime vuoden kuukausiin hitsaajia lukuun ottamatta. Tämän vuoden maaliskuussa koneistajia jopa kysyttiin tuplasti viime vuoteen verrattuna. Näissä luvuissa tosin emme tiedä vuokravälitysyriyten vaikutusta.

Maaseudun teollisuusyrityksillä vaikutukset tilauksiin ja tuotantoon vaihtelevat, toimintoja on saatettu supistaa, mutta suuremmista ongelmista ei ole kuulunut. Yritystukien kysyntä on ollut tasaista, joten aika luottavaisesti tunnutaan menevän myös eteenpäin ja katsovan tulevaisuuteen.

Metsätalous on niitä harvoja toimialoja, jossa koronan vaikutus on ollut vähäistä. Kartongin ja pakkausmateriaalien kysyntä epidemian aikana on lisääntynyt verkkokaupan sekä Take away -palvelujen kasvun vuoksi. Metsätaloudesta ja sen vientituotteista saatavat tulot ovat yksi koko Keski-Suomen elinkeinoelämän kulmakiviä.

Rakentaminen. Keski-Suomen rakennusalan tilannetta voisi arvioida niin, että vuoden loppupuolella alkavat vaikeudet. Alan avoimet työpaikat huhtikuun osalta ehkä jo jonkin verran ennakoivat alan laskusuhdanteen alkamista. Mutta, Jyväskylän seutukunnan rakennusalan laskusuhdannetta on ennakoitu alkavaksi jo useana vuonna ja kuitenkin rakentamisen tahti on vuosi vuodelta vain kiihtynyt. Pitäisikö siksi kysyä, että kestääkö Jyväskylän alue myös koronan? Rakennuskohteita näyttäisi edelleen riittävän: koulu-päiväkoti-kirjaston rakentaminen, yhden terveysaseman rakentaminen ja parin yritysalueen laajentaminen ovat alkamassa lähikuukausina. Liikerakentamista on myös jonkin verran, asunto-kohteita on useampia. Rakennusalan työttömyys ei sekään indikoi vielä taantumaa, tosin lomautettuja on jonkin verran.

Mikäli julkisten investointien osuus tulisi olemaan merkittävä mahdollisissa tukipaketeissa, ainakin liikenneinfran osalta kohteita päästäisiin toteuttamiseen kohtuullisen nopeasti. Muutoin rakennusallalla niiden vaikutus tulee näkymään vasta aikaisintaan vuoden päästä, jos vielä silloinkaan.

Vähittäiskauppa. Tietyt alan toimijat ovat hyötynet koronan vaikutuksista. Elintarvikekauppa on ollut jopa voittaja pandemian aikana ruokailun siirryttyä enenevässä määrin koteihin. Kotimaisten elintarvikkeiden käyttöön kriisillä näyttäisi olevan positiivista vaikutusta, arvostus lisääntyy. Myös puutarha-ala menestyy puutarhaviljelyn lisääntyessä. Omia peruna- ja kasvimaita laitetaan, kotivara-ajatus lyö läpi. Yksittäinen havainto: kauempaakin tullaan pienelle puutarhalle, joka sijaitsee vähän syrjemmässä – ei haluta sinne missä väkeä liikkuu enemmän. Polkupyörien myynnissä on tehty kevään aikana ennätysjä. Erikoistatavara- ja kivijalkamyymälät ovat vaikeuksissa. Nettikauppa on voittaja.

Vähittäiskaupan alalla on ollut toiseksi eniten yt-neuvotteluja Keski-Suomen TE-toimiston. Neuvottelut ovat käsittäneet laajasti vähittäiskaupan eri osa-alueet. Alalla käytetään paljon osa-aikaista työvoimaa ja tämä työvoima yhdessä palvelualan osa-aikaisen työvoiman kanssa on nostanut työttömien työnhakijoiden määrää, koska työtuntien vähentäminen kohdistuu ensiksi osa-aikaisiin työntekijöihin.

Alalla voidaan odottaa seuraavan kolmen kuukauden aikana liiketoiminnan päättymisiä. Kaikki pienet vähittäiskaupat eivät tule selviämään hengissä koronan kynsissä.

Majoitus- ja ravitsemuspalvelut ml. matkailu. Lomautusten suurimpana ryhmänä ovat ravintola-, keittiö- ja matkailualojen työntekijät. Alalla käytetään työvoimatarpeen tassaajina työvoiman vuokrausfirmoja, joten kaikki lomautetut eivät näy toimialoittaisessa tarkastelussa.

Alan tilanne helpottuu jossain määrin 1.6.2020 rajoitusten osittaisten purkamisten johdosta, mutta vie pitkän aikaa ennen kuin alalla ollaan koronaa edeltävässä tilanteessa.

Keski-Suomessa normaalioloissa toteutettavat isot yleisötapahtumat todennäköisesti peruuntuvat koko kesältä. Näitä tapahtumia ovat mm., Himoksen festivaalit, Suomi Pop –festivaali, YleXPop, Yläkaupungin yö ja Keuruun Juhannuskonferenssi. Jyväskylän MM-rallin kohtalo on vielä auki. On valitettavasti odotettavissa, että alalla tullaan näkemään konkursseja ja kasvavaa työttömyyttä todennäköisesti jo kesän aikana. Toisaalta ulkomaan matkojen jääminen pois lomasuunnitelmista aiheuttaa kasvavaa matkailupalvelujen kysyntää Suomen sisällä. Tähän markkinarakoon soisi keskisuomalaisten matkailualan yritysten löytävän tiensä.

Majoitus- ja ravitsemuspalveluille aiheutuu paljon ongelmia jatkossakin erilaisista rajoituksista, joilla pandemian uutta aaltoa torjutaan; mm. buffetpöydistä aamiaistarjoiluista luopuminen ja terassien laajentaminen. Yritysten järjestämät asiakastapahtumat ja matkat ovat rahallisesti matkailuyrityksille erittäin kannattavia ja ovat peruuntuessaan tuoneet merkittäviä tappioita.

Työmatkailu on myös merkittävä yritysten talouden kannalta. Työ-, kongressi- ja messumatkojen lopettaminen on aiheuttanut työn loppumisen myös tapahtuma- ja kulttuuri-alan yrityksissä. Jos tilanne jatkuu syksyllä, edessä on merkittäviä vaikeuksia.

Kesäkausi on nyt merkittävä suunnannäyttävä maaseudulle ja erityisesti matkailulle. Mökien vuokraus ja jopa hankinta on kiihtynyt, odotetaan että myös kotimaan matkailu on tänä kesänä vilkasta. Mikäli yrittäjien ketteryys riittää ratkomaan rajoitusten asettamat haasteet, voi kesästä tulla vielä erittäinkin hyvä. Alueen matkailuyrityksistä suuri osa on melko pieniä ja kausiluonteisia, joten vielä ei välttämättä olla ajauduttu ongelmiin. Myös 'kapeaan leipään' tottuminen suojelee tällaiselta kuivalta kaudelta ja lisää sopeutumiskykyä.

Muu palvelutoiminta. Työmarkkinatukea hakevien yrittäjien jakautuminen eri toimialoille todentaa sen, että pandemia kohtelee rajuimmin hyvinvointi-, ravintola- ja sote-palveluita tuottavia yrityksiä, hyvinvointipalvelut näistä suurimpana ryhmänä. Ryhmässä on paljon yksinyrittäjiä. Niistä yrityksistä, joiden toimiala tiedetään suurin ryhmä ovat parturi-kampaajat. Tällä hetkellä työmarkkinatukea on hakenut 2 200 yrittäjää. On vaikea arvioida, kuinka moni vielä jatkaa yritystoimintaa. Työvoiman vuokrausfirmat ovat nyt vaikeuksissa menetettyään asiakkaansa. Keski-Suomessa yksityisissä palveluissa on 25 000 työpaikkaa ja korona on iskenyt pahiten juuri tähän toimialaan, työpaikkojen määrä voi vähetä tänä vuonna muutamalla tuhannella.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Keski-Suomen maakuntahallitus on antanut Keski-Suomen liitolle tehtäväksi selviytymissuunnitelman laadinnan. Suunnitelma kokoaa keinot, joilla Keski-Suomen elinvoima palautetaan mahdollisimman nopeasti koronakriisin jälkeen. Suunnitelmaan kiteytyy Keski-Suomen ja kriisin kannalta tärkeät strategiset aluekehittämisen painopisteet. Selviytymissuunnitelman 1.vaihe valmistuu 30.9.2020 mennessä ja suunnitelma on kokonaan valmis vuoden 2020 loppuun mennessä. Laadinnassa on mukana laajasti maakunnan eri tahojen edustajia.

Keskisuomalaiset ovat huolissaan kulkuyhteyksistä, lentoliikenteen säilyminen on kohtalon kysymys tilanteessa, jossa ei riittävän nopeaa korvaavaa yhteyttä ole tarjolla. "Keski-Suomen elinkeinoelämä toimii kansainvälisillä markkinoilla muun muassa metsäteollisuudessa, konepajateollisuudessa ja matkailussa tuottaen kauppataseen ylijäämää eli juuri niitä euroja, joita koronaviruksen aiheuttamasta taantumasta nousemiseksi tarvitaan. Tähän nousuun tarvitaan siivet."

Keski-Suomen liiton koronatuki on jaettu. Rahoituksella tarjottiin lisäresursseja elinkeinotoimijoille, jotta he pystyvät auttamaan yrityksiä kriisissä. Rahoitettujen hankkeiden käytännön toimenpiteitä ovat muun muassa lisähenkilöstön palkkaaminen, yrittäjien vertaistuki ja pienten yritysten tarjonnan kokoaminen verkkokauppa-alustoille. Rahoitusmahdollisuudelle toivotaan jatkoa.

Maakunnan toimijat ml. Keski-Suomen liitto ja ELY-keskus järjestävät koronainfoja. Keski-Suomen Yrittäjät on koko korona-ajan kutsunut viikoittain koolle maakunnan keskeiset elinkeinotoimijaorganisaatiot (mm. ELY, TE-toimisto maakuntaliitto, Keski-Suomen kaupapakamari, MTK Keski-Suomi, Metsäkeskus, elinkeinoyhtiöt ja -asiamiehet). Palaverieissa jaetaan tietoa rahoitusinstrumenteista, käydään läpi palveluvalikoimaa ja erilaisia muita apukeinoja yritysten tulevaisuuden toiminnan varmistamiseksi sekä kuullaan tilannekatsusta eri puolilta maakuntaa. Tämän ryhmän on tarpeellista jatkaa toimintaansa aktiivisesti koronan exit-vaiheessakin.

Keski-Suomen ELY-keskus on myöntänyt koronakriisiin tukirahoitusta yrityksille yhteensä 5,87 milj. euroa 540 hankkeeseen. Suurin osa päätöksistä on ollut tilanneanalyysjä yrityksen ensi vaiheen selviytymissuunnitelmien laadintaan. Volyyymiltään suurimmat toimitilat ovat olleet mm. rajoituksista eniten kärsineet taksi- ja ravitsemisalut. Lisäksi erilaiset kuluttajapalvelut kuten kuntosalit ja hyvinvointipalvelut ovat runsaammin edustettuina. Etätyön lisääntyminen voi muuttaa myös jatkossa merkittävästi palveluiden kysyntää esim. kuljetus- ja kokouspalveluita tarjoavien yritysten markkinassa.

ELY-keskus suunnittelee parhaillaan koulutusta nyt työttömäksi jääneille yrittäjille ja muille työttömille työnhakijoille. Täsmäkoulutuskysyntä on kasvanut ja sitä tarjotaan. Yhteishankintakoulutuksen tunnettuutta edistetään. Näin autetaan yrityksiä eteenpäin (korona-exit) tarjoten nopeita polkuja työttömyydestä työhön eri TE-palveluja yhdistelemällä (kohdennetaan uusille, ei pitkään työttömänä olleille, jotka eivät kuulu rakennetyöttömien joukkoon).

Kun poikkeustila alkoi, ELY-keskuksessa tehtiin välittömiä toimenpiteitä valtion ostamien kuljetuspalvelujen sopeuttamiseksi tilanteeseen. Sopeuttaminen tehtiin yhteistyössä liikenteenharjoittajien kanssa. Nyt hallinnonalalla mietitään toimenpiteitä palvelujen elvyttämiseksi. Kriisi kosketti alaa kovalla kädellä ja elpyminen vie aikaa. ELY-keskus toimii hallinnonalan antamien ohjeiden mukaisesti.

ELY-keskuksesta on toimitettu hanketietoja liikenteen osalta hallinnonalan talousarviovalmisteluun. Hankepäättöksiä odotetaan vuoden 2020 lisätalousarvioissa ja vuoden 2021 talousarvioissa. ELY-keskus on saamassa 3,3 miljoonan euron lisärahoituksen tienpitoon. Rahoitus kohdennetaan päällysteiden, sorateiden ja varusteiden sekä laitteiden korjaamiseen tai uusimiseen. Kohteet valmistuvat vuonna 2020.

Etelä-Pohjanmaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Etelä-Pohjanmaalla Covid-19 tilanne on pysynyt rauhallisena ja keskussairaalassa toimintaa aletaan palauttamaan lähemmäksi normaalia. Varmistettuja tapauksia on 25.5.2020 45 kpl. Uusia tapauksia on ilmaantunut viime viikkoina erittäin vähän. Taudin ilmaantuvuus on 22,8, joka on maakunnista kolmanneksi alhaisin (THL). Todennetut tartuntatapaukset ovat keskittyneet Seinäjoelle.

Pienyrittäjävaltaisessa maakunnassa kriisin vaikutukset ovat olleet nopeita ja voimakkaita. Kriisi on iskenyt voimalla erityisesti palvelusektorille. Työttömien työnhakijoiden määrä on kaksinkertaistunut ennennäkemättömällä vauhdilla. Huhtikuun lopussa työttömiä työnhakijoita oli 11 370 henkeä. Määrä kasvoi vuodentakaisesta 5 824 henkilöllä, eli 105 prosentilla. Kasvusta huomattava osa on syntynyt lomautusten rajun kasvun myötä. Toukokuun aikana kasvu on seurantojen perusteella taittumassa, mutta hakijamäärät tulevat kasvamaan kesä-heinäkuussa johtuen sekä kriisistä että normaaliin kausivaihteluun kuuluvista tekijöistä. Yhteistoimintaneuvottelujen piirissä on ollut vajaat 11 000 työntekijää ja sopeuttamistoimia on käynnistynyt noin 200 työnantajalla. Koronarahoituksen kysyntä on ollut suurta, minkä eteen on tehty valtavasti ylimääräisiä työtunteja. Noin 1 500 yrittäjää hakenut työttömyysturvaa ja tullut TE-toimiston asiakkaaksi.

Kesäkausi on tuomassa piristystä, mutta voimassa olevat rajoitukset ja psykologiset tekijät vaikuttavat tilanteeseen todennäköisesti vielä pitkään. Isot työnantajat (sote-ala) ja yritykset (eri teollisuuden alat) rekrytoivat kesätyöntekijöitä merkittäviä määriä kriisistä huolimatta, mikä on myönteinen signaali. Rajoitusten lieventäminen alkaa toivon mukaan vaikuttaa positiivisesti, kun väestö alkaa liikkua ja matkailu keskittyy kesällä kotimaisiin kohteisiin. Syksy näyttäytyy kuitenkin kysymysmerkkinä, johon sisältyy myös uhkakuvia. Erityisen haasteelliseksi tilanne kääntyy, mikäli koronakriisi pahenee syksyllä uudelleen ja jää aaltoilemaan pidemmäksikin aikaa. Toimialojen tilannetta kuvataan tarkemmin seuraavassa kohdassa.

Huomionarvoista on, että ennen koronakriisiä rekrytointiongelmien ja työvoimapulan osalta tilanne oli maakunnassa kärjistynyt. Työvoimapula tulee kriisin jälkeenkin olemaan todellinen ongelma koko maakunnan alueella. Jälleenrakennuksen aikana on varmistettava, että talous saadaan kasvuun ja uusia korvaavia työpaikkoja syntymään. Nuorten integroiminen maakuntaan ja työmarkkinoille on merkittävä haaste, sillä maakunnan korkeakoulutustarjonta on verrattain suppea ja aloituspaikkamäärät vähäiset. Seinäjoen ammattikorkeakoululla on valmiudet lisätä kevään yhteishaussa aloituspaikkoja 6–10 %, erityisesti tekniikan, liiketalouden ja SOTE-alan koulutuksiin, mikäli lisärahoitusta siihen kohdennetaan.

Eräänä huolenaiheena on myös kuntien tilanne, sillä taloudenpito on ollut varsin haasteellista jo ennen meneillään olevaa kriisiä. Koronakriisin myötä verokertymien ennakoitaan laskevan merkittävästi, mikä lisää talousahdinkoa ja heikentää merkittävästi kuntien kykyä toimeenpanna elvytykseen tähtääviä hankkeita ja investointeja.

Viranomaisten ja palveluntuottajien toimintakyky on säilynyt hyvällä tai vähintäänkin kohtuullisella tasolla. Etätöihin on siirrytty joustavasti ja sähköisten palvelujen käyttö lisääntynyt huomattavasti.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Elintarviketuotannon (ml. alkutuotanto) osalta kriisin vaikutukset ovat toistaiseksi jääneet kohtuullisen vähäiseksi tai ne tulevat näkymään viiveellä. Pahiten ovat kärsineet tilat, joilla on suoramyyntiä ravintoloille ja suurtalouskeittiölle. Toisin sanoen, osa tuottajista joutunut etsimään uusia jakelukanavia. Kuluttajakäyttäytymisen muutokset ja siirtyminen peruselintarvikkeisiin on vähentänyt arvokkaimpien tuotesien kulutusta, mikä on heijastunut elintarviketeollisuuden kannattavuuteen ja edelleen tuottajahintoihin. Kausityövoiman saatavuus saattaa aiheuttaa ongelmia alkutuottajille kesän aikana. Kausityöpaikat avaavat työmahdollisuuksia myös kotimaisille työntekijöille, vaikka työnantajat odottavat edelleen ulkomaisen työvoiman saapumista.

Teknolוגiateollisuudessa, josta kone- ja metallituoteteollisuus muodostaa leijonanosan, tilanne on odottava, mutta epävarmuus on kasvanut voimakkaasti. Taustalla vaikuttavat kansainvälisen kysynnän ja tarjouspyyntöjen hiipuminen, komponenttipula ja muutokset arvoketuissa. Keskimäärin tarkasteltuna kriisin vaikutukset ovat olleet vielä suhteellisen lieviä, koska vanhat tilauskannat ovat olleet kohtuullisen vahvoja. Yritysten väliset erot ovat toki merkittäviä. Kesäkauden jälkeinen aika on kuitenkin hyvin sumuinen ja uhkana on, että kriisin vaikutukset alkavat näkyä vahvemmin syksyllä.

Rakentamisen osalta tilanteessa ei ole tapahtunut voimakasta muutosta, sillä ennen kriisiä käynnistyneet hankkeet ovat edenneet, mutta rakentamisen volyymin ennakoidaan laskevan ilman tehokkaita suhdannepoliittisia toimia. Maakunnan sisällä rakentamisaktiiviteetin vaihteluväli on suuri. Seinäjoella rakentaminen jatkuu varsin vilkkaana. Julkisen rakentamisen haasteena on kuntien heikko taloudellinen tilanne, sillä omia elvytysvaroja ei pääsääntöisesti ole. Rakennustuoteteollisuudessa tilanne on samansuuntainen kuin teknologiateollisuudessa, eli olemassa oleva tilauskanta on kannatellut yrityksiä, vaikka sopeuttamistoimiakin on jonkin verran toteutettu. Sahateollisuudessa vienti on vetänyt edelleen, mikä on positiivista.

Palvelusektorin toimijat ovat kärsineet kriisistä eniten, sillä kysyntä romahtanut ja toimeenpannut rajoitukset ovat syöneet liikevaihtoa merkittävästi. Majoitus- ja ravitsemusala, sekä tapahtumatuotanto on suurissa vaikeuksissa. Osa palvelualan yrityksistä on pysynyt kehittämään ja uudelleen suuntaamaan toimintaansa esimerkiksi verkko- ja noutopalvelujen avulla. Vaikka toukokuussa on saatu positiivisiakin signaaleja, näyttää kuitenkin väistämättömältä, että konkurssseja ja yritysten lopettamisia nähdään tulevaisuudessa lisääntyvässä määrin. Maakunnalle tärkeiden kesätapahtumien peruuntuminen on kova isku, sillä niiden suorat ja välilliset vaikutukset aluetalouteen ja työllisyyteen ovat varsin merkittävät. Tapahtumien peruuntuminen maakunnassa näkyy kausi- ja keikkatyöpaikkojen vähentymisenä, sekä kysynnän vähenemisenä koko palvelusektorilla. Tapahtumien peruuntuminen on aiheuttamassa myös kassakriisin monelle toimijalle.

Kaupan alalla tilanne on monisyinen. Päivittäistavarakauppa ei ole kokenut merkittäviä muutoksia, vaikka asioinnissa on tapahtunut muutoksia. Peruselintarvikkeiden kulutus on kotitalouksissa kasvanut. Erikois- ja kivijalkakauppa ovat kärsineet kriisistä eniten, mikä saattaa johtaa yritysten lopettamisiin ja konkurssisiin. Rajoitusten lieventämisen myötä vilkastumista on kuitenkin jo tapahtunut, mikä tuo helpotusta tilanteeseen ja valaa uskoa tulevaan.

Etelä-Pohjanmaan liitolle osoitettu kansallinen alueiden kestävän kasvun ja tukemisen määräraha 245 000 euroa kohdennettiin kokonaisuudessaan koronavirusepidemian aiheuttamien haitallisten vaikutusten hillintään ja niistä toipumiseen. Lisäksi maakuntahallitus osoitti vastaavan suuruisen määrärahan kuntarahaa vastinrahaksi, joten käytettävissä oli 490 000 euron tukipotti tukemaan kuntien elinkeinotyötä. Kunnat tukevat rahoituksella mm. maakunnan yrityskehittämisen yleistä aktivointi-/neuvontatyötä, yritystoiminnan uudistamisen tapojen etsimistä ja kehittämistä, hyvien esimerkkien levittämistä ja verkostoitumista.

Etelä-Pohjanmaan liitto päätti lisäksi myöntää Etelä-Pohjanmaan kehittämisrahastosta tukea kulttuuritoimijoille, joiden toimintaan koronaepidemian vaikutukset ovat välittömästi kohdistuneet. Tukea myönnettiin 80 000 euroa. Tarve olisi ollut moninkertainen. Tukea

hakivat kulttuuritoimintaa ammattimaisesti toteuttavat kulttuuriyhdistykset, työryhmät, freelancerit, yksittäiset taiteilijat ja kulttuurialan yritykset sekä kulttuuri- ja taidelaitokset.

Ajankohtaiset rakennerahastohaut kehittämishankkeille painottavat koronasta toipumisen näkökulmaa. Ongelmana on se, että rahoitusta ei enää juurikaan ole kuluvalle ohjelmakaudelle käytettävissä. Lisärahoitusta tarvittaisiin kipeästi ja sitä tulisikin esimerkiksi uudelleenbudjetoinnin yhteydessä ohjata alueille, joilla on suurin tarve rahoitukselle.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Etelä-Pohjanmaalla valmistellaan keskeisten elinkeinotoimijoiden muodostaman työryhmän koordinoimana maakunnallista suunnitelmaa koronapandemian vaikutuksista toipumiseen. Suunnitelman kokoamisesta vastaa Etelä-Pohjanmaan liitto.

Tavoitteena on, että suunnitelma valmistuu syyskuun 2020 aikana. Suunnitelman aikajänne on noin 1 vuosi. Keskiössä ovat elinkeinoelämän, työllisyyden ja osaamisen näkökulmat, unohtamatta myöskään infrakysymyksiä (esim. väyläinvestoinnit, tietoliikenneyhteyksiä koskevat haasteet). Suunnitelma on erityisesti yhteisen tilannekuvan hahmottamista sekä sellaisten lyhyen tähtäimen toimenpiteiden kokoamista, joilla saadaan lisättyä nopeasti taloudellista toimeliaisuutta, kasvua ja kilpailukykyä äkillisen kriisin jälkeen. Suunnitelmassa tunnistetaan sekä aluespesifit tarpeita ja toimenpiteitä että laajempia valtakunnallisia kaikkia alueita koskevia kehitysehdotuksia.

Etelä-Pohjanmaalla on panostettu erityisesti elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin vaikeassa tilanteessa. Valtakunnallisesti koordinoituja yritysten tukitoimia ovat ELY-keskukseen, Business Finlandin, Finnveran ja kuntien myöntämät tuet sekä maaseudun yritysten, alkutuotannon ja kalatalouden koronatuki. Jatkossa tulisi varmistaa rahoituksen jatkuvuuden, että tunnistettuja kehittämistoimia kyetään tukemaan monipuolisesti. Lisäksi yrittäjien on mahdollista hakea työmarkkinatukea.

Omaehtoisesti on toteutettu paljon toimenpiteitä. Seinäjoen kaupungin elinkeinoyhtiö Into Seinäjoki Oy perusti heti kriisin alkuvaiheessa yhteistyössä Seinäjoen yrittäjien kanssa kriisin yli -palvelun, johon liittyy mm. jatkuvasti päivitetty verkkosivusto ja palvelunumero. Myös muut kunnat ja elinkeinoyhtiöt ovat koonneet resurssiaan yritysten ohjaamiseen ja auttamiseen.

Etelä-Pohjanmaan liitolle osoitettu kansallinen alueiden kestävän kasvun ja tukemisen määräraha 245 000 euroa kohdennettiin kokonaisuudessaan koronavirusepidemian aiheuttamien haitallisten vaikutusten hillintään ja niistä toipumiseen. Lisäksi

maakuntahallitus osoitti vastaavan suuruisen määrärahan kuntarahaan vastinrahaksi, joten käytettävissä oli 490 000 euron tukipotti tukemaan kuntien elinkeinotyötä. Kunnat tukevat rahoituksella mm. maakunnan yrityskehittämisen yleistä aktivointi-/neuvontatyötä, yritystoiminnan uudistamisen tapojen etsimistä ja kehittämistä, hyvien esimerkkien levittämistä ja verkostoitumista.

Etelä-Pohjanmaan liitto päätti lisäksi myöntää Etelä-Pohjanmaan kehittämisrahastosta tukea kulttuuritoimijoille, joiden toimintaan koronaepidemian vaikutukset ovat välittömästi kohdistuneet. Tukea myönnettiin 80 000 euroa. Tarve olisi ollut moninkertainen. Tukea hakivat kulttuuritoimintaa ammattimaisesti toteuttavat kulttuuriyhdistykset, työryhmät, freelancerit, yksittäiset taiteilijat ja kulttuurialan yritykset sekä kulttuuri- ja taidelaitokset.

Ajankohtaiset rakennerahastohaut kehittämishankkeille painottavat koronasta toipumisen näkökulmaa. Ongelmana on se, että rahoitusta ei enää juurikaan ole kuluvalle ohjelmakaudelle käytettävissä. Lisärahoitusta tarvittaisiin kipeästi ja sitä tulisikin esimerkiksi uudelleenbudjetoinnin yhteydessä ohjata alueille, joilla on suurin tarve rahoitukselle.

Pohjanmaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Yleisesti ottaen voidaan todeta tilanteen olevan maakunnassa hallinnassa. Maakunnan elinkeinoelämän, julkisen hallinnon ja kuntien arvioiden perusteella koronavirusilanteen haitalliset vaikutukset ovat vähentyneet viime viikkoina. Valtiojohdon tukipaketit on maakunnassa otettu myönteisesti vastaan ja erityisesti pk-sektori näkee, että heidän tarpeitaan on kuunneltu. Muutoinkin yrityskentässä koronavirusilanteen hoito nähdään toteutetun hyvin ja tilanne nähdään kehittyvän myönteisempään suuntaan, mitä aikaisemmin arvioitiin. Kunnat ovat jatkaneet yksinyrittäjätukien myöntämistä ja järjestely pelaa hyvin, joskin tukea on haettu vähemmän, kuin mitä kunnissa odotettu.

	2019				2020			
	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti
Työttömiä	5 197	5 158	4 863	4 699	5 317	5 262	6 480	9 982
Työttömyysaste	6,1 %	6,1 %	5,7 %	5,5 %	6,3 %	6,2 %	7,6 %	11,8 %

Koronavirusepidemia on lisännyt työttömien työnhakijoiden määrää erittäin voimakkaasti Pohjanmaan maakunnassa. Huhtikuussa 2020 työttömiä oli yli kaksinkertainen määrä kuin vuotta aikaisemmin, ja työttömyysaste on noussut 6,3 prosenttiyksiköllä. Pohjanmaan maakunnan työttömyysaste on silti edelleen Suomen alhaisin.

	vk 13	vk 14	vk 15	vk 16	vk 17	vk 18	vk 19	vk 20	vk 21
Työttömiä työnhakijoita	5 830	7 157	7 686	8 548	9 833	10 104	10 495	10 173	10 278
Joista lomautettuja	1 057	2 081	2 491	3 155	4 527	4 743	5 141	4 804	4 865

Viikolla 21 työttömiä työnhakijoita (ml. lomautetut) oli Pohjanmaan maakunnassa lähes 10 300. Lomautettujen määrät ovat kasvaneet voimakkaasti viime viikkoina, ja viikolla 21 heitä olikin jo lähes 4 900. Osa TE-hallinnon aktivointitoimenpiteistä on toistaiseksi jouduttu keskeyttämään, mutta myös verkkokoulutuksia ja -valmennuksia on tehty paljon.

Pohjanmaan kauppakamarin huhtikuussa toteutetussa Business Panel -kyselyssä alueen elinkeinoelämän tunnelman, liikevaihdon, tilauskannan ja henkilöstön saldoluvut olivat voimakkaassa laskusuunnassa. Kauppakamarin kysely koskee Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntia. Myös Elinkeinoelämän keskusliiton huhtikuuisessa Suhdannebarometrissa sekä suhdannetilanne että suhdannenäkymät olivat voimakkaan negatiiviset. EK:n Suhdannebarometrin aluejako kattaa Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan maakunnat. Riittämätön kysyntä on sekä Business Panelissa että Suhdannebarometrissa suurin yritysten toiminnan ja tuotannon kasvun este.

Pohjanmaan kauppakamarin Business Panel -kyselyn mukaan 31,9 % prosenttia kyselyyn vastanneista on lomauttanut tai lomauttamassa työntekijöitä koronapandemian vuoksi (Ei 43,8 %, En osaa sanoa 24,3 %).

Kunnilla ja sairaanhoitopiireillä on taloudellisia vaikeuksia verotulojen ja tuottojen vähene-
misen vuoksi. Tämän vuoksi syksyllä voi olla tulossa yt-neuvotteluja ja lomautuksia. Mikäli teollisuuden vaikeudet alkavat myös syksyn mittaana voi tilanteesta tulla haastava. Tämän vuoksi valtion tulisi lisäbudjetilla tukea alueen investointeja.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Valmistava teollisuus

Vaasan seudulla on Pohjoismaiden suurin energiateknologian keskittymä, josta on kehittynyt kansainvälisesti merkittävä teknologiakeskittymä erityisesti älykkäiden sähköisten ratkaisujen, kestävänsä energian, joustavan sähköntuotannon ja digitalisaation alalla. Keskittymään kuuluu yli 140 alan yritystä, joista usea on alansa globaali markkinajohtaja. Yrityksissä työskentelee noin 11 000 ihmistä. Yritysten liikevaihto on 4,4 miljardia euroa, josta 80 % tulee viennistä.

Pohjanmaan kauppakamarin Business Panel -kyselyssä Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien teollisuusyritysten tunnelma oli voimakkaasti laskusuunnassa huhtikuussa, saldoluvun ollessa lähes -60. Myös liikevaihdon, henkilöstön ja tilauskannan saldoluvut olivat kyselyssä voimakkaasti miinuksella (n. -20...-15). 44 % kyselyyn vastanneista teollisuusyrityksissä investoinnit ovat pienempiä vuotta aikaisempaan verrattuna, ja vienti

on pienentynyt neljäsosalla kyselyyn vastanneista vientiteollisuusyrityksistä. Alueemme teollisuusyritysten, kuten alihankkijoiden osalta on tehty lomautuksia, mutta suurimmalla osalla on vielä töitä. On kuitenkin odotettavissa, että näidenkin yritysten osalta tulee vaikeampia aikoja. Tilanne riippuu siitä, milloin pääsemme koronakriisistä ”ulos” ja tilanne niin sanotusti normalisoituu.

Alueellamme on tyypillistä, että laskusuhdanteen aikana tullaan pienellä viiveellä perässä ja tilauskanta hiipuu yleensä alueellamme vasta myöhemmin, kun muut alueet lähtevät jousuun. Toimitusketjut ovat tilapäisesti saaneet vaikutuksia koronasta, esimerkiksi komponenttien saatavuus on vaikeutunut ja rahtaaminen on kalliimpaa. Välittömät vaikutukset valmistavaan teollisuuteen eivät ole vielä näkyvissä, koska tilauskannat ovat pitkiä, vaikutukset ovat tulossa vasta syksyn mittaan. Pietarsaaren paperiteollisuudessa ei ole tällä hetkellä ongelmia. Veneenrakennusalalla on tällä hetkellä vakaa tilanne, mutta on ongelmia saada asiakkaita ja työvoimaa maahan matkustusrajoitusten takia.

Alkutuotanto ja elintarvikeala

Maataloudessa kylvöt on saatu käyntiin normaalisti koronasta huolimatta. Puutarhapuolella ollaan kuitenkin osittain riippuvaisia ulkomaisesta kausityövoimasta, mutta ELY-keskuksen tietoon ei ole vielä tullut, että mahdollinen työvoimapula olisi vaikuttanut tuotantoon tai että työvoimapulaa olisi muuten havaittavissa. Pohjanmana maakunnassa ulkomaisen työvoiman osuus on suuri, erityisesti kasvihuoneviljelyssä. Kotimaisten kurkkujen ja tomaattien tuottajahinnat ovat jo nyt poikkeuksellisen alhaiset. Yleensä tuottajahinnat ovat näin alhaiset vasta juhannuksen paikkeilla. Alhaiset hinnat johtuvat osittain Horecan tilanteesta, eli vihannesten markkinakanavat ovat vähentyneet.

Alkutuotannon väliaikaista tukea ovat hakeneet erityisesti turkistarhaajat ja mm. perunanviljelijät. Turkistarhaajilla on vaikea taloudellinen tilanne. Tilanne on ollut vaikea kauan, mutta se on pahentunut entisestään koronan takia, koska vienti on tyrehtynyt. Turkistarhaajat ovat hakeneet aktiivisesti valtiontakauslainoja ja hakevat nyt myös alkutuotannon väliaikaista tukea. Monen perunanviljelijän osalta markkinat ovat supistuneet tai loppuneet eikä löydy vaihtoehtoisia markkinakanavia. ELY-keskuksen tietoon ei ole tullut viljelijöiden sairastumisia koronaan. Tämänhetkisten tietojen mukaan viljelijätuet maksetaan suunnitellun aikataulun mukaisesti. Joidenkin tukien maksu on aikaistettu, esim. kasvihuoneuotannon loppumaksu maksetaan jo 4.6. (normaalisti lokakuussa). Elintarviketeollisuus toimii lähes normaalisti, suuret elintarvikelaitokset eivät ole vaikeuksissa.

Palvelualat

Kaupan ala on merkittävä työllistäjä erityisesti alueen suurimmissa kaupungeissa. Ruoka-kauppa on pysynyt hyvällä tasolla, ja sen myynti on jopa noussut. Myös vapaa-ajan

tuotteiden myynti, kuten urheilukauppa, on pysynyt hyvällä tasolla. Rautakaupan myynti on ennätystasolla. Autokaupassa uusien autojen myynti on romahtanut, mutta käytettyjen autojen kauppa käy hyvin. S-ryhmä on pystynyt siirtämään ravintola-alan työntekijöitä ruokakauppoihin ja varastotoimintoihin, joten lomautuksilta on välttytty. Lomautuksia ei kaupan alalla yleisesti ole kovin paljoa, mutta jotkut vaate- ja erikoistavara-kaupat menevät konkurssiin. Kauppa investoi voimakkaasti. Uusi Prisma ja K-Supermarket ovat Vaasassa työn alla ja uusi Halpa-Hallin uudisrakennus otetaan kesäkuussa käyttöön. Näiden investointien positiiviset vaikutukset kaupanalan työntekijämääriin ovat vielä epävarmoja. Kaupan rakenne muuttuu, ja myös verkkokaupan rooli kasvaa edelleen.

Majoitus- ja ravitsemistoiminta on ollut pysähdyksissä. Ravintola- ja työpaikkaruokailusta on siirrytty koteihin. Vaikka aloille on tulossa pieniä helpotuksia kesäkuun alussa, joutuvat yritykset kuitenkin huomioimaan liudan varotoimia, minkä vuoksi toiminnan kannattavuus ei vielä palaa normaalille tasolle pitkään aikaan. Useat ravintolat ovat turvautuneet poikkeuksellisissa oloissa noutoruuan myyntiin, mutta toisille tämä ei ole ollut mahdollista. Osa ravintolapalveluja tarjoavista yrityksistä on vain osan keväästä ja kesän auki, joten niiden tilanne on vielä hieman epäselvä. Ravintoloita koskevien rajoitusten purkaminen kesäkuussa vaikuttanee osittain positiivisesti tilanteeseen.

Rajanylityksiä koskevat rajoitukset vaikuttavat voimakkaasti Pohjanmaan matkailuun ja turismista hyötyvät alat ovat kärsineet kriisistä. Esimerkiksi kesän aikana Vaasaan oli määrä saapua kahdeksan risteilyalusta, mutta nämä vierailut on peruutettu. Tilanne vaikuttaa myös ruotsalaisten matkailijoiden vierailuihin Pohjanmaalla. Ainoastaan osa hotelleista on avannut ovensa ja se, milloin muut avaavat on vielä epävarmaa. Lähes kaikki musiikkifestivaalit yms. kesätapahtumat on peruutettu, joten sekin vaikuttaa taloudelliseen tilanteeseen ja työllisyyteen. Huoltovarmuuden takia Wasaline on liikennöinyt säännöllisesti Vaasan ja Uumajan välillä, ja liikenne saattaa lisääntyä hieman kesän aikana. Vaarana on kuitenkin se, että henkilö- ja huoltoliikenne rajoittuu, mikäli valtion tukia ei jatketa. Myös liike-matkailu on tärkeää koko Vaasan seudulle. Sen toipuminen syksyllä on erittäin epävarmaa.

Henkilökuljetusala on vaikeuksissa, koska koulukuljetukset on peruttu ja matkustusrajoitusten takia bussimatkojen järjestäminen on seisahduksissa eikä taksiliikenteelle ole kysyntää. Kesäkuun alusta yleisen liikkumisen lisääntymisen myötä odotetaan jonkin verran helpotusta alalle.

Rakennusala

Pohjanmaan kauppakamarin Business Panel -kyselyssä Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien rakennusalan yritysten tunnelma oli voimakkaasti laskusuunnassa huhtikuussa, saldoluvun ollessa noin -70. Myös liikevaihdon ja henkilöstön saldoluvut olivat laskussa. Liikevaihdon saldoluku on valunut noin -30:een, kun taas henkilöstön saldoluku

on nollan tietämällä. Tilaukkanen saldoluku on hieman parantunut viime syksyn kyselystä, mutta on edelleen negatiivinen.

Alueella on käynnissä useita suuria rakennushankkeita, Vaasassa esimerkiksi Wärtsilän Smart Technology Hub, johon liittyvä kokonaisinvestointi tulee olemaan jopa 200 miljoonaa euroa. Tutkimus-, tuotekehitys- ja tuotantokeskus koostuu toimisto- ja tehdasrakennuksista, logistiikasta sekä infrasta.

Rakennusalan vaikutukset ylipäättänsä tulevat näkyviin myöhemmin, sillä päätökset suurempien rakennushankkeiden toteuttamisesta on tehty aikaisemmin ja niitä on toteutettu suunnitelmien mukaan. Kunnat voivat jatkossa lykätä säästösyistä rakennushankkeita ja tämä voi näkyä tulevaisuudessa vähäisempinä rakennushankkeina.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Vahva alueellinen yhteistyö yritysasiakkuuksien hoitamisessa

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella on tehty vuonna 2019 Team Finland -suunnitelma, joka toimii myös alueen yritysasiakkuussuunnitelmana, sisältäen koko yrityspalvelukentän ja ollen laajempi kuin pelkästään kasvuun ja kansainvälistymiseen suuntaavat toimet. Suunnitelmaa on uudistettu yhdessä alueen yhteistyökumppaneiden kanssa vuoden 2020 alussa. Alueella toimii aktiivisesti Team Finland -ydintiimi (ELY + TE + BF + Finnvera + Viexpo) sekä maakunnalliset alueverkostot (mm. kehitysyhtiöt, yrittäjäjärjestöt, kauppakamari, korkeakoulut). Ydintiimi ja alueverkostot ovat kokoontuneet tiiviisti koronatilanteen alettua, aluksi viikoittain koko ELY-keskusalueen kattavana ja huhtikuun puolivälistä lukien kahden viikon välein maakunnittain. Valmiiksi erittäin tiivis yhteistyö alueen toimijoiden kanssa antaa hyvän pohjan kriisistä toipumiseen. Kokouksissa on aluksi keskitytty eri tukimuodoista informointiin, mutta syksyn mittaan yhteistyössä tullaan suuntaamaan toiminta maakunnittaisiin selviytymissuunnitelmiin koronakriisistä toipumiseksi ja suunnitelmaa tullaan päivittämään tämän mukaisesti.

Työllisyyden kasvu ja työttömyydestä selviytyminen

Pohjanmaan maakunnan kunnat eivät ole mukana kuntakokeilussa. Tiivis ja systemaattinen yhteistyö työllisyyden ekosysteemin saavuttamiseksi, jossa voisi olla kunnalliset tai seutukunnalliset ratkaisut, nähdään keinona saavuttaa maksimaalinen hyöty alueella käytössä olevista rahoista ja hankkeista. Työllisyyden ekosysteemien rakentamisen suunnittelutyö on käynnistynyt ELY-keskuksessa kevään aikana.

Pohjanmaan ELY-keskuksen tekemät työvoimapalveluiden ja työvoimakoulutusten hankinnat pohjautuvat alueen elinkeinoelämän ja työnhakijoiden tarpeisiin ja suunnittelussa

käytetään hyväksi eri tietolähteitä ja ennakointitietoa. Tänä vuonna suunnittelua syvennetään entisestään ja Pohjanmaan ELY-keskus toteuttaa yhteistyökumppaneidensa (Pohjanmaan kauppakamari, kehitysyhtiöt, yrittäjäjärjestöt) kanssa osaamistarvekartoituksen ELY-keskusalueella syksyllä 2020. Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa alueen yritysten osaavan työvoiman tarvetta sekä osaamisen kehittämisen tarpeita Jatkuvan oppimisen uudistus huomioiden. Kyselyn toteutusta siirrettiin Covid-19 pandemia huomioiden syksyyn ja kartoitus lähetetään yhteistyökumppaneiden kautta. Syksyn aikana käsitellään tulosten raportointi maakunnallisen prosessina. Maakunnan liitot ovat myös osallistuneet valmisteluun. Kyselyssä selvitetään myös erityisesti työperäisen maahanmuuton tarvetta.

Pohjanmaan liitto on myöntänyt 245 000 euroa alueiden kestäväen kasvun ja elinvoiman tukemiseen tarkoitettua valtion määrärahaa neljälle Pohjanmaalla toimivalle elinkeinoyhtiölle. Avustus vahvistaa elinkeinoyhtiöiden resursseja, jotta ne entistä paremmin pystyvät tukemaan yrittäjiä poikkeusoloissa esimerkiksi valmistellessaan yksityisyrittäjille tarkoitettuja tukipäätöksiä.

TKI- ja infrahankkeet merkittävä tekijä kriisistä toipumisessa

Pohjanmaan liiton maakuntahallitus on hyväksynyt 20.4.2020 Pohjanmaan innovaation ja kasvun strategian 2019–2022. Tämä strategia luo pohjan maakunnan älykkään erikoistumisen toiminnalle, jonka tavoitteena on mm. muutosjoustavuuden lisääminen, innovaatiopolitiikan edistäminen ja resurssien kohdentaminen tuottavaan toimintaan. Strategia edistää myös Pohjanmaan jo ennestään vankkaa TKI-toimintaa ja siihen osallistuvien toimijoiden yhteistyötä.

Pohjanmaan ja koko vienti-Suomen toimintaedellytysten varmistamisen kannalta ensiarvoisen tärkeää on osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen poikkeusolojen jälkeen. Pohjanmaan liitto yhdessä maakuntansa kuntien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa tuo aktiivisesti esille vientialojen kilpailukyvyn merkitystä ja siitä saatavia kehittämisen lisäresursseja.

Pohjanmaan liitto on tehnyt esityksen elvytystoimenpiteistä, jotka liittyvät liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaan. Nämä esitykset koskevat toteutusvalmiita infrahankkeita ja ajankohtaisia suunnitteluhankkeita, jotka tarvitsevat valtion rahoituksen. Toteutusvalmiiden infrahankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio on 61 miljoonaa euroa.

Pohjanmaalla on suuri tarve investoida osaamiseen ja laitteistoon, jotka vahvistavat innovaatioekosysteemejä. Tarve keskittyy kolmen kokonaisuuden ympärille: yliopistojen ja korkeakoulujen t&k-toimintaan liittyvät laboratorioympäristöt, oppilaitosten ja yritysten t&k-toimintaa yhteen sitovat demonstraatio- ja pilottimiljööt sekä Living Labit, jotka mahdollistavat täyden mittakaavan testaustoiminnan ja luotettavan tiedon saannin.

Keski-Pohjanmaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Yleisesti ottaen voidaan todeta tilanteen olevan maakunnassa hallinnassa. Maakunnan elinkeinoelämän, julkisen hallinnon ja kuntien arvioiden perusteella koronavirustilanteen haitalliset vaikutukset ovat vähentyneet viime viikkoina. Valtiojohdon tukipaketit on maakunnassa otettu myönteisesti vastaan ja erityisesti pk-sektori näkee, että heidän tarpeitaan on kuunneltu. Muutoinkin yrityskentässä koronavirustilanteen hoito nähdään toteutetun hyvin ja tilanne nähdään kehittyvän myönteisempään suuntaan, mitä aikaisemmin arvioitiin.

Kunnat ovat jatkaneet yksinyrittäjätukien myöntämistä ja järjestely pelaa hyvin, joskin tukea on haettu vähemmän, kuin mitä kunnissa odotettu. Palvelualan yrityksillä on näkyvissä pientä piristymistä kysynnässä, mutta tarve valtioneuvoston suunnittelemaalle yleistuella on silti edelleen kova.

Suurteollisuudessa koronavirustilanteen 1. aallon vaikutukset ennakoitaan jäävän arvioitua vähäisemmäksi. Globaalien markkinoiden kehitys pitkälti ratkaisee, miten koronavirustilanteen haitalliset vaikutukset näkyvät Keski-Pohjanmaan suurteollisuudessa, etenkin tilanteessa, jossa mahdollisesti viruksen 2. aalto alkaa vaikuttaa globaalisti ja Suomessa.

Keskeiset haasteet Keski-Pohjanmaalla ovat palveluyritysten kriisinkestävydessä, rahoituksessa ja työvoiman ylläpidossa. Vaikutukset ulottuvat erityisesti yksinyrittäjiin ja pk-sektoriin. Korona-virustilanteen vaikutus kuntien talouteen arvioidaan merkittäväksi. Verotuloennuste ainakin -10 % (1–15 M€), joissain kunnissa kiinteistöveron kasvu hieman paikkaa tilannetta. Sote-menojen kasvun vaikutuksia ei pystytä toistaiseksi edes laskemaan.

	2019				2020			
	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti
Työttömiä	2 316	2 345	2 273	2 165	2 399	2 424	2 838	3 743
Työttömyysaste	7,5 %	7,6 %	7,4 %	7,1 %	7,8 %	7,9 %	9,3 %	12,2 %

Koronavirusepidemia on lisännyt työttömien työnhakijoiden määrää erittäin voimakkaasti Keski-Pohjanmaan maakunnassa. Huhtikuussa 2020 työttömiä oli noin 1 500 enemmän kuin vuotta aikaisemmin, ja työttömyysaste on noussut 5,1 prosenttiyksiköllä. Keski-Pohjanmaan maakunnan työttömyysaste on silti Suomen toiseksi alhaisin.

	vk 13	vk 14	vk 15	vk 16	vk 17	vk 18	vk 19	vk 20	vk 21
Työttömiä työnhakijoita	2 651	3 067	3 297	3 561	3 595	3 687	3 695	3 661	3 667
Joista lomautettuja	460	756	940	1 120	1 180	1 230	1 282	1 279	1 256

Viikolla 21 työttömiä työnhakijoita (ml. lomautetut) oli Keski-Pohjanmaalla noin 3 700. Lomautettujen määrä on kasvanut voimakkaasti viime viikkoina, viikolla 21 heitä olikin lähes 1 300. Osa TE-hallinnon aktivointitoimenpiteistä on toistaiseksi jouduttu keskeyttämään, mutta myös verkkokoulutuksia ja -valmennuksia on tehty paljon.

Pohjanmaan kauppakamarin huhtikuussa toteutetussa Business Panel -kyselyssä alueen elinkeinoelämän tunnelman, liikevaihdon, tilauskannan ja henkilöstön saldoluviut olivat voimakkaassa laskusuunnassa. Kauppakamarin kysely koskee Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntia. Myös Elinkeinoelämän keskusliiton huhtikuuisessa Suhdannebarometrissa sekä suhdannetilanne että suhdannenäkymät olivat voimakkaan negatiiviset. EK:n Suhdannebarometrin aluejako kattaa Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan maakunnat. Riittämätön kysyntä on sekä Business Panelissa että Suhdannebarometrissa suurin yritysten toiminnan ja tuotannon kasvun este. Pohjanmaan kauppakamarin Business Panel -kyselyn mukaan 31,9 % prosenttia kyselyyn vastanneista on lomauttanut tai lomauttamassa työntekijöitä koronapandemian vuoksi (Ei 43,8 %, En osaa sanoa 24,3 %).

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Valmistava teollisuus

Kokkolan kemianteollisuuden klusteri on vientiin painottunut teollisuuden keskittymiä, joka työllistää suuren joukon ihmisiä kansainvälisissä suuryrityksissä sekä pienistä yrityksistä koostuvissa alihankintaverkostoissa. Pohjanmaan kauppakamarin Business Panel -kyselyssä Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien teollisuusyritysten tunnelma oli voimakkaasti laskusuunnassa huhtikuussa, saldoluviun ollessa lähes -60. Myös liikevaihdon, henkilöstön ja tilauskannan saldoluviut olivat kyselyssä voimakkaasti miinuksella (n. -20...-15). 44 % kyselyyn vastanneista teollisuusyrityksissä investoinnit ovat pienempiä

vuotta aikaisempaan verrattuna, ja vienti on pienentynyt neljäsosalla kyselyyn vastanneista vientiteollisuusyrityksistä. Alueen teollisuusyritysten, kuten alihankkijoiden osalta on tehty lomautuksia, mutta suurimmalla osalla on vielä töitä. On kuitenkin odotettavissa, että näidenkin yritysten osalta tulee vaikeampia aikoja. Tilanne riippuu siitä, milloin pääsemme koronakriisistä ”ulos” ja tilanne niin sanotusti normalisoituu.

Alueelle on tyypillistä, että laskusuhdanteen aikana tullaan pienellä viiveellä perässä ja tilauskanta hiipuu yleensä alueellamme vasta myöhemmin, kun muut alueet lähtevät jo nousuun. Toimitusketjut ovat tilapäisesti saaneet vaikutuksia koronasta, esimerkiksi komponenttien saatavuus on vaikeutunut, rahtaaminen on kalliimpaa. Välittömät vaikutukset valmistavaan teollisuuteen eivät ole vielä näkyvissä, koska tilauskannat ovat pitkiä, vaikutukset ovat tulossa vasta syksyn mittaan. Keski-Pohjanmaalla on kaivostoimintaa mm. akkumateriaaliteollisuuden tarpeisiin. Jos koronakriisin jälkeenkin trendi kohti uusiutuvia energialähteitä säilyy, niin alueella on tähän liittyviä valmiuksia ja vahvuuksia.

Koronaepidemian varjolla mahdollisesti tapahtuva lentoyhteyksien vähentäminen voi heikentää erityisesti kemian- ja metalliteollisuuden yritysten kansainvälistä kauppaa ja voi vaikuttaa myös myöhempiin yritysten sijoittumis- ja investointipäätöksiin alueelle.

Alkutuotanto

Maataloudessa kylvöt on saatu käyntiin normaalisti koronasta huolimatta. Puutarhapuolella ollaan kuitenkin osittain riippuvaisia ulkomaisesta kausityövoimasta, mutta ELY-keskuksen tietoon ei ole vielä tullut, että mahdollinen työvoimapula olisi vaikuttanut tuotantoon tai että työvoimapulaa olisi muuten havaittavissa. Näyttää siltä, että maatalouden kausityövoiman saatavuuden haasteet jäävät Keski-Pohjanmaalla valtakunnallisia haasteita vähäisimmiksi. Kotimaisten kurkkujen ja tomaattien tuottajahinnat ovat jo nyt poikkeuksellisen alhaiset. Yleensä tuottajahinnat ovat näin alhaiset vasta juhannuksen paikkeilla. Alhaiset hinnat johtuvat osittain Horecan tilanteesta, eli vihannesten markkinakanavat ovat vähentyneet.

Alkutuotannon väliaikaista tukea ovat hakeneet erityisesti turkistarhaajat ja mm. perunanviljelijät. Turkistarhaajilla on vaikea taloudellinen tilanne. Tilanne on ollut vaikea kauan mutta se on pahentunut entisestään koronan takia, koska vienti on tyrehtynyt. Turkistarhaajat ovat hakeneet aktiivisesti valtiontakauslainoja ja hakevat nyt myös alkutuotannon väliaikaista tukea. Monen perunanviljelijän osalta markkinat ovat supistuneet tai loppuneet eikä löydy vaihtoehtoisia markkinakanavia. ELY-keskuksen tietoon ei ole tullut viljelijöiden sairastumisia koronaan. Tämänhetkisten tietojen mukaan viljelijätuet maksetaan suunnitellun aikataulun mukaisesti. Joidenkin tukien maksu on aikaistettu, esim. kasvihuonetuotannon loppumaksut maksetaan jo 4.6. (normaalisti lokakuussa).

Palveluala

Kaupan ala on merkittävä työllistäjä erityisesti alueen suurimmissa kaupungeissa. Ruoka-kauppa on pysynyt hyvällä tasolla, ja sen myynti on jopa noussut. Myös vapaa-ajan tuotteiden myynti, kuten urheilukauppa, on hyvällä tasolla. Rautakaupan myynti on ennätystasolla. Autokaupassa uusien autojen myynti on romahtanut, mutta käytettyjen autojen kauppa käy hyvin. S-ryhmä on pystynyt siirtämään ravintola-alan työntekijöitä ruokakauppoihin ja varastotoimintoihin, joten lomautuksilta on vältytty. Lomautuksia ei kaupan alalla yleisesti ole kovin paljoa, mutta jotkut vaate- ja erikoistavara-kaupat menevät konkurssiin. Kauppa investoi voimakkaasti. Kaupan rakenne muuttuu, ja myös verkkokaupan rooli kasvaa edelleen.

Majoitus- ja ravitsemistoiminta on ollut pysähdyksissä. Ravintola- ja työpaikkaruokailusta on siirrytty koteihin. Vaikka aloille on tulossa pieniä helpotuksia kesäkuun alussa, joutuvat yritykset kuitenkin huomioimaan liudan varotoimia, minkä vuoksi toiminnan kannattavuus ei vielä palaa normaalille tasolle pitkään aikaan. Useat ravintolat ovat turvautuneet poikkeuksellisissa oloissa noutoruuan myyntiin, mutta toisille tämä ei ole ollut mahdollista. Osa ravintolapalveluja tarjoavista yrityksistä on vain osan keväästä ja kesän auki, joten niiden tilanne on vielä hieman epäselvä. Ravintoloita koskevien rajoitusten purkamisen kesäkuussa vaikuttanee osittain positiivisesti tilanteeseen.

Mahdolliset matkustusrajoitukset ulkomaille ja kuluttajien varovaisuus voi lisätä kotimaisten matkakohteiden suosiota kesällä, mikä voi näkyä myös Keski-Pohjanmaan majoitus- ja luontomatkailupalveluita tarjoavissa yrityksissä.

Henkilökuljetusala on vaikeuksissa, koska koulukuljetukset on peruttu ja matkustusrajoitusten takia bussimatkojen järjestäminen on seisahtaneissa eikä taksiliikenteelle ole kysyntää. Kesäkuun alusta yleisen liikkumisen lisääntymisen myötä odotetaan jonkin verran helpotusta alalle.

Rakennusala

Pohjanmaan kauppakamarin Business Panel -kyselyssä Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien rakennusalan yritysten tunnelma oli voimakkaasti laskusuunnassa huhtikuussa, saldoluvun ollessa noin -70. Myös liikevaihdon ja henkilöstön saldoluvut olivat laskussa. Liikevaihdon saldoluku on valunut noin -30:een, kun taas henkilöstön saldoluku on nollan tietämillä. Tilauskannan saldoluku on hieman parantunut viime syksyn kyselystä, mutta on edelleen negatiivinen. Keski-Pohjanmaalla on merkittävää talonrakennusteollisuutta. Nähtäväksi jää miten kuluttajien mahdollinen varovaisuus, kasvavat lomautukset ja työttömyys tulevat vaikuttamaan tulevaisuuden tilaiskantaihin. Rakennusalan vaikutukset ylipäättänsä tulevat näkyviin myöhemmin, sillä päätökset suurempien rakennushankkeiden toteuttamisesta on tehty aikaisemmin ja niitä on toteutettu suunnitelmien mukaan. Kunnat voivat jatkossa lykätä säästösyistä rakennushankkeita ja tämä voi näkyä tulevaisuudessa vähäisempinä rakennushankkeina.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Vahva alueellinen yhteistyö yritysasiakkuuksien hoitamisessa

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella on tehty vuonna 2019 laaja-alainen Team Finland -suunnitelma, joka toimii myös alueen yritysasiakkuussuunnitelmana, sisältäen koko yrityspalvelukentän ja ollen laajempi kuin pelkästään kasvuun ja kansainvälistymiseen suunnatut toimet. Suunnitelmaa on uudistettu vuoden 2020 alussa. Alueella toimii suunnitelman mukaisesti Team Finland -ydintiimi (ELY + TE + BF + Finnvera + Viexpo) sekä maakunnalliset alueverkostot (mm. kehitysyhtiöt, yrittäjäjärjestöt, kauppakamari, korkeakoulut). Ydintiimi ja alueverkostot ovat kokoontuneet tiiviisti koronatilanteen alettua, aluksi viikoittain koko ELY-keskusalueen kattavana ja huhtikuun puolivälistä lukien kahden viikon välein maakunnittain. Kokouksissa keskityttiin alussa eri tukimuodoista informointiin, mutta yhteistyötä on nyt suunnattu maakunnallisen selviytymissuunnitelman laatimiseen koronakriisistä toipumiseksi. Jo valmiiksi erittäin tiivis yhteistyö alueen toimijoiden kanssa antaa hyvän pohjan kriisistä toipumiseen.

Työllisyyden kasvu ja työttömyydestä selviytyminen

Kuntakokeilussa alueeltamme on tällä hetkellä mukana Kokkola. Pohjanmaan ELY-keskus on käynnistämässä kevään mittaan työllisyyden ekosysteemin rakentaminen alueella ja kuntakokeilu nähdään osana laajempaa ekosysteemyötä. Tiivis ja systemaattinen yhteistyö työllisyyden ekosysteemin saavuttamiseksi, jossa voisi olla kunnalliset tai seutukunnalliset ratkaisut, nähdään keinona saavuttaa maksimaalinen hyöty alueella käytössä olevista rahoista ja hankkeista.

Osaamistarvekartoitus

Pohjanmaan ELY-keskuksen tekemät työvoimapalveluiden ja työvoimakoulutusten hankinnat pohjautuvat alueen elinkeinoelämän ja työnhakijoiden tarpeisiin ja suunnittelussa käytetään hyväksi eri tietolähteitä ja ennakointitietoa. Tänä vuonna suunnittelua syvennetään entisestään ja Pohjanmaan ELY-keskus toteuttaa yhteistyökumppaneidensa (Pohjanmaan kauppakamari, kehitysyhtiöt, yrittäjäjärjestöt) kanssa osaamistarvekartoituksen ELY-keskusalueella syksyllä 2020. Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa alueen yritysten osaavan työvoiman tarvetta sekä osaamisen kehittämisen tarpeita Jatkuvan oppimisen uudistus huomioiden. Kyselyn toteutusta siirrettiin koronaviruspandemia huomioiden syksyyn ja kartoitus lähetetään yhteistyökumppaneiden kautta. Syksyn aikana käsitellään tulosten raportointi maakunnallisena prosessina. Myös Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntaliitot ovat osallistuneet valmisteluun. Kyselyssä selvitetään myös erityisesti työperäisen maahanmuuton tarvetta.

Pohjois-Pohjanmaa

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Ennen maaliskuuta julkaistujen kansallisten talousennusteiden pääviestit olivat yhdensuuntaisia: viime vuosikymmenen lopun nousujakso jäi lyhytaikaiseksi ja jatkossa Suomen talouskasvu hidastuu aiemmasta. BKT taittui laskuun maassamme jo vuonna 2018 – viime vuonna kasvu edelleen vaimeni. Näissä näkymissä alkoi äkillinen koronajakso maaliskuussa 2020.

Koronapandemia on näivettänyt lukuisia aloja Pohjois-Pohjanmaallakin ja yleiskuva on moninainen. Useilla aloilla on sekä voittajia että häviäjiä. Eniten tilanteesta ovat kärsineet palvelualan yritykset. Joukossa on paljon pieniä toimijoita. Toisaalta monissa yrityksissä on pystytty sopeutumaan vähintään kohtalaisesti ja liiketoiminta on jatkunut poikkeusoloissa ja etätyössä. Huhtikuusta alkaen häiriötilassa (konkurssit, selvitystila, saneeraus) olevat yritykset ovat kohdanneet useammin konkurssin kuin alkuvuodesta. POPELY:n on jätetty lähes 2000 koronarahoitushakemusta ja rahoitusta on myönnetty 9,3 Meuroa. Toimialoista painottuvat liikennepalvelut, ravitsemisalat ja vähittäiskauppa.

Vaikka kv. tavaraliikenne pitäisi sujua rajoituksetta, ovat toimitusviivästykset kasvaneet, globaalit toimitusketjut osin kangertelevat ja tuotteiden ja osien saatavuus on vaikeutunut. Isoimmat suhteelliset tulon menetykset kirjattaneen ravitsemisen ja hyvinvointipalvelujen yrityksissä sekä majoitus- ja kuljetustoiminnassa. Matkailualoilla toiminta päättyi äkillisesti kesken parhaan talvisesongin. Moni henkilökohtaisia yksilöpalveluja tuottava mikroyritys kohtasi myös ripeästi asiakaskadon ja varotoimet rajoittivat liiketoiminnan. Eristystoimet ja liikkumisen väheneminen vähentävät kulutusta kaikkiaan. Isoja investointeja harkitaan tarkkaan korona-aikana niin kodeissa kuin työorganisaatioissa.

Työnhakijoiden määrä on lisääntynyt voimakkaasti viimeisen 2 kuukauden aikana. Huhtikuun lopussa Pohjois-Pohjanmaalla oli 31 800 työtöntä työnhakijaa (joista lomautettuja 11 100) ja työttömyysaste oli 17,1 %. Valtaosin tilanteesta on selvitty kokoaikaisilla lomautuksilla, eikä isoa konkurssi- tai irtisanomisaaltoa ole toteutunut. Suhteellisesti pahiten tilanne on

heikentynyt maakunnassa Oulun ja Koillismaan seuduilla. Lomautettuja on runsaasti eri aloilla ja eri ammattiryhmissä – niin johtajia, asiantuntijoita kuin perustyöntekijöitä.

Vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa hellittivät ennen koronaa ja korona-aikana on vapautunut huomattavasti työvoimaa. Vielä tämän vuoden 1. kvartaalilla Tilastokeskuksen kyselyssä 44 % maakunnan yrityksistä kuitenkin totesi kokevansa rekrytointivaikeuksia. Tällä hetkellä valtaosa lomautuksista on lyhyitä ja määräaikaista. Jos pandemia ei kestä pitkään, palaa moni entiseen työhönsä. Huhti- ja toukokuussa työvoiman saatavuus on helpottunut, mutta toisaalta työvoimatarve on laskenut. Huhtikuun aikana avoimia paikkoja oli tarjolla POP TE-toimistossa pari tuhatta vähemmän kuin helmikuussa.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Puuala. Sahatavara ja vaneri eivät liiku, koska rakentaminen on lähes pysähtynyt Euroopassa. Raakapuusta on myös ylitarjontaa. Mennyt talvi oli haasteellinen puunkorjuulle: leuto sää aiheutti kantavuusongelmia metsäteillä. Hienopaperin tuotanto loppuu Stora Enson Oulun tehtaalla syksyllä 2020. Tämä vapauttaa lähes 450 työntekijää yhtiössä ja sen alihankkijaverkostoissa. Tuotantoa uudistetaan pakkauskartonkeihin ja puun tarve tehtaalla kasvaa. Se lisää työtä korjuussa ja kuljetuksessa jatkossa. Sellu ja kartonki vetävät yhä kohtalaisesti: pehmopaperille on hyvä kysyntä ja verkkokauppa tarvitsee kartonkia pakkausmateriaaliksi. Pohjoisen Suomen biotehdashankkeissa odotetaan investointipäätöksiä tänä vuonna. Talotuoteteollisuudessa on tehty merkittäviä lisäinvestointeja ja kasvunäkymät ovat hyvät. Osaajapulaa on puun korjuussa ja puun kuljetuksessa – tekijätarve kasvaa jatkossa.

Metalli- ja konepajateollisuus. Metalliteollisuuden yritysten liikevaihto oli laskussa viime vuoden puolella. Useissa konepajateollisuuden yrityksissä tilauskanta on säilynyt kohtuullisella tasolla, mutta myös lomautukset ovat kasvaneet. Jos rakennuskohteiden avaukset viivästyvät, heikentää se metallituotteiden kysyntää. Varsinkin maakunnan eteläisillä seuduilla on ollut kova pula osaajista, mutta keväällä tilanne on hieman hellittänyt (mm. Ammattibarometri). Raahen SSAB:lla on tehty merkittäviä investointeja viime vuosina - nämä turvaavat tuotannon jatkuvuutta pitkälle tulevaisuuteen.

Rakentaminen. Ala on ollut viime vuosina vahvassa kasvussa - nyt voimakkain kasvuvaihe on laimennut mm. lupamäärillä ja avauksilla mitattuna. Isoja hankkeita on kuitenkin menossa ja tiedossa – koronalla ei ole vaikutusta moniin niistä. Työllisten määrä on ollut viime vuodet erityisen korkea. Useissa yrityksissä on pula osaavasta työvoimasta ja tilanne on sama useilla seuduilla. Korjausrakentamisen tarve pysyy korkeana. Valtaosa

asuntorakentamisesta ja isoista avauksista keskittyy Oulun seudulle. Muualla maakunnassa tehdään mm. julkisia tilainvestointeja, parannetaan liikenneväylästä, rakennetaan matkailupalveluja ja valmistellaan ydinvoimalaa.

ICT. Koko sektori on edelleen hyvässä vedossa liikevaihdolla ja henkilöstömäärällä mitattuna. Oulun seudulle on saatu useita isoja pääomainvestointeja. ICT-aloilla syntyy aktiivisesti uutta yritystoimintaa, yrityskanta monipuolistuu ja kasvua haetaan palvelusisällöistä. Osa yrityksistä koki komponenttien saatavuusongelmia jo alkuvuonna mutta nyttemmin tilanne on jopa parantunut. Huomattava osaajapula on jatkunut jo pidempään; pulaa on useissa ammattinimikkeissä ja ongelma on kansallinen. Työvoimakoulutuksia on tarjottu runsaasti koko maakunnan alueella vajeen helpottamiseksi. Digitalisaatio on globaali megatrendi, joka tukee kärkiyritysten menestystä. Koronaperiodi synnyttää uusia liiketoimintanäkymiä koko tietoliikenneteollisuudelle ja teknologiakehittäjille.

Matkailu. Kalajoella ja Kuusamossa on meneillään merkittäviä investointeja, joilla parannetaan perusinfraa, tuetaan uusia palveluja, kasvatetaan majoituskapasiteettia ja nostetaan kansainvälistä tunnettuutta. Oulussa Hietasaaren kehittäminen saattaa myöhentyä – Nallikarin matkailualue on seudun matkailun kärkikohteita. Uusi asemakaava luo mahdollisuudet jopa noin 100 miljoonan euron laajennus- tai uudisinvestoinneille. Matkailun ympärivuotisuus on iso haaste, jotta asiakkaita tulisi tasaisesti ja matkailualueiden työvoima voitaisiin sitoa kokoaikaisesti ja vuoden ympäri tehtäviinsä. Varsinkin talvisesonkina kausityövoiman saatavuus on huomattavan vaikeaa useissa yrityksissä. Ravintolatoimintaa avataan 1.6. alkaen rajoitetusti. Kansainvälinen matkailu toipuu ja avautuu vähitellen; kesällä kotimaisen matkailun odotetaan jo vireytyvän.

Kauppa. kaupan alojen liikevaihtokehitys ei ole ollut viime vuosina muiden päätoimialojen tasoa Pohjois-Pohjanmaalla. Asiakkaita riittää etenkin isommissa keskuksissa. Pienemmillä paikkakunnilla useat erikoistavarakaupat kamppailevat kannattavuuden rajoilla, eikä yritystoiminnalle ole helppoa löytää jatkajaa. Päivittäistavarakaupassa myynti on jatkunut vireänä korona-aikana ja toimintaa on kehitetty esim. uusilla toimituspalveluilla. Moni erikoistavarakauppa on joutunut sulkemaan ovensa ainakin tilapäisesti. Verkkokauppa on ollut aktiivista myös poikkeusoloaikana.

Hyvinvointipalvelut. hoiva- ja hyvinvointipalvelut ovat olleet vahvoja kasvualoja ennen koronaperiodia. Aiempia vuosia korkeampi työllisyys ja kasvanut ostovoima ovat lisänneet palvelujen kulutusta ja monilla on varaa myös aiempaa laadukkaampiin palveluihin. Suurten ikäluokkien vanheneminen kasvattaa hoivatarpeita. Korona-aika toi muutoksen, kun moni yritys on joutunut supistamaan toimintansa tai keskeyttämään kokonaan. Monilla pienillä yrityksillä on tiukka talustilanne; pandemian pitkittyessä pieniä toimijoita kaatuu. Kotihoidon ja siivouksen työntekijöistä on pulaa.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Korona-aika on pakottanut kehittämään julkisia työvoima- ja yrityspalveluja paremmin toimiviksi etäyhteyksillä ja palvelujen tarjontaa etäyhteyksin jatketaan pandemian jälkeen. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on kevään 2020 aikana kilpailuttanut poikkeuksellisen paljon koulutuspalveluita, joiden yhtenä tavoitteena on parantaa TE-toimiston henkilö- ja yritysasiakkaiden valmiuksia työllistyä poikkeustilan jälkeen. ELY-keskus on kilpailuttanut palvelualueille puitesopimuksia (kiinteistö-, puhtaanapito- ja vartiointialan puitesopimus sekä hotelli- ja ravintola-alan, matkailualueiden ja myyntialan puitesopimus). Erillisenä on kilpailutettu myös poikkeusolojen koulutustarpeisiin tähdännyt ns. innovatiivinen koulutustarjouskierros, jonka ensimmäiset koronatilanteesta erityisesti kärsiville aloille suunnatut koulutukset alkavat jo kesäkuulla.

Maatilojen kausityövoiman saatavuus nousi isosti esille keväällä. Alueen maatilojen työvoimalle on suunniteltu kaksi koulutusta. Kaikkiaan koulutus- ja valmennustarjonta on poikkeuksellisen laajaa tulevana kesänä ja syksynä. Sekä Pohjois-Pohjanmaan liiton EAKR-rahoituksella että ELY-keskuksen ESR-rahoituksilla toteutettiin erilliset koronarahoituksen hakukierrokset, joiden tavoitteena oli saada nopeita toimia liikkeelle. Hanke-esitykset olivat tasokkaita ja alkavat hankkeet lähtevät liikkeelle ripeästi tukien työllisyyden, osaamisen ja tutkimuksen edistämistä häiriötila-aikana.

Pohjois-Pohjanmaalla on koronakriisin aikana toiminut kolme eri teeman häiriötilanneryhmää. Kriisin äkillisyys ja mittakaava ovat lisänneet valtavasti työmäärää eri tukimuotojen neuvonnassa, päätösvalmistelussa ja maksatuksissa. ELY-keskus on toimittanut ministeriöille kevään aikana pyynnöstä hallinnonalakohtaisia listauksia keskeisistä kehittämiskohteista. Pohjois-Pohjanmaan liitto on kerännyt eri sidosryhmiltä tietoa kehittämis- ja investointikohteista ja tarpeita on runsaasti.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja Pohjois-Pohjanmaan liitto ovat aloittamassa laajan toipumissuunnitelman laadintaa yhdessä sidosryhmien kanssa. Sen yhteydessä hahmotetaan tarkemmin konkreettisia teemoja ja kohteita. Selvää on, että alueelle tarvitaan toimia kansainvälistymisen tukemiseksi, osaamisen lisäämiseksi ja kotimaisen kysynnän kasvattamiseksi. Isoja odotuksia ladataan mm. liikenneyhteyksien parantamiseen, matkailuvetoisuuden kasvuun, yritysten kasvuvalmiuksien lisääntymiseen sekä bio- ja energiatalouden uusiin avauksiin. Moni merkittävä maakunnallinen hanke odottaa viranomaisten lupapäätöksiä.

Kainuu

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Elinkeinoelämän tilanne vaikeutuu koronakriisin vuoksi Kainuussa. Aiemmin tyypillisesti esim. taantumien vaikutukset ovat tulleet Kainuuseen hieman viiveellä verrattuna Suomeen keskimäärin. Yritysten selviytyminen kriisin yli riippuu paljolti rajoitustoimenpiteiden kestoista, mutta selvää on, että toipuminen tulee olemaan hidasta ja osa yrityksistä ei selviydy kriisin yli. Tilanteen ennakoitaan nopeuttavan elinkeinorakenteen muutosta ja heikentävän työllisyystilannetta suuresti. Erilaiset tukimuodot ovat erittäin tarpeellisia yritystoiminnan elpymisen vauhdittamiseksi. Koronakriisin vaikutukset muissa maissa ja globaalin maailmantalouden muutokset heijastuvat nopeasti myös Kainuun yrityksiin.

Koronakriisin vaikutukset vaihtelevat riippuen toimialasta. Pahiten koronakriisistä ovat kärsineet matkailu-, ravintola- ja erikoiskaupan ala sekä yleisesti palveluala. Jonkin verran negatiivisia vaikutuksia on havaittavissa koulutus-, konsultointi-, informaatio-, viestintä- ja media-aloilla. Rakentamiseen ja teollisuuteen kriisin odotetaan vaikuttavan viiveellä, esimerkiksi tuontikomponenttien saannin vaikeutuessa. Marjanjalostuksessa tilanne on erittäin epävarma luonnonmarjojen keruuseen liittyvien haasteiden takia. ICT-ala ja muu ammatillinen ja tieteellinen toiminta on jatkunut lähes normaalisti. Vientiyrityksissä ongelmat ilmenevät vasta myöhemmin, mutta vaikutukset tilauskantoihin ovat merkittäviä, kun viennin määrä laskee. Viennin ja teollisuusyritysten tilauskantojen lasku vaikuttaa laajasti myös kuljetusalaan ja muihin palveluihin. Toisaalta kriisi on monessa yrityksessä mahdollistanut keskittymisen yritystoiminnan kehittämiseen ja digitalisaation hyödyntämiseen yritystoiminnassa. Koronakriisistä huolimatta uusia yrityksiä perustetaan edelleen ja aloitettavien yrittäjien koulutuksissa on ollut osallistujia.

Kainuun Yrittäjät ry:n huhtikuussa 2020 toteuttaman kyselyn mukaan koronakriisillä on ollut negatiivinen vaikutus kainuulaisten yritysten liikevaihtoon, jonka lasku on ollut huomattava n. 30 %:lla yrityksistä ja 15 % ilmoittaa liikevaihdon loppuneen kokonaan. Lähes 40 % yrityksistä kertoo liikevaihdon laskeneen hieman. Liikevaihto on pysynyt ennallaan

12 %:lla kainuulaisista yrityksistä ja kasvanut hieman 5 %:lla. Tilanne ei vielä kuitenkaan ole johtanut irtisanomisiin (90 % vastanneista) eikä irtisanomisia ole suunnitellut kuin pieni osa (6 % vastanneista). Sen sijaan lomauttamisia on toteuttanut tai suunnitellut lähes 40 % vastanneista. Puolet kyselyyn vastanneista yrittäjistä luottaa yrityksen selviävän korona-kriisistä ja kolmannes arvioi ehkä selviävänsä. 7 % vastanneista uskoo yrityksensä menestyvän jopa aiempaa paremmin.

Koronakriisi heikentää muutoinkin haasteellista kuntataloutta. Kunnallisverotulot, yhteisövero- ja muut verotulot sekä toimintatuotot pienenevät samalla kun perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalipalvelujen menot kasvavat. Lisäksi koronakriisin oletettavat pidempiaikaiset seurausvaikutukset väestön hyvinvointiin lisäävät palvelujen kysyntää ja kustannuksia.

Koronapandemian aiheuttamat rajoitustoimet ovat kääntäneet työttömyyden huomattavaan kasvuun. Helmikuussa ennen koronakriisin vaikutusta työttömyys oli laskenut Kainuussa vuositasolla yhtäjaksoisesti 55 kuukautta mutta huhtikuun lopussa työttömiä työnhakijoita oli 50 % enemmän (+1 717) kuin edellisvuonna, yhteensä 5 123. Kasvusta 75 % johtui lomautettujen määrän kasvusta ja työttömistä työnhakijoista kokoaikaisesti lomautettuja oli 1 603 eli 1 290 enemmän (+412 %) kuin vuotta aiemmin.

Koronakriisi on lisännyt kaikkien ammattiryhmien työttömyyttä mutta vaikutus on ollut suurin palvelu- ja myyntityöntekijöihin, joiden työttömyys kasvoi vuoden takaisesta 108 % (+540). Lisäyksestä 76 % johtuu lomautuksista. Seuraavaksi nopeinta kasvu oli asiantuntijoilla (+72 %) ja ammatteihin luokittelemattomien ryhmässä (+59 %). Työttömyyden kasvu on ollut pienintä ammattiryhmissä maanviljelijät, metsätyöntekijät ym. (+12 %) sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät (+14 %). Lomautettuna oli huhtikuussa eniten palvelu- ja myyntityöntekijöitä (417), prosessi- ja kuljetustyöntekijöitä (244), rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöitä (222) ja ammatteihin luokittelemattomia (190). Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöillä lomautukset eivät johdu yhtä paljoa koronakriisistä kuin muilla ammattiryhmillä, sillä heitä oli lomautettuna jo helmikuussa 158 ja vuosi sitten huhtikuussa 142.

Ikäryhmissä työttömyys kasvoi huhtikuussa vuotta aiempaan verrattuna selkeästi nopeimmin alle 25-vuotiailla (+78 %) ja 25-49-vuotiailla (+70 %). Yli 50-vuotiaiden työttömyys lisääntyi 27 %. Koulutusasteittain tarkasteltuna työttömyys on noussut enemmän korkeakoulutetuilla (+76 %) kuin toisen asteen (+60 %) ja varsinkin perusasteen (+13 %) suorittaneilla. Naisilla taas työttömyyden kasvu (+75 %) on ollut huomattavasti miehiä nopeampaa (+37 %).

Koronapandemia on vaikuttanut myös työvoiman kysyntään. Huhtikuussa uusia työtehtäviä tuli avoimeksi 898, eli 6 % enemmän (+49) kuin vuotta aikaisemmin. Paikat vähenivät merkittävästi lähes kaikilla aloilla, mutta kausityöpaikat maa- ja metsätaloussektorilla

nostivat kokonaismäärää. Työttömyyden kasvusta huolimatta monilla aloilla on edelleen työvoimapula. Maalis- ja huhtikuussa vaikeinta oli löytää terveydenhuollon erityisasiantuntijoita – eli esimerkiksi lääkäreitä, hammaslääkäreitä ja eläinlääkäreitä –, maanviljelijöitä ja eläintenkasvattajia, suojele- ja vartiointityöntekijöitä, siivoojia ja teollisuustuotteiden kokoonpanijoita.

Vaikeassa tilanteessa positiivista on, että työttömyyden kasvu on pysähtynyt toukokuussa ja pienentynyt hieman huhtikuuhun verrattuna. Kesän aikana selviää loppuvatko lomautukset, jatkuvatko ne vai muuttuuko lomautuksia irtisanomisiksi. Seuraavan kolmen kuukauden aikana ei ole kuitenkaan näkyvissä suurta piikkiä työttömyyslukuihin. Rajoitustoimien jatkua laajoina vielä syksyllä työttömyys voi kasvaa helmikuuhun verrattuna yli 65 %.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Hyvässä kasvuvauhdissa olleelle Kainuun matkailualalle koronakriisi on paha isku. Matkailuklusterin liikevaihto on kehittynyt positiivisesti, kasvua oli 1,3 % v. 2019 ja henkilöstön määrä kasvoi hieman. Maaliskuussa 2020 koronan rajoitustoimenpiteet leikkasivat kolmanneksen yöpymisistä, pudotusta ulkomaisissa yöpymisissä on 70 % ja kotimaisissa 27 %. Majoitusmyynti väheni viime vuoden maaliskuuhun verrattuna 3 m€. Kainuun säävutettavuus ja liikenneyhteyksien, erityisesti lentoliikenteen palautuminen koronakriisin jälkeen ovat iso epävarmuustekijä matkailualalla. Kotimaisen kysynnän viriämisen odotetaan palauttavan alan toimintaedellytyksiä.

Kainuun Liitto toteuttaa matkailualan yrittäjille kyselyn, jonka alustavien tulosten mukaan 87 % vastanneista arvioi koronapandemian vähentävän merkittävästi yrityksen liikevaihtoa ja sen vaikutuksen olevan voimakkain lähikuukausina. Neljännes arvioi vaikutusten ulottuvan talvikauteen 2021 saakka. Korona on näkynyt erityisesti varausten peruuntumisina, mutta yritykset ovat joutuneet myös supistamaan toimintaansa, sulkemaan yrityksen tai lomauttamaan henkilöstöä. Valtaosa yrityksistä arvioi kuitenkin kykenevänsä jatkamaan toimintaansa joko asteittain tai normaalisti matkustusrajoitusten poistuttua.

Kaivannaistoiminta on kovassa kasvussa: alan liikevaihto kasvoi yhteensä 6,7 % ja henkilöstömäärä 8,4 % vuoden 2019 aikana. Vaikka koronapandemian seurauksena tapahtunut metallien hintojen lasku aiheuttaa epävarmuutta, kriisi ei muutoin ole vaikuttanut haitallisesti kaivannaisalan toimintaan eikä alan työttömyyskään ole kasvanut. Globaaleilla markkinoilla tapahtuvat muutokset heijastuvat kuitenkin nopeasti kaivannaisalaan ja tulevaisuuden kehitystä on vaikea ennustaa.

Metalliklusterin suhdannekehitys oli positiivista v. 2019 liikevaihdon osalta (kasvua 6,1 %) ja henkilöstömäärä lähti kasvuun tammikuussa 2020. Koronakriisi ei ole vaikuttanut juuriakaan metalliteollisuuden veturin, Skoda Transtech Oy:n toimintaan eikä muissakaan alan yrityksissä ole havaittavissa merkittäviä vaikutuksia. Vuoden 2019 huhtikuuhun verrattuna metallialan työttömyys on lisääntynyt alle 20 % lomautuksista johtuen eli selkeästi vähemmän kuin kokonaistyöttömyys.

Biotalouden suhdanteet tasaantuivat v. 2019, alan liikevaihto supistui 2,2, % ja henkilöstömäärä aleni hieman. Henkilöstön määrä kääntyi kuitenkin kasvuun v. 2021 tammikuussa. Kainuulle merkittävän puurakentamisen osuus kasvaa edelleen. Koronaepidemiasta johtuen uusia rakennushankkeita ei käynnisty normaaliin tapaan, mikä vaikuttaa negatiivisesti puurakentamiseen ja puutuotteiden kysyntään. Metsätaloutta rasittaa jo ennen koronakriisiä tapahtuneet markkinahintojen laskusuhdanne ja lakot. Työvoiman saatavuudessa voi ilmetä jonkin verran haasteita ulkomaisen työvoiman puuttuessa. Maatalouden tilanteen arvioidaan olevan yleisesti suhteellisen vakaa. Heikko kannattavuus on vaivannut alaa jo pitkään ja tilakoon kasvulla on haettu parempaa kannattavuutta. Kotimaisten tuotteiden kysyntä on ollut hyvällä tasolla, mutta lihan tuottajahinnat ovat laskeneet hieman. Kausityövoiman saatavuus maatalouteen ja erityisesti marjatilaille aiheuttaa epävarmuutta.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Suunnitelmaa elpymistä tukeviksi toimenpiteiksi laaditaan parhaillaan. Yhteistä tilannekuvaa on pidetty yllä Kainuun ELY-keskuksen, TE-toimiston ja maakunnan liiton johtoryhmien toimesta. Tarkoituksena on seurata tilannetta tiiviisti, reagoida aktiivisesti muutoksiin ja toteuttaa toimenpiteitä. Investointien toteutumista pyritään aktivoimaan ja vauhdittamaan. Valmistelussa oleva ns. Kainuun koronaexit tulee ensimmäisessä vaiheessa sisältämään näkemyksiä yritystoiminnan erityisistä tukimuodoista, talouden nopeaa elpymistä tukevista toimenpiteistä, koulutuksellisia avauksia sekä näkemyksiä rahoitus- ja politiikkainstrumenteista. Pidemmän aikavälin toimenpiteiden pohdinta tullaan tekemään erityisesti maakuntaohjelmavalmistelun yhteydessä. Asia on käsittelyssä maakuntahallituksessa kesäkuussa.

Lentoliikenteen jatkuminen ja nopea elpyminen on elintärkeää maakunnan elinvoiman kannalta. Mikäli lentoliikennettä ei saada palautettua, yrityselämän kehittyminen ja uusien investointien saaminen vaikeutuu ja pahimmassa tapauksessa yritykset siirtyvät pois Kainuusta.

Alueella on toteutettu kaksi koronaan suuntautunutta hankehakua, maakunnan omaehtoisen kehittämisen hankehaku Kainuun Liiton toimesta ja ESR-hankehaku Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen toimesta. Kunnat ovat tehneet vastaantuloja vuokra- ym.

kustannusten osalta, täsmentäneet jossakin määrin hankintaohjeitaan ja esim. Kajaanissa on laajennettu yrityspalvelusetelin käyttökohdetta.

Noin 1 000 kainuulaista yritystä on hakenut erilaisia koronatukia, mikä on noin 1/3 kaikista Kainuun yrityksistä. ELY-keskuksen TEM-koronatukia on haettu lähes 5 milj. euroa ja myönnetty yli 1,4 milj. euroa. Eniten tukea on myönnetty vähittäiskauppaan, maaliikenteeseen, ravitsemustoimintaan, muihin henkilökohtaisiin palveluihin sekä majoitukseen. Business Finlandin tukia on haettu 220 kpl (yli 10 milj. euroa) ja myönnetty 74 kpl. MMM:n kriisitukea on tähän mennessä haettu 9 kpl. TE-toimistosta työttömyysturvaa on hakenut lähemmäs 500 yrittäjää ja kunnista tukea reilu 400 yksinyrittäjää

Lappi

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä huomioiden koronakriisin vaikutukset

Maaliskuun puolessavälissä kokoontui ensimmäistä kertaa elinkeinoelämän valmiusryhmä päivittämään yhteistä tilannekuvaa ja informoimaan eri sektoreiden tiedossa olevista toimenpiteistä, joilla erityisesti yrityksiä autetaan vaikeiden aikojen yli. Etäyhteyksin säännöllisesti kokoontuvan ryhmän nimeksi on muodostunut **Elinkeinoelämän tilannekuva**. Ryhmä koostuu keskeisistä alueen toimijoista: kunnat, kauppakamari, yrittäjät, ELY, maakunnan liitto ja TE-toimisto. Viikoittain kokoontuu myös seudulliset yrityspalvelut nimellä **ajankohtaista Lapin SYP-toimijoille**. Molemmissa ryhmissä keskeisintä on tilannetiedon jakaminen ja ajankohtaisista asioista viestiminen.

Kauppakamarin tekemän kyselyn mukaan koronan vaikutukset Lapissa ovat huomattavat. Vastausten mukaan tilanne on kriittinen. Vientiä nähdään rajoittavan toimenpiteet, joilla suojellaan kotimaisia tuottajia ja torjutaan ulkopuolista kilpailua. Lapin matkailuelinkeinoliiton ja Kauppakamarin matkailualan yrityksille tekemään kyselyyn vastasi 199 lappilaista yritystä. Tämän kyselyn perusteella joka toinen yritys kokee, että ei selviä taloudellisesti seuraavaan kauteen. Yrityksistä 60 % oli joutunut jo nyt turvautumaan lomautuksiin ja irtisanomisiin. Tulevan kesän osalta liikevaihto tulisi pienenevän yli 50 % viime vuoden vastaavaan ajankohtaan.

Lapin yrittäjien tekemään kyselyyn huhtikuun puolessa välissä vastasi yli 600 mikro- ja pk-yritystä. Kuusi kymmenestä yrityksestä arvioi toimintansa jatkuvan sopeutettuna tai kokonaan loppuneena koronakriisin jälkeen. Uhkana on merkittävä määrä yritysten ja työpaikkojen menetyksiä. Lapin yrittäjät ovat huolissaan yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista sekä palvelusektorista. Liiketoiminta pysähtyi äkkiarvaamatta. Koronan vaikutuksesta esim. Kittilässä rekisteröityjen yöpymisten määrään väheni 98 % edellisen vuoden huhtikuuhun verrattuna. Koko Lapissa vähennystä oli noin 92 %. (<https://www.yrittajat.fi/uutiset/625049-yritysten-tilannekuva-kysely-2-suuri-osa-lappilaisista-yrityksista-ei-palautu-kriisia>)

Lappilaiset yritykset ovat hyvin ohjautuneet Business Finlandin rahoituslähteisiin. Business Finland on myöntänyt Lappiin koronarahoitusta noin 14 miljoonaa euroa. ELY-keskuksen tukea on ohjautunut Lappiin noin 7 miljoonaa euroa. ELY-keskuksen ohjaaman rahoituksen keskeiset toimialat ovat matkailun majoitus- ja ohjelmapalvelutoiminta sekä kuluttaja- ja liike-elämänpalvelut. Teollisuuden osuus on ollut vielä vähäinen ja ELY-keskuksen rahoituksesta teollisuuteen ohjautui noin 10–15 %. Osa yrityksistä näkee tilanteen selkeänä mahdollisuutena kehittää uusia palveluita ja tuotteita. Yritysten raportoidut investointi ja kehittämissuunnitelmat ovat hyviä. Tämä osaltaan kertoo siitä, että yrityksissä on suunnattu katse tulevaisuuteen. Myös kuntien yksinyrittäjille maksettavat tuen päätösprosessi on käynnistynyt sujuvasti.

Lapin vahvoja erityispiirteitä ovat kansainvälinen rajayhteistyö kolmen naapurimaan kanssa ja luonnonolosuhteista johtuva sesonkiluonteisuus. Lähialueen pohjoismaista yhteistyötä rajaesteiden purkamisessa korostetaan eri yhteyksissä ja pohjoismaat ovat jo kauan työskennelleet yhdessä kasvun ja elinvoiman luomiseksi raja-alueilla. Rajakaupan toimijat Suomessa ovat kärsineet erittäin merkittävästi rajan ylittämisen rajoittamisen takia.

Lapin kunnat ovat huhtikuussa 2020 arvioineet koronan kuntatalousvaikutuksiksi yli 60 miljoonaa euroa. Vaikutukset ovat suurelta osin (yli 60 prosenttia) verotulojen menetyksiä, mikä johtuu koronan vaikutuksista yrityksiin ja työttömyyden kasvusta. Kunnat ovat toimintaympäristön kehittäjinä keskeisessä roolissa tavoiteltaessa koronan jälkeistä kestävä kasvua lappilaisille yrityksille. Kuntien taloudellisia vaikutuksia arvioidaan uudelleen kesäkuussa 2020. Lapin kunnissa, jossa välimatkat ovat pitkiä, liikennöitsijät ovat erityisen tärkeitä toimijoita monien sektoreiden palveluiden tuottamisen kannalta. Monessa kunnassa näitä yrittäjiä on jo nyt vähän ja on iso vahinko, jos nämä yrittäjät joutuvat lopettamaan koronatilanteen vuoksi.

Lapissa lähes jokaisen keskeisen toimialan kasvun edellytyksenä ovat toimivat liikenneyhteydet ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. Saavutettavuus Lapissa on heikentynyt, koska kesäkaudella vain osaan Lapin kentistä on lentoyhteyksiä ja rataliikenne on ollut osin pysähdyksissä. Kesäkuussa tullaan lisäämään junavuoroja ja yhteyksiä jonkin verran.

Koronaviruksen leviämisen hidastamiseen liittyvät toimet käänsivät työttömyyden jyrkkään kasvuun maaliskuun puolesta välistä alkaen ja työttömien määrä on lähes kaksinkertaistunut. Huhtikuun lopussa työttömiä oli 15 700. TE-toimiston asiakastietojärjestelmästä saatavan tilannetiedon mukaan työttömyys lisääntyi vielä toukokuun ensimmäisen viikon aikana, mutta on sen jälkeen hitaasti laskenut. Koronavirustilanteeseen liittyvien toimien vaikutukset näkyvät erityisesti matkailuun kytkeytyvillä toimialoilla, mikä näkyy työttömyyden lisääntymisen voimakkuuden vaihteluna aloittain ja paikkakunnittain.

Työttömyyden kasvu on näkynyt erityisesti lomautusten lisääntymisenä. Työttömistä joka kolmas on lomautettu eli lomautusten kestojen vaikutus työttömyyden lähikuukausien kehitykseen tulee olemaan merkittävä. Rajoitustoimien purkamisen myötä lomautuksia on jo päättynyt ja suunniteltuja lomautuksia on peruutettu. Työttömien lisäksi TE-toimistossa on työnhaajana noin 1 700 laajennetun väliaikaisen työttömyysturvan piiriin hakeutunutta yrittäjää.

Työvoiman kysyntä on hidastunut, mutta huhtikuussakin avoimeksi ilmoitettiin lähes 1 100 työpaikkaa. Työvoiman saatavuus ja sen edellyttämät toimenpiteet ovat edelleen keskeinen haaste.

Asiakasmäärien kasvaessa TE-toimistossa on kohdennettu henkilöstöresursseja asiakkaiden työnhaun käynnistymisen ja työttömyysturvaan liittyvien lausuntojen antamisen sujuvuuteen. Nyt kun nämä ruuhkat on saatu purettua, TE-toimistolla on tärkeä tehtävä tarjota asiakkaille palvelutarpeiden mukaisia palveluja. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut momentin määrärahaajoen riittävyys on olennainen edellytys palvelutarjonnan riittävyydelle. Ensi vuoden alussa käynnistyvä työllisyyden kuntakokeilu on valmistelussa. Lapissa kokeiluun on lähdössä mukaan neljä kuntaa.

Keskeisten toimialojen tilanne talouden ja työllisyyden näkökulmista nyt ja 3 kk kuluttua

Kaivos- ja teollisuustoimialojen osalta arvio on, että kysyntä kohdemarkkinoilla heikkenee ja komponenttien, osien ja raaka-aineiden saatavuuteen voi tulla ongelmia. Lähiajan ennusteissa YT-neuvottelujen ja lomautusten todennäköisyys voi kasvaa.

Lapin kaivostoimintaan on investoitu voimakkaasti viimeisten vuosien aikana ja investoinnit jatkuvat. Nyt tehtävillä toimenpiteillä varmistetaan toimintaa pitkälle tulevaisuuteen. Uuden kaivoksen avaamista saadaan vielä odottaa muutama vuosi. Investoinnit malminetsintään kääntyivät laskuun 2019 ja laskun odotetaan jatkuvan, samoin hankkeiden toteutuksen viivästyvän. Maastotutkimuksien odotetaan kesäkaudella 2020 pienevän normaalista. Tuoreen valtioneuvoston selvityksen mukaan mineraalisklusterin ja kaivostoiminnan alueelliset vaikutukset ovat merkittäviä Lapissa.

Teollisuuteen liittyvissä investointihankkeissa on otettu lisääntymistä johtuen tämänhetkisestä tilannekuvasta. Kuitenkin Metsä Groupin Kemin jättiläshanke etenee suunnitelmallisesti. Alueen toimintaympäristö valmistautuu ottamaan vastaan suuren noin 1.5 miljardin projektin.

Matkailualalla seuraavat kolme kuukautta ovat hitaan ja vaiheittaisen avautumisen aikaa. Ravintoloita ja hotelleja aukeaa Lapissa kesäkuussa, mutta osa kohteista on kiinni elokuun

loppuun asti. Merkittävä asia on myös se, kuinka uudelleen innostuneet mökkiläiset lähtevät liikkeelle ja mikä on valtiovallan suositus kotimaassa liikkumiselle.

Matkailun kannalta keskeistä on talvikauden ennakkointi. Tällä hetkellä ennakkovaraustilanne on monilla alueilla ja monissa yrityksissä vielä melko hyvä, mutta huoli talvikaudesta kasvaa.

Visit Finland on arvioinut, että Suomessa matkailusta häviää kansainvälisiä asiakkaita n. 70 % tänä vuonna. Lapissa vaikutus on toistaiseksi ollut siedettävä, koska talvikausi oli kaikkien aikojen kolmanneksi paras keskeytymisestä huolimatta. Synkimmässä arviossa koronan vaikutukset matkailutuloon ovat noin 550 miljoonaa euroa (matkailuvuosi 1.5–30.4). Matkailutulo Lapissa on noin 850 miljoonaa euroa.

Tulevalle talvikaudelle olennaista on se, miten Euroopan päämarkkinat aukeavat ja toimivat. Saksa, Britannia, Ranska ja Hollanti toivat talvikauden (2019) yöpymisistä yli 20 % ja Sveitsi, Italia, Espanja lähes saman verran kuin Kiina, Japani ja USA. Kotimaiset matkailijat helpottavat osin talvikautta, mutta rahankäyttö mm. aktiviteetteihin on paljon pienempi kuin kansainvälisillä matkailijoilla.

Perinteisissä **maaseutuelinkeinoissa** on havaittavissa varovaisuutta investointihankkeissa. Lapissa maaseutuyritysten, alkutuotannon ja kalatalouden väliaikaisten koronatukien hakemuksia on tullut maltillisesti ja tilanteen kehitys nähdään tulevan kolmen kuukauden aikana. Perusmaataloudessa, metsätaloudessa ja porotaloudessa ei ole tapahtunut huomattavia muutoksia koronan vaikutuksesta. Porotaloudessa on ollut huomattavana ongelmana kuluneen kevään aikana poikkeukselliset luonnonolosuhteet (ennätysellinen lumimäärä). Lapissa kausityövoiman saatavuuskysymykset nousevat jonkun verran esille marjatileilla ja suuremmassa määrin ulkomaisten poimijoiden varaan tukeutuneessa luonnonmarjojen ja muiden keruutuotteiden keruussa. Matkailuun ja mm. suoramyntiin sidoksissa olevat maaseutuyritykset ovat kokeneet haasteita kevään aikana.

Lapissa **rakentaminen** on jatkunut suhteellisen vakaana. Rakentaminen on painottunut matkailu- ja asuntorakentamiseen. Teollisuudessa erityisesti kaivosteollisuus on investoinut rakentamiseen vahvasti. Kaivoksilla on tehty maanrakennusta ja teollisuusrakentamista. Rakentaminen on tarjonnut laajasti työtä erilaisille alihankkijoille. Rakennustyömaita on käynnistynyt, mutta haasteena on se, että saadaanko uusia urakoita entisten päätyttyä. Suurhankkeiden tuomaa piristysruisketta saadaan vielä odottaa.

Kaupan alan kehitystrendi on ollut vahva viimeiset vuodet. Ala on saanut hyvää tukea kansainvälisistä matkailijoista. Osa matkailuryhmistä kuluttaa hyvinkin paljon rahaa oheispalveluihin ja tuotteisiin, ja tämä taas heijastuu kohdepaikkakunnilla monenlaisina

palveluina. Matkailun totaalinen loppuminen ja siitä tulevat heijastevaikutukset tullaan näkemään pienissä erikoiskaupoissa hyvinkin nopeasti.

Maarajojen sulkeminen on vaikuttanut rajapaikkakunnilla suuresti suomalaisten, ruotsalaisten ja norjalaisten kanssa käytävään yritystoimintaan ja erityisesti kauppaan. Rajakaupassa asiakkuudet voivat muodostua naapurimaan kansalaisista huomattaviksi 70–95 prosenttiin ja nämä asiakkuudet ovat elintärkeitä toiminnan ja alueen elinvoiman ylläpitämiseksi.

Suunnitelmat ja toimenpiteet kriisistä toipumiseksi

Alueella on reagoitu joka tasolla koronaviruksen aiheuttamien haittojen torjuntaan, korjaamiseen ja viestintään. Esimerkiksi yrityksille ovat eri toimijat järjestäneet koulutuksia ja tiedotustilaisuuksia monikanavaisesti sekä vieneet asioita sähköisiin alustoihin.

Pohjois-Pohjanmaan ELY:n rakennerahastoyksikkö ja maakunnan liitto ovat järjestäneet erilliset koronapainotteiset haut ESR- ja EAKR-rahoitukselle. ESR-haku kohdennettiin koronaepidemian vaikutusten torjuntaan ja suunnattiin erityisesti mikro- ja pk-yritysten toimintakyvyn turvaamiseksi. Haku kohdennettiin erityisesti toimijoille, joilla on välitön yhteys kohderyhmiin ja tuki kohdennettavissa konkreettisella tavalla kohderyhmien hyödyksi. Hankkeiden toteutusajaksi voi olla noin 3 - 8 kuukautta ja tuen määrä on enintään 100 000 euroa. Hankkeita tuli kaikkina 30 ja niiden laatu todettiin hyväksi.

Lapin liitto avasi huhtikuussa toukokuun loppuun kestävän EAKR-haun koronaviruksen aiheuttamien haittojen torjuntaan ja korjaamiseen sekä kuntataloudellisten vaikutusten hallintaan. Tuki kohdistettiin erityisesti yritysten ja kuntien toimintaedellytyksiä tukeviin kehittämishankkeisiin sekä kuntien terveydenhuoltoon liittyvien palveluiden ja järjestelmien kehittämiseen. Myös tässä hankkeiden maksimituki oli 100 000 euroa. Hakemuksia tuli suhteellisen hyvin 26 kappaletta.

Lapin ELY-keskus haki uudenlaisia palveluja mm. innovatiivisten koulutushankintojen tarjousmenettelyllä, johon saatiin lähes 80 tarjousta.

Kansainvälisessä yhteistyössä perustyö toimii virtuaalisesti. Rahoitushakuihin on tähdätty normaalisti. Tapahtumien peruuntuminen ja matkustusrajoitusten myötä uusien konsortioiden rakentaminen on ollut haastavampaa. Tilanne on tuonut uudenlaista priorisointia ja lisännyt Arctic Smartness -klustereiden merkitystä. Arctic Smartness -klusterit ovat vahvistaneet näkyvyyttään Euroopan komission klusteriportaalissa. Komission tasolta klusterit nähdään keskiössä myös koronakriisiin vastaamisessa, jotta kriisin ratkaisussa on mukana Euroopan laajuiset arvoketjut.

Maakunnan liiton johdolla käydään aktiivista keskustelua kokonaistilanteesta ja kesäkuun alussa käynnistyi laajapohjainen ennakkoinnin ja korona-ajan jälkeisen tiekartan valmistelu. Oheisessa listauksessa on tärkeitä yhteisesti valmisteltuja hankkeita, joita on esitetty rahoitettaksi hyvän valmistelun ja nopean vaikuttavuuden kriteereillä.

1. Kemin Ajoksen sataman tuloväylän syventäminen – Nopea valmius, suuri työllistävyys

Tämänhetkinen tarve väylän syventämiseen 10 metristä 12,0 metrin kulkusyvyyyteen liittyy erityisesti Kemijärvelle ja Kemiin suunniteltuihin uusiin biotuotetehtaisiin ja mahdollisesti käynnistyviin Kolarin seudun kaivos Hankkeiden rikastekuljetuksiin, jotka toteutuessaan lisäävät sataman kuljetusmääriä merkittävästi.

2. Tieverkon korjausvelka (prioriteettilistaus olemassa) – Nopea valmius useissa hankkeissa

Lapin alueella korjausvelka on suuri ja kiireellisiä korjauskohteita odottaa rahoitusta. Korjausrahoitus on tulevaisuusinvestointi, sillä hankkeista moni on tällä hetkellä elinkeinotoiminnan kasvun uhkana.

3. Laurila-Tornio-Haaparanta sähköistys – 24 M € nopea valmius, suuri työllistävyys

Tornion ja Haaparannan alue on kansainvälisten kuljetuskäytävien solmukohta ja osa vireillä olevaa TEN-ydinverkkokäytävän laajennusta Perämerenkaaren ympäri.

4. Lapland Airport – Enontekiön kentän päällystäminen

Enontekiön lentoasema palvelee erityisesti kasvavaa kansainvälistä matkailua. Enontekiön kunnan lentoaseman aluetaloudelliset vaikutukset (2018) olivat 4,2 milj. euroa vuodessa ja työllistävä vaikutus yhteensä 450 henkilötyövuotta.

5. Koronaperusteiset kansalliset investointiavustukset kunnille – Nopea valmius, suuri työllistävyys

Kunnilla on tällä hetkellä odotustilassa monia investointeja. Investoinnit liittyvät yritysten toimintaympäristöihin ja matkailun toimintaympäristöihin. Monissa kunnissa asuntorakentaminen on ollut pullonkaula työvoiman saatavuudet osalta.

6. Momentti 32.30.51 Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut – Määrärahan riittävyys

Yhtenä toimenpiteenä valtion työllistämisen henkilötyövuosikiintiön nostaminen sekä sitä vastaavan määrärahan päätöksenteko-oikeuden lisäys esim. matkailua palvelevien reitistöjen ymv. hankkeiden tukemiseen.

Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät. Kevät 2020

Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät kuvaa alueiden keskeisimpien toimialojen tilannetta ja lyhyen aikavälin kehitysnäkymiä sekä suunnitelmia koronakriisistä toipumiseksi. Tiedot perustuvat ELY-keskusten ja maakuntien liittojen asiantuntijoiden arvioihin toukokuun lopulla 2020.

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-530-0

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi